

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาการใช้ภาษาที่สองสำหรับการสื่อสาร
ของนักเรียนต่างชาติ โรงเรียนนานาชาติเชียงใหม่ผู้วิจัยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีการบริหารจัดการเรียนรู้
2. แนวคิดและทฤษฎีการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ
3. แนวคิดและทฤษฎีการสอนภาษาที่สอง
4. แนวคิดและทฤษฎีการจัดการเรียนรู้ภาษาไทย
5. แนวคิดและทฤษฎีการพัฒนาชุดการเรียนรู้

แนวคิดและทฤษฎีการบริหารจัดการเรียนรู้

ความหมายของการบริหารจัดการ

คำว่า การบริหารจัดการคือการดำเนินงาน หรือการปฏิบัติอย่างเป็นระบบ เพื่อให้เกิด
การเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ดีขึ้น และสามารถนำไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้ คำว่า การบริหาร
จัดการ ถูกนำมาใช้อย่างบูรณาการ ทั้งในหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน โดยการผสมผสาน
แนวคิดการบริหารภาครัฐและการจัดการภาคเอกชนเข้าด้วยกันหรืออาจนำแนวคิดการจัดการของ
ภาคเอกชนเข้ามาใช้ในการบริหารราชการก็ได้ อาทิ เช่น การมุ่งหวังผลกำไร การแข่งขัน ความ
รวดเร็ว การตลาด การประชาสัมพันธ์ การจูงใจด้วยค่าตอบแทน การลดขั้นตอน และการลดพิธีการ
 เป็นต้น (วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, 2548: 5, 2551: 36, 48)

การบริหารจัดการ ถือเป็นกระบวนการอย่างหนึ่ง เนื่องจากมีขั้นตอนต่าง ๆ และมีคน
ตั้งแต่สองคนขึ้นไปเข้ามาเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน เพื่อดำเนินกิจกรรมนั้น ๆ ให้บรรลุเป้าหมายที่
กำหนดไว้ การบริหารจัดการจึงเป็นกิจกรรมในส่วนต่าง ๆ ของระบบสังคม เช่น การบริหารจัดการ
สิ่งแวดล้อม การบริหารจัดการโรงเรียน การบริหารจัดการเรียนการสอน ฯลฯ กระบวนการบริหาร
จัดการเป็นแนวคิดที่ถูกพัฒนามาตั้งแต่อดีต ซึ่งรู้จักกันในอักษรย่อว่า POSDCoRB อักษรย่อดังกล่าว

ขยายความได้ว่า การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การจัดการบุคคล (Staffing) การอำนวยการ (Directing) การประสานงาน (Coordinating) การรายงาน (Reporting) และการงบประมาณ (Budgeting) การบริหารจัดการตามแนวคิดนี้ สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการเรียนรู้ภายในสถานศึกษาได้ โดยลำดับแรก ครูต้องมีการวางแผน เช่น ในรายวิชานั้น ครูจะสอนเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องใดบ้าง (ขั้น Planning) มีการจัดให้ในห้องเรียนนั้น หาหัวหน้าห้อง หรือตัวแทนของนักเรียนในแต่ละคาบ (ขั้น Organizing) เพื่อเป็นผู้ช่วยครู (ขั้น Staffing) ให้คอยควบคุมดูแลนักเรียนคนอื่นๆ (ขั้น Directing) ช่วยเช็คชื่อ ประสานงาน ระหว่างครูกับนักเรียน (ขั้น Coordinating) ติดตามเรื่องงานและเรื่องกิจกรรมอื่น ๆ ที่ครูมอบหมายให้ (ขั้น Reporting) การที่ครูสามารถใช้นักเรียนเป็นผู้ช่วยจะทำให้ผู้คุมทิศทางจับเพื่อนมากกว่า ทำให้นักเรียนที่ทำงานอย่างตั้งใจประกอบการทำงานเต็มความสามารถและทำด้วยความกระตือรือร้น

นอกจากแนวคิด POSDCoRB แล้ว มีกระบวนการบริหารจัดการอีกมากมาย อาทิเช่น การบริหารจัดการตามแนวคิดของ เฮนรี ฟาโยล (Henry Fayol) ซึ่งประกอบด้วยหลัก 6 ประการ ได้แก่ การวางแผน การจัดองค์การ การบังคับการ (Commanding) การประสานงานและการควบคุมงาน (Controlling) หรือรวมเรียกว่า POCOC (วิชิต วิรัชนิภาวรรณ, 2545: 39)

ส่วนธงชัย สันติวงษ์ (2543: 21-22) กล่าวถึงลักษณะของงานบริหารจัดการไว้ 3 ด้าน คือ

1. ด้านที่เป็นผู้นำหรือหัวหน้างาน งานบริหารจัดการ หมายถึง ภาระหน้าที่ของบุคคลใดบุคคลหนึ่งที่ปฏิบัติตนเป็นผู้นำภายในองค์กร
2. ด้านของภารกิจหรือสิ่งที่ต้องทำงานบริหารจัดการ หมายถึง การจัดระเบียบทรัพยากรต่าง ๆ ในองค์กร และการประสานกิจกรรมต่าง ๆ เข้าด้วยกัน
3. ด้านของความรับผิดชอบ งานบริหารจัดการ หมายถึง การต้องทำให้งานต่าง ๆ สำเร็จ ลุล่วงไปด้วยดีด้วยการอาศัยความร่วมมือจากบุคคลต่าง ๆ เข้าด้วยกัน

จากลักษณะความหมายของการบริหารจัดการดังกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่าการบริหารจัดการและกระบวนการของการบริหารจัดการ เป็นคำกลาง ๆ ซึ่งอาจใช้ได้กับการบริหารภาครัฐและภาคเอกชน หรืออาจใช้ได้ในการบริหารจัดการภาคส่วนต่าง ๆ ในองค์กร ไม่ว่าองค์กรนั้นจะเกี่ยวข้องกับบริบทใด อย่างไรก็ตาม กระบวนการบริหารจัดการในแต่ละขั้นตอน เป็นภาระหน้าที่ของผู้บริหาร โดยตรง ที่ต้องใช้ภาวะผู้นำ และการเป็นผู้บังคับบัญชาเข้ามาสอดแทรก เพื่อกระตุ้นให้บุคคลหรือหน่วยงานเกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้นหรือนำไปสู่เป้าประสงค์ที่บุคคลหรือหน่วยงานได้กำหนดไว้ในภารกิจนี้หมายถึง การดำเนินงานหรือกระบวนการดำเนินการจัดการ

เรียนรู้ที่เป็นลำดับขั้นตอนเพื่อพัฒนาการใช้ภาษาไทยในฐานะภาษาที่สองสำหรับการสื่อสารของนักเรียนต่างชาติ โรงเรียนนานาชาติเชียงใหม่

การบริหารงานวิชาการ

การบริหารงานวิชาการ เป็นส่วนหนึ่งของการบริหารงานในสถานศึกษา โดยมุ่งเน้นที่กิจกรรมต่าง ๆ เพื่อพัฒนาและปรับปรุงคุณภาพของการเรียนการสอนให้ได้ผลดี มีประสิทธิภาพผ่านกระบวนการที่กำหนดขึ้นตอนในการปฏิบัติอย่างเป็นระบบ ตั้งแต่การกำหนดนโยบาย การวางแผน การคัดเลือกบุคคล การกำหนดบทบาทหน้าที่ การพัฒนาการเรียนการสอน การพัฒนาบุคลากรทางการศึกษา การดำเนินงานทางวิชาการ การผลิตและพัฒนาสื่อการสอน การจัดกิจกรรมเสริมการเรียนการสอนต่าง ๆ การติดตามและนิเทศภายใน การจัดบรรยากาศเพื่อพัฒนาและส่งเสริมคุณภาพทางการเรียนรู้ การจัดแหล่งการเรียนรู้หรือสารสนเทศ รวมถึงการอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เพื่อให้การเรียนการสอนดำเนินไปตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร และจุดมุ่งหมายของการศึกษา ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่นักเรียน

กิตติมา ปรีดีดิลก (2532: 74) ให้ความหมายของการบริหารงานวิชาการว่า เป็นงานที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมทุกชนิดในสถานศึกษาหรือโรงเรียนเพื่อดำเนินการและพัฒนาการเรียนการสอนให้ได้ผลดีและมีประสิทธิภาพมากที่สุด

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2535: 16) ให้ความหมายว่า การบริหารงานวิชาการหมายถึงการบริหารสถานศึกษาโดยมีการจัดกิจกรรมทุกสิ่งทุกอย่างที่เกี่ยวกับการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้ได้ผลดีและมีประสิทธิภาพให้เกิดประโยชน์สูงสุด

กมล ภูประเสริฐ (2544: 6) กล่าวว่า การบริหารวิชาการเป็นการบริหารเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอันเป็นเป้าหมายสูงสุดของภารกิจสถานศึกษา

ชุมศักดิ์ อินทร์รักษ์ (2545: 9) กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการหมายถึงกระบวนการจัดกิจกรรมในงานวิชาการ ซึ่งเป็นภารกิจหลักให้เกิดการปรับปรุงพัฒนาและเป็นประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียนหรือผู้รับบริการ

จักรกฤษ วิชา (2548: 2) กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการ หมายถึง การดำเนินกิจกรรมทุกชนิดในสถานศึกษาที่เกี่ยวกับการพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

กล่าวโดยสรุปคือ การบริหารงานวิชาการ มีขั้นตอนหรือกระบวนการดำเนินงานกิจกรรมทุกชนิดที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนที่มุ่งประสิทธิภาพ และประสิทธิผลเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่กำหนดไว้

ขอบข่ายการบริหารงานวิชาการ

หัวใจหลักของสถานศึกษาในการจัดการเรียนการสอน คือการบริหารงานวิชาการ

กมล ภู่งประเสริฐ (2544: 9-14) กำหนดขอบข่ายงานวิชาการไว้ 9 ประการ ดังนี้

1. งานหลักสูตร ได้แก่ การวิเคราะห์หลักสูตรแกนกลางระดับประเทศ การกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา การจัดทำหน่วยการเรียนรู้
2. งานการจัดการเรียนการสอน ได้แก่ การรวบรวม วิเคราะห์ และกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับหน่วยการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ โดยคำนึงถึงกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การกำหนดการเตรียมการ และการจัดหาสื่อการเรียนการสอน อุปกรณ์ เครื่องใช้ที่สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนการสอน การกำหนดวิธีการประเมินผลการเรียนในแต่ละหน่วยการเรียนรู้หรือรายวิชา การจัดทำแผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้ของผู้สอนแต่ละคน การควบคุมดูแลและส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ตามแผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้ การร่วมกันแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการเรียนการสอน
3. งานการประเมินผลการเรียน ได้แก่ การวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้ของหน่วยการเรียนรู้รายวิชาและกิจกรรมการเรียนการสอน การกำหนดวิธีการและเครื่องมือที่จะต้องใช้ในการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ การควบคุมดูแล และส่งเสริมให้มีการประเมินผลการเรียนตามวิธีการและเครื่องมือที่ได้กำหนดไว้ การจัดทำหลักฐานการศึกษาตามที่หน่วยงานต้นสังกัดกำหนดไว้ การนำผลการประเมิน ไปใช้ในการแก้ไขข้อบกพร่องของผู้เรียนแต่ละคนอย่างสม่ำเสมอ การกำหนดรูปแบบระยะเวลาการรายงานผลการเรียนรู้ การรายงานผู้ปกครองระหว่างปี และการรายงานผลของสถานศึกษาต่อสาธารณะและหน่วยงานต้นสังกัด
4. งานการบริหารการนิเทศภายในสถานศึกษา ได้แก่ การทำความเข้าใจเกี่ยวกับการนิเทศภายในที่มีหลักการให้บุคลากรทุกคนร่วมกันรับผิดชอบเพื่อนำสถานศึกษาไปสู่มาตรฐานการศึกษาร่วมกัน การกำหนดวิธีการและระยะเวลาการนิเทศภายใน การควบคุมและส่งเสริมให้มีการดำเนินการนิเทศภายในอย่างสม่ำเสมอ การร่วมกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ฯลฯ
5. งานการพัฒนานุเคราะห์ทางวิชาการ ได้แก่ การวิเคราะห์ปัญหาร่วมกันเกี่ยวกับความรู้ความสามารถของบุคลากรในสถานศึกษา การกำหนดช่วงเวลาของการพัฒนานุเคราะห์เป็นระยะๆ การควบคุมดูแลให้การดำเนินงานพัฒนานุเคราะห์เป็นไปตามที่กำหนดไว้
6. งานการวิจัยและพัฒนา ได้แก่ การทำความเข้าใจและส่งเสริมให้มีการวิจัยในชั้นเรียนเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียน การร่วมกันกำหนดประเด็นปัญหาที่เป็นข้อขัดข้องหรือข้อควรพัฒนาร่วมกันในสถานศึกษา การควบคุมดูแลและส่งเสริมการดำเนินการวิจัยที่ได้กำหนดไว้

7. งานการบริหารโครงการทางวิชาการอื่น ๆ ได้แก่ การกำหนดหัวข้อเรื่องทางวิชาการที่เป็นการสนับสนุนงานหลักทางวิชาการ การกำหนดวิธีดำเนินการและระยะเวลาที่จะดำเนินการ การควบคุมดูแลและส่งเสริมให้มีการดำเนินงานตามที่กำหนดไว้

8. งานการบริหารระบบข้อมูลและสารสนเทศทางวิชาการ ได้แก่ การกำหนดข้อมูลและสารสนเทศทางวิชาการของงานบริหารทั้งหมด การกำหนดเวลาในการรวบรวมข้อมูลและสารสนเทศ การควบคุมดูแลและส่งเสริมการจัดเก็บข้อมูลและสารสนเทศ การนำข้อมูลและสารสนเทศไปใช้ประกอบการดำเนินงานอื่นๆ

9. งานการบริหารการประเมินผลงานทางวิชาการของสถานศึกษา ได้แก่ การกำหนดหัวข้อประเมินผลงาน การกำหนดวิธีการและเครื่องมือในการประเมิน การควบคุมดูแลและส่งเสริมให้มีการดำเนินการประเมิน การสรุปผลและการเขียนรายงานประจำปี

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2546: 3-7) กล่าวว่า ขอบข่ายของการบริหารงานวิชาการประกอบด้วยงานต่อไปนี้

1. การวางแผนเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการ เป็นการวางแผนเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ การจัดการล่วงหน้าเกี่ยวกับการเรียนการสอน มีรายละเอียดดังนี้

1.1 แผนปฏิบัติงานวิชาการ ได้แก่ การประชุมเกี่ยวกับหลักสูตร การจัดปฏิทินการศึกษา ความรับผิดชอบงานตามภาระหน้าที่ การจัดขั้นตอนและเวลาในการทำงาน

1.2 โครงการสอน เป็นการจัดรายละเอียดเกี่ยวกับวิชาที่ต้องสอนตามหลักสูตร

1.3 บันทึกการสอน เป็นการแสดงรายละเอียดของการกำหนดเนื้อหาที่จะสอนในแต่ละคาบเวลาของแต่ละวันหรือสัปดาห์ โดยการวางแผนไว้ล่วงหน้า และยึดโครงการสอน เป็นหลัก

2. การจัดดำเนินงานเกี่ยวกับการเรียนการสอน เพื่อให้การสอนในสถานศึกษาดำเนินไปด้วยดีและสามารถปฏิบัติได้จึงต้องมีการจัดการเรียนการสอนดังนี้

2.1 การจัดตารางสอน เป็นการกำหนดวิชา เวลา ผู้สอน สถานที่ ตลอดจนผู้เรียนในแต่ละวิชา

2.2 การจัดชั้นเรียน เป็นงานที่ฝ่ายวิชาการต้องประสานกับฝ่ายอาคารสถานที่ รวมทั้งจัดตั้งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในห้องเรียน

2.3 การจัดครูเข้าสอน ต้องพิจารณาถึงความพร้อมของสถานศึกษาและความพร้อมของบุคลากร รวมถึงการเชิญวิทยากรภายนอกมาช่วยสอน

2.4 การจัดแบบเรียน โดยปกติสถานศึกษาในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการจะใช้แบบเรียนตามที่กระทรวงกำหนด นอกจากนั้นครูอาจใช้หนังสืออื่นเป็นหนังสือประกอบหรือเอกสารที่ครูเตรียมเอง

2.5 การปรับปรุงการเรียนการสอน เป็นการพัฒนาครูผู้สอนให้ก้าวหน้าทันวิทยาการเทคโนโลยีใหม่ ๆ เพื่อพัฒนาการเรียนการสอน เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการ ความก้าวหน้าของสังคม ธุรกิจ อุตสาหกรรม

2.6 การฝึกงาน มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้นักเรียนนักศึกษารู้จักการนำเอาทฤษฎีมาประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง ทั้งยังมุ่งให้ผู้เรียนได้เห็นปัญหาที่แท้จริงในสาขาวิชาและอาชีพนั้น เพื่อให้ผู้เรียนได้เตรียมตัวที่จะออกไปเผชิญกับชีวิตจริงต่อไป

3. การจัดการเกี่ยวกับการเรียนการสอน เป็นการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกและการส่งเสริมการจัดหลักสูตร และโปรแกรมการศึกษาให้มีประสิทธิภาพและมีคุณภาพ ดังนี้

3.1 การจัดสื่อการเรียนการสอน เป็นสิ่งที่เอื้อต่อการศึกษานักเรียนนักศึกษา เน้นเครื่องมือและกิจกรรมให้ครูได้ใช้ในการสอน

3.2 การจัดห้องสมุด เป็นที่รวมหนังสือ เอกสาร สิ่งพิมพ์ และวัสดุอุปกรณ์ที่เป็นแหล่งวิทยาทานให้นักเรียนนักศึกษาได้ศึกษาและค้นคว้าเพิ่มเติม

3.3 การนิเทศการสอน เป็นการช่วยเหลือแนะแนวครูให้เกิดการปรับปรุงแก้ไขปัญหาการเรียนการสอน

4. การวัดและประเมินผลกระบวนการเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการตรวจสอบและวิเคราะห์ผลการเรียน

ขอบข่ายงานวิชาการของสถานศึกษานั้นมีหลากหลาย ซึ่งอาจจะมีจำนวนมากหรือน้อยแตกต่างกันไปตามสภาพและขนาดของสถานศึกษา ลักษณะของขอบข่ายงานวิชาการอาจถูกจำแนกออกเป็นส่วน ๆ ที่คล้ายคลึงกัน แต่ภารกิจย่อยในรายละเอียดอาจแตกต่างกัน ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับลักษณะการบริหารจัดการหลักสูตรของสถานศึกษาแต่ละแห่ง โดยการวิจัยนี้มุ่งศึกษาการบริหารงานวิชาการในด้านต่าง ๆ ได้แก่ การวางแผนเกี่ยวกับงานวิชาการการบริหารการเรียนการสอน และการดำเนินงานเกี่ยวกับการเรียนการสอนการวัดและประเมินผลการใช้ภาษาไทยในฐานะภาษาที่สองสำหรับการสื่อสารของนักเรียนต่างชาติ โรงเรียนนานาชาติเชียงใหม่

ความหมายของการเรียนรู้

นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของการเรียนรู้ไว้ดังนี้

เลอ ฟร็องซัว (Le francois, 2000: 5) ได้ให้ความหมายของการเรียนรู้ หมายถึง ความสัมพันธ์ของการเปลี่ยนแปลงขีดความสามารถที่แสดงออกเป็นพฤติกรรมที่เป็นผลลัพธ์มาจากการได้รับประสบการณ์

มอริส (Morris ,1990: 178) ชมนาค เชื้อสุวรรณทวี (2542: 4) ชนาธิป พลกุล (2542: 53) และสวณ สุทธิเลิศอรุณ (2545: 6) กล่าวถึงความหมายของการเรียนรู้สรุปได้ว่า หมายถึง กระบวนการของการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างต่อเนื่องและถาวร หรือการเปลี่ยนแปลงความสามารถในการแสดงพฤติกรรมในสถานการณ์ใดซึ่งเป็นผลมาจากการฝึกปฏิบัติหรือการได้รับประสบการณ์

พงษ์พันธ์ พงษ์โสภา (2542: 77) ได้ให้ความหมายของการเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการของการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอันเนื่องมาจากประสบการณ์ หรือมาจากการฝึกหัดซึ่งพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงนี้จะเป็นพฤติกรรมที่ค่อนข้างถาวร และเป็นผลมาจากการฝึกหัดเท่านั้น การเปลี่ยนแปลงใด ๆ ที่เป็นผลมาจากการใช้ยาหรือสิ่งเสพติด หรืออุบัติเหตุ จะไม่ถือว่าเป็นการเรียนรู้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2542: 7) กล่าวว่า การเรียนรู้ หมายถึง การปรับเปลี่ยนทัศนคติ แนวคิดและพฤติกรรม อันเนื่องมาจากการได้รับประสบการณ์ ซึ่งควรปรับเปลี่ยนไปในทางที่ดี

จิราภา เต็งไตรรัตน์ (2543: 123) ให้ความหมายของการเรียนรู้ว่า การเรียนรู้ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ค่อนข้างถาวรซึ่งเป็นผลเนื่องมาจากประสบการณ์หรือการฝึกหัด พฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงที่ไม่จัดว่าเกิดจากการเรียนรู้เนื่องจากว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงเพียงชั่วคราวเท่านั้น เช่น ความเหน็ดเหนื่อยผลจากการกินยาการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเนื่องจากอุบัติเหตุ หรือการได้รับการบาดเจ็บทางกายเหล่านี้ไม่นับว่าเกิดจากการเรียนรู้

ดวงเดือน ศาสตรภักดิ์ (2546: 82) กล่าวว่า การเรียนรู้หมายถึง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางด้านพุทธิพิสัย ด้านจิตพิสัย หรือ ด้านทักษะพิสัย ที่ค่อนข้างถาวร หรือเป็นการเปลี่ยนแปลงของขีดความสามารถของพฤติกรรมเท่าที่จะเป็นไปได้ ซึ่งเป็นผลมาจากประสบการณ์ หรือจากการฝึกฝนที่ได้รับการเสริมแรง หรือ จากการสังเกตจากการกระทำของตัวแบบที่ได้รับการเสริมแรงแต่จะไม่ใช้การเปลี่ยนแปลงทางกายอย่างชั่วคราวเช่นการเจ็บป่วย ความอ่อนเพลียหรือผลจากการใช้ยา และไม่ใช้การตอบสนองที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ เช่น สัญชาตญาณ อุณหภูมิหรือปฏิกิริยาสะท้อน เป็นต้น

จากความหมายดังกล่าวข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า การเรียนรู้ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่มีลักษณะค่อนข้างถาวรทั้งในด้านทัศนคติ แนวคิด พฤติกรรม หรือทักษะ ความรู้ ความสามารถ ความเข้าใจของบุคคล โดยการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเกิดจากการได้รับประสบการณ์หรือการทำกิจกรรมอันเป็นผลมาจากการฝึกหรือการได้ปฏิบัติในเรื่องต่าง ๆ

ลักษณะและประเภทของการเรียนรู้

สมิท (Smith อ้างถึงใน สมคิด อิศระวัฒน์, 2543: 82) ได้อธิบายลักษณะการเรียนรู้ ดังนี้

1. การเรียนรู้เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตลอดชีวิต ซึ่งอาจเกิดจากความตั้งใจหรือไม่ตั้งใจก็ตาม คนเราจะเรียนรู้ตลอดเวลา เช่น จากการอบรมเลี้ยงดูของครอบครัว เพื่อน ที่ทำงาน การเล่น หรือ สื่อมวลชนต่าง ๆ
2. การเรียนรู้เป็นเรื่องของแต่ละบุคคล เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติไม่มีใครเรียนแทนกันได้ การเรียนรู้เป็นการรับผิชอบของแต่ละบุคคล
3. การเรียนรู้เป็นเรื่องซึ่งเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลง เรื่องของความกลัว ความกระวนกระวาย และการต่อต้าน มักเป็นสิ่งที่เกิดควบคู่กับการเปลี่ยนแปลง
4. การเรียนรู้เกี่ยวพันกับการพัฒนาของมนุษย์ การเรียนรู้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านบุคลิกภาพ ค่านิยม บทบาท และสติปัญญา ตลอดช่วงเวลาในชีวิตของมนุษย์
5. การเรียนรู้ คือ การมีประสบการณ์เรียนรู้เป็นการกระทำจึงทำให้คนมีประสบการณ์ ผู้ใหญ่จะเรียนรู้เร็วกว่าเด็กเพราะมีประสบการณ์ ประสบการณ์ในอดีตจึงเป็นแหล่งข้อมูลของผู้เรียน
6. การเรียนรู้เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเองภายในตัวผู้เรียน ผู้เรียนเท่านั้นจะทราบว่าตนเองเกิดการเรียนรู้ บุคคลอื่นไม่มีทางทราบ ยกเว้นตนเอง แสดงออกให้คนอื่นทราบทั้งท่าทางและคำพูด เช่น พูดคำว่า รู้แล้ว เข้าใจแล้ว หรือท่าทางตื่นเต้น การยกมือ การปรบมือ ฯลฯ การเกิดการเรียนรู้ จึงเป็นเรื่องภายในตัวของผู้เรียน การเรียนรู้จะเกิดขึ้นเมื่อผู้เรียนได้ทำกิจกรรม หรือมีประสบการณ์ในเรื่องนั้น ๆ ด้วยตนเอง

สำหรับประเภทของการเรียนรู้จากการศึกษาของนักวิชาการต่าง ๆ มีนักวิชาการได้กล่าวถึงประเภทของการเรียนรู้โดยแบ่งออกเป็น 2 ประเภท (วิกิร ตันทวุฒิไธ อ้างใน สันติสุข กฤดากร, 2541: 41) ดังนี้

1. การเรียนรู้ไม่มีรูปแบบ เป็นกระบวนการที่บุคคลมีการปฏิสัมพันธ์กับสังคม และวัฒนธรรม บุคคลสามารถพัฒนาทักษะพื้นฐานในการดำรงชีวิต ค่านิยม เจตคติ ประเพณีอันเหมาะสมในวัฒนธรรมหนึ่ง โดยอาศัยกระบวนการทางสังคม

2. การเรียนรู้ที่มีรูปแบบนั้น เกิดจากการปฏิสัมพันธ์ที่มีลักษณะแน่นอนและมักจะเกิดขึ้นภายในสถาบันที่เป็นส่วนหนึ่งของระบบสังคม ที่เรียกว่า สถาบันการศึกษา เช่น โรงเรียน วิทยาลัย มหาวิทยาลัย ซึ่งสอดคล้องกับ Marton and Saijo (อ้างใน สมคิด อิศระวัฒน์, 2543: 81) ที่กล่าวถึง การเรียนรู้แบบลึก เป็นการเรียนซึ่งเน้นให้ผู้เรียนมีความสามารถในการประยุกต์ใช้ในสถานการณ์อื่น มีความสามารถในการวิเคราะห์ สังเคราะห์และประเมินผล วิธีการเรียนดังกล่าวเน้นการปฏิบัติ สามารถทำให้ผู้เรียนจดจำได้นานเกิดเป็นการคงทนในการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้ที่พึงปรารถนาในการสอนผู้ใหญ่คือ การเรียนรู้แบบลึก

สรุปได้ว่า ลักษณะสำคัญของการเรียนรู้คือ การเรียนรู้เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตลอดชีวิตเป็นเรื่องของแต่ละบุคคลซึ่งเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงมีความเกี่ยวข้องกับการพัฒนาของมนุษย์ การมีประสบการณ์ส่งผลต่อเรียนรู้ และเป็นที่เกิดขึ้นเองภายในตัวผู้เรียน โดยสามารถแบ่งได้ 2 ประเภทคือ การเรียนรู้ที่ไม่มีรูปแบบ และการเรียนรู้ที่มีรูปแบบ

ขั้นตอนของการเรียนรู้

การนำเสนอขั้นตอนของการเรียนรู้ นักวิชาการหลายท่านได้ให้ทรรศนะไว้ในหลากหลายมิติ กล่าวคือ นักวิชาการบางท่านได้เสนอขั้นตอนการเรียนรู้ในลักษณะของภาพรวมที่แสดงให้เห็นรายละเอียดไว้ในแต่ละขั้นตอน โดยมุ่งเน้นในเรื่องของการเรียนการสอน ได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2542: 3) ได้เสนอแนะขั้นตอนการจัดกระบวนการเรียนรู้ไว้ดังนี้

1. สำรวจความต้องการ โดยการซักถามสังเกต สัมภาษณ์ พูดคุย ทดสอบก่อนเรียนซึ่งสำรวจ ใน 2 ประเด็นใหญ่ๆ คือ (1) สำรวจความต้องการ / ความสนใจของผู้เรียน (2) สำรวจพื้นฐานความรู้เดิม
2. การเตรียมการ ได้แก่ (1) เตรียมเกี่ยวกับสาระการเรียนรู้และองค์ประกอบอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องต่อการเรียนรู้ เช่น วัสดุอุปกรณ์สื่ออื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง (2) วางแผนการจัดกิจกรรม วางแผนการเรียนการสอน ให้เชื่อมโยงต่อเนื่องสอดคล้องกับความต้องการ ความสนใจของผู้เรียน
3. การดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ตามลำดับขั้นเพื่อความเข้าใจ เช่น ชี้นำเข้าสู่บทเรียน ขั้นจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ขั้นวิเคราะห์ อภิปรายผลงาน / องค์ความรู้ที่สรุปได้จากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ วิเคราะห์อภิปรายกระบวนการเรียนรู้
4. การประเมินผล
5. การสรุปและนำไปประยุกต์ใช้

เดวิด คอลบ์ (David Kolb อ้างถึงใน Fly, Ketteridge and Marshall, 1999: 26 –27) ได้พัฒนาแนวคิดของการเรียนรู้แบบนี้เป็นวงจรการเรียนรู้ที่เป็นการสร้างประสบการณ์ที่เป็นรูปธรรม (Cycle of Concrete Experience) คือ

1. การสร้างประสบการณ์ที่เป็นรูปธรรม (Concrete Experience: CE) เป็นการให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ใหม่ๆ อย่างเต็มที่และอย่างเป็นอิสระ
2. การสังเกตอย่างไตร่ตรอง (Reflective Observation: RO) ผู้เรียนต้องใช้เวลาในการวิเคราะห์วิจารณ์สะท้อนความคิดต่อประสบการณ์ใหม่ที่ได้รับรู้มา จากมุมมองที่หลากหลาย ขั้นตอนนี้นับว่าเป็นขั้นตอนที่สำคัญของวงจรการเรียนรู้ี้ เพราะว่าเป็นขั้นตอนที่ได้รับการสะท้อนการให้ข้อมูลย้อนกลับจากผู้เรียนคนอื่นๆ
3. การสร้างความคิดเชิงนามธรรม (Abstract Conceptualization: AC) เป็นขั้นตอนของกระบวนการคิดของผู้เรียน ที่ผู้เรียนต้องสร้างหรือปรับ (Form and Re – Form) ความรู้ความคิดของตนเองโดยบูรณาการความรู้ความคิดที่ตนเองมีอยู่กับความรู้ความคิดหรือประสบการณ์ใหม่และแนวคิดทฤษฎีอย่างลึกซึ้ง
4. การทดลองปฏิบัติจริง (Active Experimentation: AE) เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนได้นำความรู้ความคิดดังกล่าวไปใช้ตัดสินใจ แก้ไขปัญหา ทดสอบสมมติฐานในสถานการณ์ใหม่ และเป็นการนำความรู้ไปใช้ในสถานการณ์ต่างๆ และเป็นจุดเริ่มต้นของวงจรการเรียนรู้ที่ใช้สร้างความรู้ใหม่อีกครั้งต่อไป

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ขั้นตอนของการเรียนรู้ที่สำคัญประกอบด้วย การสำรวจความต้องการการเตรียมการการดำเนินการเรียนรู้อการประเมินผลการสรุปและนำไปประยุกต์ใช้ โดยมีวงจรของการสร้างประสบการณ์คือ การสร้างประสบการณ์ที่เป็นรูปธรรมการสังเกตอย่างไตร่ตรองการสร้างความคิดเชิงนามธรรม และการทดลองปฏิบัติจริง

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้

การเรียนรู้เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ แนวคิด พฤติกรรมของบุคคล ที่ได้รับจากการทำกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งเป็นผลมาจากประสบการณ์และการฝึกปฏิบัติต่าง ๆ ดังนั้นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ความหมายของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้ คือ กระบวนการจัดการใช้ทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้มาจัดเป็นกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ หรือได้ฝึกหัด หรือได้กระทำโดยได้รับการเสริมแรงอย่างมีประสิทธิภาพสัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่องและประสานงานกัน เพื่อให้เกิดประสิทธิผล มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเกิดขึ้นอย่างค่อนข้างถาวรกับผู้เรียน ตามขีดความสามารถที่มีได้บรรลุ

จุดประสงค์ที่ตั้งไว้ (พัชร ศรีสังข์, 2551: 43) ซึ่งสอดคล้อง วัฒนาพร ระงับทุกข์ (2542: 91) ได้ให้ความหมายของคำว่ากิจกรรมการเรียนรู้ไว้ว่าสภาพการเรียนรู้ที่กำหนดขึ้นเพื่อนำผู้เรียน ไปสู่เป้าหมายหรือจุดประสงค์การเรียนการสอนที่กำหนด การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสมสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหา และสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ด้านต่างๆ จึงเป็นความสามารถ และทักษะของครูมืออาชีพในการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ และ อันติรา บุญยาการ (2542: 4) ได้ให้ความหมายไว้ว่า กระบวนการในการจัดมวลประสบการณ์ต่างๆ ให้แก่ผู้เรียนโดยครู และผู้เรียนร่วมกันจัดกิจกรรม ทั้งที่เป็นกิจกรรมในห้องเรียน และนอกห้องเรียน เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถและลักษณะต่างๆที่กำหนดไว้ในหลักสูตร

สรุปได้ว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการในการเรียนรู้ที่ถูกถ่ายทอดไปยังผู้เรียนอย่างมีระบบ โดยอาจถูกถ่ายทอดจากประสบการณ์ หรือความรู้ ซึ่งส่งผลให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาทั้งในด้านความรู้ และความสามารถ

ประเภทของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

กิจกรรมการเรียนการสอน สามารถแบ่งได้ 4 ประเภท ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2541: 39)

1. กิจกรรมเดี่ยว เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ที่ต้องการจะใช้เพียงกิจกรรมเดียวกี่เพียงพอ
2. หลายกิจกรรมแบบต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถบรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้ตามที่ต้องการ อาจต้องใช้กิจกรรมต่างๆ ตามลำดับขั้นที่กำหนด
3. หลายกิจกรรมแบบไม่ต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถบรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้ตามที่ต้องการ อาจต้องใช้กิจกรรมต่างๆ หลายกิจกรรมร่วมกัน โดยไม่กำหนดตายตัวว่าต้องทำกิจกรรมใด
4. หลายกิจกรรมแบบต่อเนื่องและไม่ต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถบรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้ตามที่ต้องการอาจต้องใช้กิจกรรมต่าง ๆ หลายกิจกรรมร่วมกัน โดยมีบางส่วนที่เป็นชุดของกิจกรรมแบบต่อเนื่องอยู่ด้วย

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้หรือกิจกรรมการเรียนการสอนมีความสำคัญต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน เป็นหัวใจของการนำไปสู่เป้าหมายทางการศึกษา การจัดกิจกรรมการเรียนรู้นั้นมีหลากหลายวิธี การนำไปใช้ขึ้นอยู่กับครูผู้สอนว่าจะปรับประยุกต์ให้สอดคล้อง เหมาะสมกับการเรียนการสอนได้อย่างไร ซึ่งได้มีนักวิชาการได้เสนอแนะไว้หลายท่าน มีทั้งส่วนที่มุ่งเน้นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับหลักสูตร เนื้อหาวิชา และตัวผู้เรียน ได้แก่ อาภรณ์ ใจเที่ยง (2546: 75-76) ได้ระบุถึงหลักการจัดการเรียนการสอนไว้ดังนี้(1) จัดกิจกรรมให้สอดคล้องเจตนารมณ์ของหลักสูตร (2) จัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับจุดประสงค์การสอน (3) จัดกิจกรรมให้สอดคล้องและเหมาะสมกับ

วัย ความสามารถ ความสนใจของผู้เรียน (4) จัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับลักษณะของเนื้อหาวิชา (5) จัดกิจกรรมให้มีลำดับขั้นตอน (6) จัดกิจกรรมให้น่าสนใจ (7) จัดกิจกรรมโดยให้ผู้เรียนเป็นผู้ทำกิจกรรม (8) จัดกิจกรรมโดยใช้วิธีการที่ท้าทายความคิด ความสามารถของผู้เรียน (9) จัดกิจกรรมโดยใช้เทคนิควิธีการสอนที่หลากหลาย (10) จัดกิจกรรมโดยให้มีบรรยากาศที่รื่นรมย์ สนุกสนาน และเป็นกันเอง (11) จัดกิจกรรมแล้วต้องมีการวัดผลการใช้กิจกรรมนั้นทุกครั้ง ซึ่งสอดคล้องกับ สุพิน บุญชูวงศ์ (2535: 76-77) ได้กล่าวถึง กิจกรรมการเรียนรู้ที่ดีว่าต้องเกี่ยวข้องกับสิ่งสำคัญหลายประการ ดังนี้

1. กิจกรรมการเรียนรู้ทุกอย่างต้องเกี่ยวข้องกับจุดประสงค์ของการเรียน
2. การจัดลำดับกิจกรรมการเรียนรู้ต้องสอดคล้องกับจุดประสงค์ทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านพุทธานุภาพ จิตพิสัย และทักษะพิสัย
3. กิจกรรมการเรียนการสอนควรเหมาะสมกับวัยและความพร้อมของนักเรียน
4. กิจกรรมการเรียนรู้ควรมีการจัดลำดับขั้นตอน เพื่อให้การเรียนรู้มีความต่อเนื่องแต่ละกิจกรรม ควรให้มีการสืบทอดต่อการเรียนรู้ที่มีอยู่ก่อน จะต้องเป็นการจัดลำดับจากรูปธรรมไปหานามธรรม จากประสบการณ์ที่อยู่ใกล้ไปสู่ประสบการณ์ที่อยู่ไกล และจากกระบวนการคิดการทำงานอย่างง่าย ๆ ไปสู่การให้เหตุผลที่เป็นแบบแผน และเป็นนามธรรม
5. กิจกรรมการเรียนรู้ควรทำให้บังเกิดผลได้อย่างเต็มที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้เพิ่มขึ้น
6. กิจกรรมการเรียนรู้จะต้องท้าทายความสนใจของนักเรียนให้น่าสนใจที่เรียนในสถานการณ์หนึ่งไปใช้ได้กับสถานการณ์ใหม่
7. กิจกรรมการเรียนรู้ควรเป็นไปเพื่อพัฒนาความคิด ส่งเสริมให้นักเรียนได้คิดสืบสวน สอบสวนและแก้ปัญหาตามแนวทางของตน และต้องรู้จักประเมินความคิดของตนเองด้วย
8. กิจกรรมการเรียนรู้ควรให้นักเรียนได้เรียนรู้หลายๆ ทาง ให้โอกาสนักเรียนได้สังเกต วิเคราะห์ และอภิปราย โดยใช้สื่อการเรียนต่างๆ มาประกอบกิจกรรม
9. กิจกรรมการเรียนรู้ควรมีลักษณะเปิดกว้างแก่นักเรียนให้มีลักษณะที่แตกต่างกันทั้งในด้านเนื้อหา และแนวความคิด

กล่าวสรุปได้ว่าการจัดการเรียนรู้ เป็นกระบวนการจัดการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ มาจัดเป็นกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ ได้ฝึกหัด หรือได้ปฏิบัติ และก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ค่อนข้างถาวรกับผู้เรียนประเภทของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบ่งได้ 4 ประเภทได้แก่ กิจกรรมเดี่ยวหลายกิจกรรมแบบต่อเนื่องหลายกิจกรรมแบบไม่ต่อเนื่อง และหลายกิจกรรมแบบต่อเนื่องและไม่ต่อเนื่อง ซึ่งการจัดกิจกรรมการเรียนรู้มีหลากหลายวิธี การนำไปใช้

รูปแบบการจัดการเรียนรู้เป็นเสมือนหัวใจของการศึกษา ครูจะต้องถกกันรองความรู้ ถ่ายทอดให้เข้าถึงความรู้สึกของผู้เรียนให้ผู้เรียนได้เนื้อหาสาระ ความคิด ความเข้าใจ รวมทั้งทักษะ และเจตคติตลอดจนเกิดความพึงพอใจในการเรียนรู้ ครูจำเป็นต้องเลือกรูปแบบให้เหมาะสมกับ ผู้เรียนและธรรมชาติของเนื้อหาวิชา ซึ่งนักวิชาการได้เสนอรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไว้ดังนี้

รูปแบบการจัดการเรียนรู้เป็นแนวความคิดของBruce Joyce(อ้างถึงใน มาตี จูทา, 2542: 99) ได้เสนอแนวความคิดว่าวิธีการจัดการเรียนรู้ทั้งหลายที่ครูนำมาใช้ในสถานศึกษาทุกระดับสามารถวิเคราะห์ได้ว่าวิธีการจัดการเรียนรู้แต่ละวิธี ประกอบด้วยส่วนสำคัญ 4 ส่วน

1. การจัดลำดับเนื้อหาสาระ (Syntax) เป็นการจัดเรียงลำดับเนื้อหาสาระจากง่ายไปหายากและสลับซับซ้อน ที่เรียกว่า “Advance Organizer”
2. การสร้างบรรยากาศของการเรียนรู้ (Social System) เป็นการ จัดสภาพแวดล้อมของ ผู้เรียนให้อยากรู้และอยากเรียน เช่น ครูยิ้มแย้มแจ่มใส แสดงอารมณ์ดี และกระตุ้นให้เด็กอยากรู้และอยากเรียน
3. การสร้างหลักการและปฏิกิริยาจากผู้เรียน (Principle of Reaction) เป็นการสร้าง หลักการของเนื้อหาสาระตามบทเรียน โดยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในบทเรียนและการตั้งใจเพื่อปรับ พฤติกรรม
4. การส่งเสริมและสนับสนุนการเรียนการจัดการเรียนรู้ (Supporting System) เป็นการ ส่งเสริมและสนับสนุนการเรียนการจัดการเรียนรู้ เช่น การเชิญวิทยากร หรือผู้เชี่ยวชาญ การใช้ เทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนการจัดการเรียนรู้ ตลอดจนการกำหนด กิจกรรมแบบทดสอบ และแบบฝึกหัด ให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติด้วย

Bruce Joyce (อ้างถึงใน มาตี จูทา, 2542: 99) ได้สรุปวิธีการจัดการเรียนรู้ต่าง ๆ และจัดแบ่งได้เป็น 4 กลุ่ม จำนวน 16 รูปแบบ คือ

1. กลุ่มกระบวนการเสนอด้วยข้อมูล (The Information Processing Family) เป็นกลุ่ม
รวบรวมการจัดการเรียนรู้ที่ใช้วิธีการนำเสนอเป็นหลัก แบ่งได้ 6 รูปแบบ คือ

1.1 รูปแบบการจัดการเรียนรู้ความถนัดรอบขอบ (Concept Attainment) เป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่จัดประกายความคิดให้แก่ผู้เรียน เพื่อให้นักเรียนเกิดความคิดรอบขอบในตนเองตามแนวคิดของ Jerome Bruner

1.2 รูปแบบการจัดการเรียนรู้ความคิดแบบอนุมาน (Inductive Teaching) เพื่อพัฒนาความคิดในเชิงเหตุผล รวบรวมข้อมูล จัดระบบข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลตามวิธีทางวิทยาศาสตร์ตามแนวคิดของHilda Taba

1.3 รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบสืบสวนสอบสวน (Inquiry Training) เป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อค้นหาข้อเท็จจริงต่าง ๆ ตามระเบียบวิธีการศึกษาค้นคว้าทางวิชาการตามแนวคิดของ Richard Suchman

1.4 รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบสืบสวนสอบสวนเชิงวิทยาศาสตร์ (Science Inquiry) เป็นรูปแบบใช้สอนวิทยาศาสตร์ และสอนระเบียบวิธีการศึกษาค้นคว้าด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ตามแนวคิดของJoseph J. schwab

1.5 รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบพัฒนาสติปัญญา (Developmental) เป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างการพัฒนาสติปัญญาให้แก่ผู้เรียนตามแนวคิดของ Jean Piaget

1.6 รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบการจัดการความก้าวหน้า (Advance Organizer) เป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมและพัฒนาความรู้ให้แก่ผู้เรียน ตามแนวคิดของ David Ausubel

2. กลุ่มแหล่งบุคคล (Person Sources family) เป็นกลุ่มรูปแบบการจัดการเรียนรู้ซึ่งมุ่งเน้นการพัฒนาตัวผู้เรียน ให้มีความเชื่อมั่นในตัวเอง และมีบุคลิกภาพที่ดี รูปแบบการสอนกลุ่มนี้มี 5 รูปแบบ คือ

2.1 รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ถือตัวผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Nondirective Teaching) เป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ครูจะทำหน้าที่เป็นเสมือนที่ปรึกษา โดยมอบหมายงานให้นักเรียนทำกิจกรรมตามที่ครูกำหนด ทั้งนี้จะช่วยให้ นักเรียนเข้าใจตนเอง รับผิดชอบตนเอง และเรียนรู้ด้วยตนเอง ตามแนวคิดของ Carl Rogers

2.2 รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ (Synectics) เป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เสริมสร้างความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ให้แก่ผู้เรียน เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดความคิดใหม่ ๆ แปลก ๆ มาใช้ในการแก้ปัญหา และพัฒนาความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ โดยส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พูด เขียน และแสดงออกตามความเหมาะสม ตามแนวคิดของ William Gordon

2.3 รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบการฝึกฝนความตระหนัก (Awareness Training) เป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เพิ่มความตระหนักให้แก่ผู้เรียนโดยให้ผู้เรียนพิจารณาบุคคลและ

สังคมให้ ลึก กว้าง และ ไกลขึ้น เป็นการมอง โลกให้กว้างไกล เพื่อเป็นการพัฒนาตนเองและผู้อื่น ตามแนวคิดของ ฟริทซ์ เพิร์ลและวิลเลียม ชูทซ์ (Fritz Perls and William Schutz)

2.4 รูปแบบการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการประชุมในชั้นเรียน (Classroom Meeting) เป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ครูและนักเรียนจะร่วมมือกันวางแผนการเรียนการจัดการเรียนรู้ การสร้างปทัสถานของห้องเรียน การสนใจในการเรียนเพื่อให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการจัดการเรียนรู้และการจัดสภาพแวดล้อมในชั้นเรียน ตามแนวคิดของ วิลเลียม กลาสเซอร์ (William Glasser)

2.5 รูปแบบการจัดการเรียนรู้ระบบความคิดรวบยอด (Conceptual System) เป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมและพัฒนาความคิดรวบยอด ให้แก่ผู้เรียนตามแนวคิดของ David E. Hunt

3. กลุ่มการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (The Social Interaction) เป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่สนองตอบธรรมชาติของผู้เรียนในฐานะเป็นสัตว์สังคมประเภทหนึ่งที่น่าสนใจและชอบสัมพันธ์กับผู้อื่น รูปแบบการจัดการเรียนรู้กลุ่มนี้จะเน้นให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน ร่วมมือกัน วิเคราะห์และช่วยกันแก้ไขปัญหาทั้งในบทเรียนและสังคมปัจจุบัน แบ่งได้ 4 รูปแบบ คือ

3.1 รูปแบบการจัดการเรียนรู้ด้วยระบบกลุ่มสัมพันธ์ (Group Investigation) เป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ใช้วิธีการของกลุ่มสัมพันธ์ โดยให้ผู้เรียนเข้ากลุ่มร่วมกิจกรรมตามที่ บทเรียนกำหนด เช่น จัดเป็นศูนย์การเรียนรู้ จัดเป็นระบบของการพัฒนาทักษะทางสังคมตามระบอบ ประชาธิปไตย เป็นต้น ตามแนวคิดของ เฮอเบิร์ต เทเลนและจอห์น ดิวอี้ (Herbert Thelen and John Dewey)

3.2 รูปแบบการจัดการเรียนรู้ความเที่ยงธรรม (Jurisprudential Teaching) เป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ใช้กรณีศึกษา (Case) เกี่ยวกับปัญหาต่าง ๆ โดยให้ผู้เรียนวิเคราะห์ข้อมูล และนโยบายที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนฝึกการวางกรอบความเที่ยงธรรมในสังคม ตามแนวความคิดของ โดนัลด์ โอลิเวอร์และเจมส์ พี. ชาเฟอร์ (Donald Oliver and James P. Schaver)

3.3 รูปแบบการจัดการเรียนรู้ด้วยการฝึกปฏิบัติการ (Laboratory Method) เป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ใช้วิธีการฝึกปฏิบัติภาคไหวพริบของผู้เรียน เพื่อพัฒนาคุณลักษณะ บุคลิกภาพ การฝึกทักษะในการเข้ากลุ่ม และการสร้างบรรยากาศทางสังคมในชั้นเรียน ตามแนวคิดของ เบธเทล เมนน์ (Bethel Maine)

3.4 รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบสืบสวนทางสังคม (Social Inquiry) เป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้ใช้วิธีทางตรรกศาสตร์ในการสืบสวนสอบสวนพฤติกรรมมนุษย์ทางด้าน

สังคมศาสตร์ คือ ด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง เพื่อหาวิธีการแก้ปัญหาทางสังคม ตามแนวความคิดของ ไบรอน มาสเซียลาและเบนจามิน คอกซ์ (Byron Massialas and Benjamin Cox)

4. กลุ่มระบบพฤติกรรม (The Behavior System Family) เป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้จากแนวทฤษฎีพฤติกรรมนิยม ซึ่งเน้นการตอบสนองพฤติกรรมและการฝึกทักษะของผู้เรียนแต่ละคน รูปแบบการจัดการเรียนรู้นี้มี 1 รูปแบบ คือ รูปแบบการจัดการเรียนรู้การวางเงื่อนไขด้วยการกระทำ (Operant Conditioning) เป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้แนวทฤษฎีพฤติกรรมนิยม ซึ่งเน้นการตอบสนองพฤติกรรมและการฝึกทักษะของผู้เรียนแต่ละคนโดยวางเงื่อนไขด้วยการกระทำ มีการเสริมแรงเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนได้มีการกระทำ และมีรางวัลให้เป็นแรงเสริม ตามแนวคิดของ สกินเนอร์ (B. F. Skinner)

รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ

รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพนั้น สุวัฒน์ นิยมคำ (อ้างถึงใน มาลี จูทา, 2542: 106) ได้เสนอรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพว่าจะต้องประกอบด้วย 5 ขั้นตอนคือ

1. ระบุวัตถุประสงค์ของการจัดการเรียนรู้ ในการจัดการเรียนรู้ทุกครั้ง ครูจะต้องระบุวัตถุประสงค์ด้วยเสมอ
2. ประเมินความรู้พื้นฐานของผู้เรียน ก่อนดำเนินการจัดการเรียนรู้ ครูควรทดสอบหรือประเมินความรู้พื้นฐานของนักเรียน จะได้จัดการเรียนรู้ได้เหมาะสม
3. จัดประสบการณ์ในการเรียนรู้ หัวใจของการจัดการเรียนรู้คือ ขั้นตอนจัดประสบการณ์ในการเรียนรู้ให้กับนักเรียน
4. ประเมินผลการเรียนการจัดการเรียนรู้ ครูควรประเมินผลการเรียนการจัดการเรียนรู้บ่อย ๆ เพื่อประเมินความงอกงามในวิชาที่เรียนของนักเรียน
5. ป้อนกลับและปรับปรุงแก้ไข ครูควรได้พิจารณาบทวนถึงผลการจัดการเรียนรู้ของตนและหาวิธีปรับปรุงแก้ไขให้ดียิ่งขึ้น

ชาญชัย อาจินสมาจาร (อ้างถึงใน มาลี จูทา 2542: 106-107) ได้เสนอรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพโดยครูจะต้องมีพฤติกรรมที่จำเป็น ดังนี้

1. สอนให้กระจ่าง (Clarity of Instruction) ครูจะต้องวางแผน กำหนดเนื้อหาที่จะสอนว่าจะสอนอะไร (What) สอนทำไม (Why) สอนเมื่อไร (When) และสอนอย่างไร (How)
2. มีความกระตือรือร้น (Enthusiasm During Instruction) ครูต้องมีความกระตือรือร้นเป็นตัวอย่างให้นักเรียน เพราะครูเป็นศูนย์กลางของพฤติกรรม ถ้าครูขาดความกระตือรือร้น นักเรียนก็จะหงอยและเหงานตามไปด้วย ดังนั้น ครูต้องเตรียมการสอนและกิจกรรมให้พร้อมเป็น

ตัวอย่างให้แก่ นักเรียน สร้างบรรยากาศในการเรียนให้สนุก ทุกชั่วโมงครูจะตั้งเป้าหมายว่านักเรียนจะต้องได้รับความรู้ใหม่ ๆ เพิ่มขึ้นและสนุกสนานพร้อมกันไปด้วย

3. เน้นเรื่องงาน (Task Orientation) ครูจะต้องกระตุ้นให้นักเรียนมีความตั้งใจจริงในการเรียน ให้นักเรียนตื่นตัวอยู่เสมอ เสมือนหนึ่งเป็นนักธุรกิจที่พร้อมจะทำงานให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายได้

4. มีกลยุทธ์ในการจัดการเรียนรู้ (Instructional Strategies) ครูจะต้องรู้จักเลือกใช้วิธีการจัดการเรียนรู้หลาย ๆ วิธี เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการใหม่ ๆ ของนักเรียน

5. มีปฏิสัมพันธ์กับนักเรียน (Interaction with Student) ครูจะต้องยอมรับว่านักเรียนเป็นเสมือนบุตรหลานของเรา แต่ละคนย่อมมีคุณค่าและศักดิ์ศรี ครูควรหาโอกาสพูดคุยกับนักเรียนทุกคน ไล่ตามถึงปัญหาของนักเรียน (ถ้ามี) และควรให้คำปรึกษาตามความเหมาะสม

6. ใช้คำถามที่น่าสนใจ (Use of Interesting Questions) ครูต้องฝึกให้นักเรียนรู้จักคิด รู้จักถาม และให้คะแนนหรือให้รางวัลอย่างอื่นเป็นสิ่งจูงใจ

กล่าวโดยสรุปได้ว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้มีความสำคัญที่ช่วยให้การเรียนรู้มีคุณภาพ มีการดำเนินการถ่ายทอดอย่างเป็นระบบระเบียบ ซึ่งมีหลายรูปแบบ เช่น รูปแบบการเรียนรู้ที่ใช้วิธีการนำเสนอเป็นหลัก รูปแบบการจัดการเรียนรู้ซึ่งมุ่งเน้นการพัฒนาตัวผู้เรียน รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการสนองตอบธรรมชาติของผู้เรียนหรือรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวทฤษฎีพฤติกรรมนิยม อย่างไรก็ตามไม่มีการจัดการเรียนรู้รูปแบบใดเหมาะสมหรือดีที่สุด ดังนั้น การเลือกใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ผู้สอนจะต้องนำไปปรับประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมโดยควรมีการศึกษาวิเคราะห์ในด้านต่าง ๆ ทั้งเนื้อหาของวิชา ลักษณะผู้เรียน รวมถึงกิจกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ หากใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมผู้เรียนก็จะสามารถพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น และบรรลุจุดมุ่งหมายในด้านต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

รูปแบบการเรียนการสอน

รูปแบบการเรียนการสอนปัจจุบันมีมากมายหลายลักษณะ ขึ้นอยู่กับเป้าหมายของการจัดการเรียนรู้ว่าต้องการพัฒนาผู้เรียนในด้านใด โดยนำเสนอรูปแบบการเรียนการสอนที่สำคัญและมีความเกี่ยวข้องกับงานวิจัยดังนี้

รูปแบบการเรียนการสอนของRobert Gagne

ประกอบด้วยการดำเนินงานเป็นลำดับขั้นตอนการสอน 9 ขั้น เพื่อส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ภายในสมอง โดยจัดสถานการณ์ภายนอกให้เอื้อต่อสภาพภายในของผู้เรียน (ทิสนา เขมมณี, 2548: 12-14) มีรายละเอียดดังนี้

ขั้นที่ 1 กระตุ้นเร้าความสนใจของผู้เรียน เพื่อช่วยให้เรียนรู้ได้ดีขึ้น
 ขั้นที่ 2 แจ้งวัตถุประสงค์ ทำให้ผู้เรียนตั้งความคาดหวัง
 ขั้นที่ 3 กระตุ้นให้ระลึกถึงความรู้เดิม ทำให้พร้อมรับความรู้ใหม่
 ขั้นที่ 4 นำเสนอสิ่งเร้าหรือเนื้อหาสาระใหม่ ให้เห็นลักษณะที่สำคัญอย่างชัดเจน
 ขั้นที่ 5 การให้แนวการเรียนรู้หรือจัดระบบข้อมูลให้มีความหมาย เพื่อให้เรียนรู้ได้ง่ายและเร็วขึ้น

ขั้นที่ 6 กระตุ้นให้ผู้เรียนตอบสนองแสดงความสามารถ เพื่อให้ทราบถึงผลการเรียนรู้
 ขั้นที่ 7 ให้ข้อมูลป้อนกลับ เสริมแรงให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์
 ขั้นที่ 8 ประเมินผลการแสดงออกของผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนทราบว่าบรรลุวัตถุประสงค์เพียงใด

ขั้นที่ 9 ส่งเสริมความคงทนและการถ่ายโอนการเรียนรู้ โดยการฝึกฝนในหลายสถานการณ์ ทำให้เกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง

เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้สาระที่นำเสนอได้อย่างดี รวดเร็ว และจดจำได้นาน และยังได้ทักษะในการจัดระบบข้อมูล สร้างความหมายของข้อมูล และการแสดงความสามารถของตนเอง กระบวนการเรียนรู้และจดจำเป็นกระบวนการในสมอง มีข้อมูลสะสมไว้ สภาพการเรียนรู้การสอนจากภายนอกจะส่งเสริมหรือยับยั้งกระบวนการเรียนรู้ภายในสมอง การเรียนรู้ที่ดีจึงเกิดจากการจัดสภาพการเรียนรู้ภายนอกให้เอื้อต่อกระบวนการเรียนรู้ภายในของผู้เรียน

รูปแบบการเรียนการสอนโดยใช้ผังกราฟิก

ผังกราฟิก มีหลากหลายลักษณะ เช่น ผังขั้นตอนการทำงาน ผังโครงสร้าง ส่วนประกอบ ผังระบบผังใยแมงมุมการใช้ผังกราฟิก จะส่งเสริมให้ผู้เรียนใช้กระบวนการเรียนรู้ที่มีความหมาย

4 ขั้นตอน (ทิสนา แชมมณี, 2548: 19-25) ได้แก่

1. เลือกรับข้อมูลที่สัมพันธ์กัน
2. จัดระเบียบข้อมูลเข้าสู่โครงสร้าง
3. การบูรณาการข้อมูล
4. การเข้ารหัส (Encoding) รับข้อมูลการเรียนรู้เพื่อให้คงอยู่ในความจำระยะยาวสามารถเรียน ศึกษาใช้ได้ง่าย

ตามหลักการทฤษฎีกระบวนการทางสมองการประมวลผลข้อมูลซึ่งกระบวนการเรียนรู้จะเกิดได้จากองค์ประกอบ 3 ส่วน คือ ความจำข้อมูล กระบวนการทางปัญญา และอภิปัญญา (Metacognition) ความจำระยะสั้นเกิดจากความรู้สึกลึกซึ้งหรือการตีความสิ่งเร้าที่รับรู้ จะเก็บข้อมูล

ไว้ได้ชั่วคราว ส่วนความจำระยะยาว คงทน เก็บได้นาน มี 2 ลักษณะ คือจำเหตุการณ์และจำความหมายความจำจะมีประสิทธิภาพเพียงใด ขึ้นอยู่กับกระบวนการทางปัญญาของบุคคลนั้น ประกอบด้วย การใส่ใจ การรับรู้ การทำซ้ำ การเข้ารหัส การเรียกคืนด้วยหลักการดังกล่าวการเรียนรู้จึงเป็นการสร้างความรู้ของบุคคล

การจัดการเรียนการสอนอาจจัดได้หลายรูปแบบ รูปแบบหนึ่งมี 7 ขั้นตอน ดังนี้

1. ทบทวนความรู้เดิม
2. แจ้งจุดประสงค์ ลักษณะบทเรียน องค์ความรู้ที่คาดหวังให้เกิดแก่ผู้เรียน
3. กระตุ้นให้ตระหนักถึงความรู้เดิม
4. เรียนรู้เนื้อหาสาระด้วยผังกราฟิกที่เหมาะสมกับลักษณะเนื้อหา องค์ความรู้ที่คาดหวัง
5. ทำความเข้าใจเนื้อหา ฝึกใช้แผนผัง
6. แก้ปัญหาโดยใช้แผนผัง
7. ทำความเข้าใจให้กระจ่างชัด

เพื่อให้มีความเข้าใจในเนื้อหาสาระที่เรียนรู้ จดจำได้ดีในระยะยาว จากการเชื่อมโยงความรู้ใหม่กับโครงสร้างความรู้เดิม และนำความรู้ความเข้าใจมาเข้ารหัสหรือตัวแทนทางความคิดที่มีความหมายต่อตนเองด้วยผังกราฟิก

รูปแบบการเรียนการสอนของBloom

เป็นรูปแบบการเรียนการสอนที่ให้นักเรียนจะได้เรียนรู้ตามลำดับขั้นตอนการเรียนรู้ความสามารถในการรู้จากง่ายไปยาก จากไม่ซับซ้อนไปสู่ความซับซ้อน จากความรู้ความคิดระดับพื้นฐานไปสู่ระดับสูง ตามลำดับไม่ข้ามขั้น(กรมวิชาการ, 2540: 8-18)

1. ความรู้ความจำ ความจำและเล่าความรู้โดยยังไม่ต้องไปปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลง เช่น ความรู้เกี่ยวกับคำศัพท์ วิธีการเฉพาะ ความคิดรวบยอดต่าง ๆ นักเรียนได้รับความรู้จากสื่อ ต่าง ๆ แล้วตอบคำถาม หรือเล่าอธิบายเกี่ยวกับความรู้ที่ได้รับ

2. การเข้าใจโดยผู้เรียนสามารถแปลความหมายของเรื่อง และบรรยายด้วยภาษาของตนเอง โดยไม่ต้องไปสัมพันธ์กับเรื่องอื่น การเข้าใจจำแนกเป็น 3 ทักษะ คือ 1) การแปลความ ได้แก่ การอธิบายโดยใช้ภาษาที่ง่ายหรือเป็นภาษาของตนเอง 2) การตีความ คือ การอธิบายสรุปอาจเรียงลำดับขั้นตอนใหม่ 3) การขยายความ คือการเพิ่มเติมแนวคิดคาดคะเนจากข้อมูลความรู้

3. การนำไปใช้ ผู้เรียนสามารถนำความรู้ทฤษฎีแนวคิดไปใช้ในสถานการณ์ใหม่ที่เป็นรูปธรรมหรือสภาพปัญหาใหม่

4. การวิเคราะห์ให้ผู้เรียนแยกส่วนต่าง ๆ ของเรื่องที่เป็นความรู้แนวคตินั้น และชี้ความสัมพันธ์ระหว่างส่วนหรือองค์ประกอบต่าง ๆ การวิเคราะห์มี 3 ลักษณะ คือ 1) การวิเคราะห์องค์ประกอบหรือส่วนย่อยของสิ่งที่เรียน 2) วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ 3) วิเคราะห์หลักการวิธีการหรือหลักการจัดการ ถ้าวิเคราะห์ได้แสดงถึงความเข้าใจหลักการที่เป็นพื้นฐานของโครงสร้างสิ่งที่เรียน

5. การสังเคราะห์ ตรงข้ามกับการวิเคราะห์ คือ การคิดแบบสังเคราะห์ จะคิดรวมส่วนต่าง ๆ ที่แยกกระจัดกระจายให้เป็นแนวคิดเดียว ทำให้เกิดความรู้ใหม่หรือแนวคิดใหม่มีผลเป็น สื่อ วาจา หรือภาษา เป็นแผนงาน แผนดำเนินงาน แบบของการก่อสร้าง หรือ มีผลเป็นทฤษฎีใหม่ หลักการกฎเกณฑ์ใหม่

6. การประเมินผล การคิดแบบประเมินผลเป็นการคิดระดับสูงสุด ผู้เรียนจะประเมินผลได้เพราะมีวิจารณ์ญาณตัดสินได้ การตัดสินต้องมีเกณฑ์ เปรียบเทียบคุณภาพ และคุณลักษณะภายนอกที่มองเห็นได้ ส่วนเกณฑ์ภายในได้แก่ ความเป็นเหตุเป็นผล ความสม่ำเสมอของหลักการ การประเมินผลจำต้องอาศัยทักษะการสังเกต และการคิดอย่างเหมาะสม

เพื่อให้เกิดความสามารถในการรู้ และคิดตามลำดับขั้นที่ละขั้น จนถึงการคิดระดับสูง ได้แก่ ระลึกได้ จำได้ อธิบายและยกตัวอย่างประกอบได้ นำความรู้ไปใช้แก้ปัญหา ใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้ การแยกแยะสิ่งต่าง ๆ รวบรวมและประมวลเข้าเป็นความรู้ใหม่ รวมทั้งการวินิจฉัยตัดสินใจ อะไร อย่างไร เพราะอะไร ตามหลักการความสามารถของสมองส่วน ๆ ความจำและความเข้าใจเป็นความสามารถสากล วิชาใดก็ต้องมีส่วนความสามารถอีก 4 ระดับ คือ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินผล จัดเป็นกระบวนการคิด (Thinking Process) เป็นความสามารถในการคิดระดับสูง

รูปแบบการเรียนการสอนพหุปัญญาเพื่อการเรียนรู้

พหุปัญญาเป็นทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้และสติปัญญา สติปัญญา คือ ความสามารถทางชีวภาพที่แต่ละคนแสดงออกมา เป็นสิ่งผสมผสานระหว่างพันธุกรรมกับสิ่งแวดล้อม ลักษณะทางปัญญาของมนุษย์ มี 3 มิติ คือ เนื้อหา กระบวนการคิด และผล มนุษย์จะมีสติปัญญาหรือพหุปัญญา 8 ด้าน มากน้อยต่างกัน แต่ละด้านพัฒนาได้ ทำงานร่วมกันได้ พหุปัญญา 8 ด้าน ได้แก่ ภาษา คณิตศาสตร์/ตรรกะ มิติสัมพันธ์/ศิลปะ ความถนัดทางด้านร่างกาย/การเคลื่อนไหว ดนตรี/จังหวะ มนุษย์สัมพันธ์ ความเข้าใจตนเอง และด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (ภายหลังเพิ่มอีก 2 ด้าน คือ จิตพิสัย และ จิตวิญญาณ แต่ยังไม่มีข้อสรุปว่าเป็นปัญญาหรือไม่) โดยนักเรียนจะได้เรียนรู้จากกิจกรรม 5 รูปแบบ คือ (กิ่งแก้ว อาริรักษ์ และคณะ, 2548: 86-90; กรมวิชาการ, 2540: 28-43)

1. ลงมือปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นศูนย์กลางแห่งการเรียนรู้ มีโอกาสได้พัฒนาพหุปัญญา หรือปัญญาหลายด้านพร้อม ๆ กัน

2. มีส่วนร่วมในการเรียนรู้ โดยมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น มีประสบการณ์ในการมีส่วนร่วมเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่น ทำงานกลุ่ม

3. สามารถวิเคราะห์การเรียนรู้ ผู้เรียนได้แสดงความรู้สึกรับรู้ของตนเองต่อการทำกิจกรรม ได้ตอบคำถามที่ได้รับจากประสบการณ์การเรียนรู้ จากคำถามว่า ทำอะไร กับใคร ทำไม และเกิดความรู้สึกรับรู้ได้อย่างไร

4. สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง สรุปได้เอง สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ทำให้การเรียนรู้มีความหมายต่อนักเรียน มากกว่าการเรียนรู้จากท่องจำจากตำรา

5. นำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ได้ในชีวิตจริง เป็นการเรียนรู้ที่แท้ คือ นำความรู้ไปประยุกต์ใช้แก้ปัญหาเกี่ยวกับสิ่งที่เกิดในชีวิตจริง ได้รับการกระตุ้นให้คิดว่าจะนำสิ่งที่สรุปได้ไปประยุกต์ใช้อย่างไรบ้าง

เพื่อให้ นักเรียนได้พัฒนาเขาว่าปัญญา และพัฒนาศักยภาพของความสามารถของนักเรียนหลายด้านอย่างสมดุล และสามารถนำศักยภาพไปใช้ในการแก้ปัญหาาร่วมกันได้

รูปแบบการเรียนการสอนโดยใช้สถานการณ์จำลอง

การใช้สถานการณ์จำลอง หมายถึง การเรียนการสอนที่อาศัยสถานการณ์ที่สร้างขึ้นจากเนื้อหาในบทเรียน หรือการจำลองสถานการณ์ที่เป็นจริงมาใช้ในห้องเรียน สถานการณ์นั้นต้องง่ายต่อการทำความเข้าใจของนักเรียน ให้นักเรียนเข้าร่วมในสถานการณ์ตามบทบาท ความรับผิดชอบ และหน้าที่ที่ครูมอบหมายให้ นักเรียนจะมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นตามที่ได้รับรู้ด้วยตนเอง ตาม (กรมวิชาการ, 2544: 70-72) ขั้นตอนดังนี้

1. ขั้นสำรวจ วิเคราะห์ ขอบเขต ศึกษาจุดประสงค์การเรียนรู้ สถานการณ์ต่าง ๆ ขอบเขตเนื้อหาสาระ ศึกษาสถานการณ์การเรียนรู้ตามจุดประสงค์

2. ขั้นกำหนดจุดประสงค์ ของการพัฒนาว่าต้องการให้นักเรียนเปลี่ยนพฤติกรรมอะไรบ้าง เมื่อเรียนรู้ผ่านสถานการณ์

3. ขั้นคัดเลือกสถานการณ์ที่เป็นจริง สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ดัดแปลงให้เหมาะสมกับการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ฝึกวิเคราะห์ ตัดสินใจ และก่อให้เกิดการเรียนรู้ และพฤติกรรมที่ต้องการมากที่สุด

4. ขั้นกำหนด โครงสร้างของสถานการณ์จำลอง รายละเอียด เช่น จุดประสงค์ของสถานการณ์ บทบาทของผู้ร่วมกิจกรรม เตรียมข้อมูล เนื้อหา ลำดับเหตุการณ์ เวลา ปัญหาจาก

สถานการณ์ และสรุปอภิปราย รวมทั้งออกแบบและสร้างสื่อการเรียนรู้ กฎเกณฑ์ การติดต่อประสานงานวิทยากร สถานที่ในการประกอบกิจกรรม

5. ทดลองใช้สถานการณ์กับนักเรียนกลุ่มอื่น ตรวจสอบข้อบกพร่อง แก้ไข ปรับปรุงให้เหมาะสม

6. ใช้สถานการณ์กับกลุ่มนักเรียนที่ต้องการ พัฒนา ประเมินผล ให้นักเรียนอภิปรายสรุป แนวคิด แนวปฏิบัติที่ได้ รวมทั้งการปฏิบัติงานในอนาคต

เพื่อให้นักเรียนตระหนัก รู้ลึก เข้าใจ เห็นคุณค่าของการมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ เลือกแนวทางปฏิบัติในอนาคตที่เหมาะสม

รูปแบบการเรียนการสอนแบบสืบสวนสอบสวน

การสืบสวนสอบสวน หมายถึง ความสามารถในการแก้ปัญหาด้วยวิธีการค้นคว้าหาความรู้ ใช้กระบวนการทางความคิด หาเหตุผล จนค้นพบความรู้หรือแนวทางแก้ปัญหาที่ถูกต้องด้วยตนเอง โดยครูตั้งคำถามประเภทกระตุ้นให้นักเรียนใช้ความคิดหาวิธีแก้ปัญหา และสามารถนำวิธีแก้ปัญหามาใช้แก้ปัญหาได้ ในการจัดการเรียนการสอนครูจะสร้างสิ่งแวดล้อม สถานการณ์สิ่งเร้าที่เป็นปัญหา ให้นักเรียนฝึกสังเกต เปรียบเทียบจนเห็นปัญหาและเกิดความสงสัยใคร่รู้ แล้วครูกระตุ้นให้นักเรียนหาสาเหตุของปัญหาด้วยการใช้คำถาม จากนั้นให้มีการตั้งสมมุติฐานเชิงทำนาย แล้วพิสูจน์ นักเรียนร่วมกันสรุป ครูส่งเสริมให้นักเรียนนำหลักการและกฎเกณฑ์ที่ค้นพบไปใช้ในการแก้ปัญหา เพื่อให้เกิดการควบคุมและสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อมในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างกว้างขวาง ตามขั้นตอน (กรมวิชาการ, 2544: 36-37) ดังนี้

1. ขั้นเตรียมความพร้อมด้านความรู้ ความคิดรวบยอดให้กับนักเรียน
2. ขั้นสังเกต นักเรียนสังเกตสถานการณ์ที่เป็นปัญหา สถานการณ์สิ่งแวดล้อม ครูส่งเสริมให้นักเรียนคิดวิเคราะห์ ทำความเข้าใจ แปลความหมาย และจัดโครงสร้าง ความคิดรูปแบบต่าง ๆ ชูใจให้นักเรียนอยากแสวงหาความรู้
3. ขั้นอธิบาย นักเรียนหาแนวทางหรือวิธีที่จะพิสูจน์ ทำนาย ผลหรือพยากรณ์ผลที่จะเกิด เป็นการทดสอบสมมุติฐานหรือพิสูจน์ทฤษฎีที่ตั้งขึ้น
4. ขั้นควบคุมและสร้างสรรค์ ส่งเสริมให้นักเรียนนำหลักการ กฎเกณฑ์ และวิธีแก้ปัญหามาใช้ประโยชน์ในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมได้อย่างกว้างขวาง

ลักษณะพิเศษของวิธีสอนแบบนี้ คือ ก้าวไกลกว่าการสอนแบบวิทยาศาสตร์ ในด้านการคิดไปถึงการใช้ประโยชน์ต่อไปด้วย ไม่จำกัดเพียงการแก้ปัญหาเท่านั้นเพื่อให้นักเรียนสามารถคิด

หาเหตุผล สาเหตุของปัญหา จากสถานการณ์ที่เป็นปัญหา จากการตอบคำถาม หาวิธีพิสูจน์ ทำนายผล และนำวิธีการไปใช้ประโยชน์ในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อม

รูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการคิดของ Taba

พัฒนาการคิดของมนุษย์จะเป็นขั้นตอนจากขั้นหนึ่งไปสู่อีกขั้นหนึ่ง โดยไม่มีการข้ามขั้น พัฒนาการคิดของเด็กจะเกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมที่ผู้เรียนพยายามทำความเข้าใจ นำความเข้าใจเดิมมาใช้และแปลความหมายของเรื่องใหม่ เมื่อเข้าใจก็จะสบายใจเกิดภาวะสมดุล เด็กจะพัฒนาทักษะการรู้หรือคิดได้จากการจัดกระทำกับความคิดหรือข้อมูล มีโอกาสได้พิจารณาพิจารณาและพยายามรวบรวมให้เป็นรูปแบบความคิดใหม่ ข้อมูลหรือความคิดต่าง ๆ จะมีความหมายกับเด็กก็ต่อเมื่อเขามีโอกาสได้จัดกระทำกับข้อมูลนั้นภายในใจ การให้เด็กได้ผ่านกระบวนการคิดพิจารณาพิจารณาข้อมูลเหล่านั้นด้วยตนเอง เป็นสิ่งสำคัญและเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง รวมทั้งเปรียบเทียบกับผลการคิดพิจารณาของผู้อื่น ทักษะการคิดนี้จะสอนได้จากทุกวิชา เนื้อหาสาระแต่ละวิชา จะมีความสำคัญและความสมบูรณ์ในการที่จะช่วยพัฒนาคุณภาพการคิด การซึมซับ และการปรับใช้หมุนเวียนต่อเนื่อง ทำให้พัฒนาการเรียนรู้ ยุทธวิธีการสอน มี 4 องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันโดยสรุป (กรมวิชาการ, 2540: 92-125) คือ

1. การพัฒนาความคิดรวบยอด ได้แก่ การจัดหมวดหมู่ข้อมูล การตั้งชื่อชนิดประเภท ได้ผลลัพธ์หรือการสรุปข้อมูล เป็นความคิดรวบยอด นักเรียนได้คิด กระทำข้อมูล เห็นความเหมือน ความต่าง ครูเพียงตอบคำถามในเวลาและจังหวะที่พอเหมาะ เพื่อให้เด็กอธิบาย ชี้แจง ขยายความ เพื่อจะได้ทราบว่าเด็กได้พัฒนาความคิดรวบยอด
2. การแปลความหมายของข้อมูล ให้นักเรียนจับกลุ่มอภิปรายและสรุปเกี่ยวกับสถานการณ์และเหตุการณ์ คำนึงถึงเหตุผล สามารถชี้แจง อธิบายถึงการสรุปและการอ้างอิงได้ นักเรียนเข้าใจลักษณะของความเป็นไปได้ สรุปได้ด้วยตนเอง ฝึกแปลความหมายข้อมูล สรุปเป็นหลักการหรือแนวคิดทั่วไปได้
3. การนำแนวคิดทั่วไปไปใช้ จากแนวคิดทั่วไปนักเรียนสามารถทำนายและคาดการณ์อนาคตได้ โดยใช้แนวคิดทั่วไป โดยมีหลักการเหตุผลสนับสนุนคำตอบของตน นักเรียนจะได้ตอบคำถามที่ช่วยให้คิด ไตร่ตรองและใช้ความรู้อย่างจริงจัง
4. การตกลงยุติปัญหาข้อแย้ง มีข้อมูลเกี่ยวกับความรู้สึกรู้สึกนึกคิด ค่านิยม ซึ่งอยู่เบื้องหลังพฤติกรรมของมนุษย์ นักเรียนจะได้รับการแนะนำฝึกฝนให้เข้าใจ ความคิดของบุคคลแต่ละที่อยู่ในสถานการณ์ที่มีปัญหาขัดแย้ง และอภิปรายถึงแรงจูงใจ ความรู้สึกของแต่ละคนถึงวิธีที่แต่ละคนจะแก้ปัญหา ฝึกให้คิดถึงทางเลือกในการกระทำหรือปฏิบัติหลาย ๆ ทางของแต่ละคน และอภิปรายถึง

ผลที่เกิดจากการกระทำ แนวทางนั้นฝึกหาเหตุผลของพฤติกรรม การหาทางเลือกในการยุติปัญหา นักเรียนจะได้สรุปหลักการทั่วไปของการยุติหรือแก้ปัญหาขัดแย้ง ตอบคำถามในการหาข้อมูล ตีความหมายและสรุป

เพื่อให้ นักเรียนสามารถคิดหาเหตุผลเชิงจริยธรรม จึงเน้นทักษะสำคัญขั้นต้นในการคิด เชิงจริยธรรมขั้นสูงได้ จากการเรียนรู้พฤติกรรมของมนุษย์และเรื่องของอารมณ์ จิตใจ นักเรียนจะ รู้จักและเข้าใจความคิดของผู้อื่น

รูปแบบการเรียนการสอนแบบCIPPA Model

รูปแบบนี้พัฒนามาหลักการทั้ง 5 คือ การสร้างความรู้ กระบวนการกลุ่มและการเรียนรู้ แบบร่วมมือ ความพร้อมในการเรียนรู้ การเรียนรู้กระบวนการ และการถ่ายโอนการเรียนรู้ โดยการ ให้ผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้ด้วยตนเอง การมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อน บุคคลอื่น ๆ และสิ่งแวดล้อม รอบตัวหลาย ๆ ด้าน โดยใช้ทักษะกระบวนการต่าง ๆ เป็นเครื่องมือในการสร้างความรู้ ผู้เรียนมี การเคลื่อนไหวทางกาย กิจกรรมที่หลากหลาย ทำให้ผู้เรียนตื่นตัวอยู่เสมอ จึงทำให้เกิดการเรียนรู้ ได้ดี การถ่ายโอนความรู้และการประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ที่หลากหลาย ทำให้เกิดการเรียนรู้ได้ดี ลึกซึ้ง และคงทน มี 7 ขั้นตอน (ทิสนา แคมมณี, 2548: 85-89) ดังนี้

1. ขั้นทบทวนความรู้เดิม เพื่อให้พร้อมต่อการเรียนรู้เรื่องใหม่
2. ขั้นแสวงหาความรู้ ข้อมูลความรู้ใหม่ จากแหล่งข้อมูลหรือแหล่งความรู้ต่าง ๆ
3. ขั้นศึกษาทำความเข้าใจข้อมูลความรู้ เชื่อมโยงกับความรู้เดิม
4. ขั้นแลกเปลี่ยนความรู้ความเข้าใจกับกลุ่ม ใช้กลุ่มเป็นเครื่องมือในการตรวจสอบ ความรู้ความเข้าใจของตน รวมทั้งขยายความรู้ความเข้าใจ ได้แบ่งปันความรู้ได้ประโยชน์จากความรู้ ความเข้าใจของผู้อื่น
5. ขั้นสรุปจัดระเบียบความรู้ วิเคราะห์ กระบวนการเรียนรู้
6. ขั้นการปฏิบัติ หรือการแสดงผลงาน เป็นการสร้างความรู้ของตนให้ผู้อื่นรับรู้ ตรวจสอบ ความเข้าใจ ใช้ความคิดสร้างสรรค์ ปฏิบัติ แสดงผลงาน
7. ขั้นประยุกต์ใช้ความรู้ ฝึกฝน การนำความรู้ความเข้าใจไปใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อเพิ่มความชำนาญ ความสามารถในการแก้ปัญหา หรือการนำเสนอผลงาน

เพื่อให้ นักเรียนเกิดความรู้ความเข้าใจอย่างแท้จริง โดยการให้ผู้เรียนสร้างความรู้ด้วย ตนเอง โดยอาศัยความร่วมมือจากกลุ่มความรู้เดิม การถ่ายโอน การประยุกต์ใช้ความรู้ใน สถานการณ์ต่าง ๆ ทำให้เรียนรู้ได้ดี ลึกซึ้ง และอยู่คงทน พัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ สร้างสรรค์ การทำงานกลุ่ม

รูปแบบการเรียนรู้การสอนแบบโครงงาน

โครงงาน (Project) หมายถึง การศึกษาเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่นักเรียนเป็นผู้ศึกษา ค้นคว้า และลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง โดยอาศัยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ภายใต้คำแนะนำปรึกษา และดูแลของครูหรืออาจารย์ที่ปรึกษา โดยอาจใช้เครื่องมือและอุปกรณ์ต่าง ๆ ช่วยในการศึกษา เพื่อให้การศึกษา ค้นคว้า นั้นบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ นักเรียนได้ศึกษา ค้นคว้า คิดวิเคราะห์ เก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล เรียนรู้แบบบูรณาการ ผ่านกระบวนการวางแผน ปฏิบัติตามแผน ประเมินผล นำเสนอผลงาน มีเนื้อหาดังนี้ (วัฒนา ก่อนเชื้อรัตน์, 2547; กรมวิชาการ, 2544: 28-31)

โครงงานแบ่งเป็น 4 ประเภท คือ

1. โครงงานประเภทสำรวจ เป็นการศึกษาและรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ และนำเสนอในรูปแบบต่าง ๆ อย่างมีระบบ
2. โครงงานประเภทการทดลอง
3. โครงงานประเภทการพัฒนาหรือประดิษฐ์คิดค้น เป็นการนำหลักการ แนวคิด ทฤษฎี มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาหรือประดิษฐ์เครื่องมือ เครื่องใช้ อุปกรณ์ต่าง ๆ เพื่อใช้งานหรือแก้ปัญหาใดปัญหาหนึ่ง
4. โครงงานประเภทการสร้างหรืออธิบายทฤษฎี เป็นการศึกษา ค้นคว้า แนวคิด ทฤษฎี ใหม่ ๆ หรืออธิบายเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยมีหลักการ ทฤษฎีทางวิทยาศาสตร์สนับสนุน

ขั้นตอนของการทำโครงงาน มีดังนี้

1. คิดและเลือกปัญหาที่จะศึกษา: นักเรียนจะต้องเป็นผู้กำหนดปัญหา แนวคิดและวิธีการที่จะใช้แก้ปัญหา
2. วางแผนในการทำงาน ประกอบด้วย
 - 2.1 การกำหนดปัญหาและขอบเขตของการศึกษา
 - 2.2 การกำหนดวัตถุประสงค์ แนวคิด วิธีการที่จะนำมาใช้แก้ปัญหา สมมติฐาน และนิยามเชิงปฏิบัติการ
 - 2.3 การวางแผนรวบรวมข้อมูล และการค้นคว้าเพิ่มเติม
 - 2.4 กำหนดวิธีดำเนินงาน ได้แก่ แนวทางการศึกษา ค้นคว้า วัสดุอุปกรณ์ที่ต้องใช้ การออกแบบการทดลอง การควบคุมตัวแปร การสำรวจและรวบรวมข้อมูล การประดิษฐ์คิดค้น การวิเคราะห์ข้อมูล การกำหนดระยะเวลาในการทำงาน แต่ละขั้นตอน
3. ลงมือทำโครงงาน นักเรียนจะต้องปฏิบัติตามแผนที่กำหนดไว้ในข้อ 2 และถ้ามีปัญหาให้ขอคำแนะนำปรึกษา ครูหรืออาจารย์ที่ปรึกษา

4. การเขียนรายงาน นักเรียนจะต้องเสนอผลงานการศึกษาค้นคว้าเป็นเอกสารอธิบายให้ผู้อื่นเข้าใจ และทราบถึงปัญหา วิธีการ และผลสรุปที่ได้จากการศึกษาพร้อมอภิปรายผล และให้ข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางในการที่จะศึกษาค้นคว้าต่อไป

เพื่อให้ นักเรียนมีความรู้ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ วางแผนปฏิบัติงาน เก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล เรียนรู้แบบองค์รวม พัฒนาทักษะการศึกษาค้นคว้า การสื่อสาร การสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองแล้วนำไปใช้แก้ปัญหา

รูปแบบการเรียนการสอนโดยการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative Learning)

การเรียนการสอนโดยการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative Learning) เป็นการสอนที่จัดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เรียนรู้ด้วยตนเองร่วมกับกลุ่มแบบความสามารถ นักเรียนแต่ละคนมีส่วนรวมในกิจกรรมอย่างกระตือรือร้น รับผิดชอบต่อตนเองและเพื่อนในกลุ่มมี (กรมวิชาการ, 2544: 46-53) รายละเอียดสำคัญ ดังนี้

องค์ประกอบพื้นฐานของการเรียนโดยการร่วมมือ ประกอบด้วย

1. การช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ด้วยอรรถาธิบายอันดี
2. การมีปฏิสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดในระหว่างการทำงานกลุ่ม
3. การมีความรับผิดชอบของสมาชิกแต่ละคน
4. การใช้ทักษะระหว่างบุคคล และทักษะการทำงานกลุ่มย่อยอย่างเหมาะสม
5. การมีกระบวนการในการทำงานกลุ่ม

เทคนิควิธีการเรียนแบบร่วมมือ

1. การเล่าเรื่องรอบวง (Roundrobin) ให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มได้เล่าประสบการณ์ความรู้ที่ตนได้ศึกษาประทับใจให้เพื่อน ๆ ในกลุ่มฟัง

2. มุมสนทนา (Corners) ให้ผู้เรียนแต่ละกลุ่มนั่งตามมุมหรือจุดต่าง ๆ ของห้องเรียน และช่วยกันค้นหาคำตอบสำหรับปัญหาต่าง ๆ ที่ยกขึ้นมา และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนอธิบายเรื่องราวที่ตนศึกษาให้เพื่อนกลุ่มอื่นฟัง

3. คู่ตรวจสอบ (Pairs Check) แบ่งนักเรียนเป็นกลุ่ม ๆ ละ 4-6 คน อีกคนหนึ่งทำหน้าที่แก้ปัญหา เสร็จปัญหาที่ 1 แล้วให้เปลี่ยนหน้าที่กัน เมื่อเสร็จครบ 2 ปัญหาแล้วให้นำคำตอบมาตรวจสอบกับคำตอบของผู้อื่นในกลุ่ม

4. คู่คิด (Think-Pair Share) ครูตั้งคำถามให้นักเรียนตอบ นักเรียนแต่ละคนจะต้องคิดคำตอบของตนเอง แล้วนำคำตอบมาอภิปรายกับเพื่อนที่นั่งติดกับตน นำคำตอบมาเล่าให้เพื่อนทั้งชั้นฟัง

5. ปริศนาความคิด (Jigsaw) ผู้เรียนศึกษาเนื้อหาที่ครูกำหนดให้ โดยสมาชิกแต่ละคนในกลุ่มประจำจะได้รับมอบหมาย ให้ศึกษาเนื้อหาที่แตกต่างกันตามความเหมาะสม และแต่ละคนที่ศึกษาเนื้อหาเดียวกันจากทุกกลุ่มมารวมกันเป็นกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ เพื่อร่วมกันศึกษาเนื้อหาจนเข้าใจ แล้วหาวิธีอธิบายให้เพื่อนในกลุ่มประจำของตนฟัง ผู้เชี่ยวชาญกลับเข้ากลุ่มประจำแล้วเล่าเรื่องที่ตนไปศึกษามาให้เพื่อนฟัง เมื่อทุกคนเล่าเรื่องที่ตนศึกษาจบแล้ว ให้สมาชิกคนหนึ่งสรุปเนื้อหาของสมาชิกทุกคนเข้าด้วยกัน ครูทดสอบความเข้าใจและให้การเสริมแรง

6. กลุ่มร่วมมือ (Co-Op) สมาชิกแต่ละคนในกลุ่มย่อยจะได้รับมอบหมายให้ศึกษาเนื้อหาหรือทำกิจกรรมที่ต่างกัน ทำเสร็จแล้วจึงนำผลงานมารวมกันเป็นงานกลุ่มเพื่อให้ได้ผลงานที่มีคุณภาพ ควรอ่านบททบทวนและตรวจแก้ไขให้สมบูรณ์ นำผลงานกลุ่มมาเสนอต่อชั้นเรียน

7. การร่วมมือแข่งขัน (Games Tournament) แบ่งผู้เรียนเป็น 3 กลุ่ม กลุ่มที่ 1 กลุ่มที่ 2 เป็นกลุ่มแข่งขัน สมาชิกในกลุ่มทั้ง 2 กลุ่ม มีจำนวนเท่ากัน กลุ่มที่ 3 เป็นกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ/ผู้ตัดสิน โดยไม่ต้องให้คำตอบ กลุ่มแข่งขันแต่ละกลุ่มจะตั้งข้อสอบให้กับเพื่อนของตน เมื่อถึงเวลาแข่งขันผู้ตัดสินอธิบายกติกา และเรียกตัวแทนของกลุ่มแข่งขันออกมาที่ละคนหรือมากกว่านั้นตามความเหมาะสม เมื่อสิ้นสุดการแข่งขัน กลุ่มที่ได้คะแนนสูงกว่าเป็นผู้ชนะ

8. ร่วมกันคิด (Numbered Together) ครูถามคำถามให้นักเรียนแต่ละกลุ่มช่วยกันคิดหาคำตอบ จากนั้นครูจึงเรียกให้นักเรียนคนใดคนหนึ่งจากกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งหรือทุก ๆ กลุ่มตอบคำถาม วิธีการนี้นิยมใช้ในการทบทวนหรือตรวจสอบความเข้าใจ

เพื่อให้ นักเรียนเกิดการเรียนรู้จากการลงมือศึกษา เรียนรู้ด้วยตนเองกับกลุ่มเพื่อที่แตกต่างกัน ผ่านกระบวนการกลุ่ม การช่วยเหลือร่วมมือร่วมใจ และความรับผิดชอบต่อตนเองและกลุ่ม นักเรียนพัฒนาการเรียนรู้ของตนเองด้วยการเล่าอธิบาย สอนผู้อื่น

รูปแบบการเรียนการสอนแบบอธิบาย

การเรียนการสอนแบบอธิบาย (Expository Method) หมายถึงวิธีสอนที่ผู้สอนเป็นผู้อธิบายชี้แจงประเด็นเนื้อหาที่เรียนให้ผู้เรียนฟัง โดยการบอก อธิบายหรือแปลความหมายในเรื่องนั้นให้ผู้เรียนเข้าใจ วิธีการสอนแบบอธิบายนี้ยังมีความจำเป็นต้องใช้อยู่มาก โดยเฉพาะในการสอนภาษาการอธิบายคำศัพท์ อธิบายไวยากรณ์หรือเรื่องที่ยากแก่การเข้าใจเป็นต้น โดยข้อดีและข้อจำกัดของวิธีสอนแบบอธิบาย (บำรุง กลัดเจริญและฉวีวรรณ กินาวงศ์, 2527: 188) ดังนี้

ข้อดีคือเป็นวิธีสอนที่ประหยัดเวลาได้ดี ในช่วงระยะเวลาหนึ่งครูอาจจะสอนเนื้อหาวิชาได้มาก ซึ่งถ้าให้นักเรียนไปค้นคว้าหาความรู้เองอาจต้องเสียเวลาหลายชั่วโมงและเป็นวิธีที่เหมาะสมที่สุดที่จะสอนให้นักเรียนเกิดความซาบซึ้ง

ข้อจำกัดได้แก่ วิธีนี้อาจเหมาะสำหรับเนื้อหาบางวิชาหรือบางตอนบางช่วงของเนื้อหาวิชานั้น

รูปแบบการเรียนการสอนแบบนิรนัย

การเรียนการสอนแบบนิรนัย (Deductive Method) หมายถึงวิธีสอนที่มุ่งให้ผู้เรียนรู้หลักกฎ สูตร นิยาม เสียก่อน แล้วจึงให้ผู้เรียนศึกษาค้นคว้าพิสูจน์หลัก กฎ สูตร นิยาม หรือความจริงเหล่านั้นกับกรณีที่เคยเตรียมไว้ให้หรือกับตัวอย่างเฉพาะจากลาอย่างสิ้น ๆ ได้ว่าเป็นการสอนจากกฎเกณฑ์ไปหาตัวอย่างเช่นการสอนหลักภาษาเรื่องคำนามคืออะไร ครูอธิบายกฎเกณฑ์ว่าคำนามคืออะไรเสียก่อนคำนามคือคำที่ใช้เรียกชื่อคน สัตว์ สิ่งของ แล้วครูก็นำเอารายชื่อคน สัตว์ สิ่งของซึ่งมีคำชนิดอื่น ๆ เช่นคำกริยา คำวิเศษณ์ คำสรรพนาม ฯลฯ ใส่ปะปนไว้มาให้ให้นักเรียนช่วยกันตัดสินใจว่าอะไรคือคำนาม อะไรไม่ใช่คำนาม โดยเอากฎเกณฑ์เรื่องคำนามคืออะไรมาใช้เป็นหลักในการพิจารณารายชื่อเหล่านั้น (บำรุง กลัดเจริญ และฉวีวรรณ กินาวงศ์, 2527:179)วิธีสอนแบบนิรนัยเป็นวิธีการที่มุ่งช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้หลักการและสามารถนำหลักดังกล่าวไปใช้ได้

ข้อดีของวิธีสอนแบบนิรนัยคือ ช่วยถ่ายทอดเนื้อหาสาระได้รวดเร็วและไม่ยุ่งยาก ผู้เรียนได้ฝึกฝนการนำทฤษฎี หลักการ ไปใช้ในสถานการณ์ใหม่ และผู้เรียนสามารถพัฒนาการเรียนรู้ได้โดยไม่ต้องรอผู้เรียนที่เรียนช้ากว่า ส่วนข้อจำกัดได้แก่ ผู้สอนต้องเตรียมตัวอย่าง สถานการณ์ ปัญหาที่หลากหลายมาให้ผู้เรียนได้ฝึกทำเสียเวลาเตรียมตัวมากกว่าปกติเป็นวิธีสอนที่ขึ้นกับความสามารถของผู้สอนในการนำเสนอเพื่อสอนทฤษฎี หลักการให้ผู้เรียนเข้าใจถ้าผู้สอนมีความสามารถไม่พอจะทำให้การเรียนมีอุปสรรคได้ ผู้เรียนที่เรียนรู้ได้ช้าจะมีปัญหาตามไม่ทันเพื่อน (ทศนา เขมมณี, 2545: 336-337)

รูปแบบการเรียนการสอนเน้นประสบการณ์

การเรียนรู้แบบเน้นประสบการณ์ (Experiential Learning) หมายถึง การเรียนรู้จากประสบการณ์ หรือการเรียนรู้โดยการลงมือทำ ดังประสบการณ์เดิมจากตัวผู้เรียนแล้วผู้เรียนได้รับการกระตุ้นให้สะท้อนแนวคิดจากประสบการณ์ที่ได้รับใหม่เพื่อพัฒนาความรู้ความคิดใหม่ รวมทั้งทักษะและเจตคติใหม่ ต่างจากการเรียนรูปแบบเดิมที่ครูเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ กำหนดและถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้เรียน ผู้เรียนเป็นผู้รับรู้การเรียนรู้เน้นประสบการณ์ (กิ่งแก้ว อารีรักษ์ และคณะ, 2548: 70-71) โดยมี 4 ขั้นตอน คือ

1. ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ที่เป็นรูปธรรม จากสื่อ รูปภาพของจริง

2. ผู้เรียนสะท้อนความคิดจากประสบการณ์ด้วยมุมมองที่หลากหลาย จากการตอบคำถาม ทำกิจกรรม

3. ผู้เรียนสรุปความรู้ จากการสังเกต และการสะท้อนเป็นความคิดรวบยอด ซึ่งเป็นนามธรรม และสรุปเป็นหลักการซึ่งได้จากการบูรณาการ การสังเกตกับทฤษฎี

4. ผู้เรียนนำหลักการนั้นไปประยุกต์ใช้ หรือทดลองใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ กิจกรรมหลากหลาย ครูสังเกต บันทึก

เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากการสร้างความรู้ด้วยตนเอง ปรับความรู้เดิมให้เป็นความรู้ใหม่ ที่มีความหมาย นำไปใช้ได้ ในสถานการณ์จริง และพัฒนาการคิด แก้ปัญหาด้วย

รูปแบบการเรียนการสอนแบบทดลอง

การเรียนการสอนแบบทดลอง(Experiment Method หรือ Laboratory Method) หมายถึง วิธีสอนที่ผู้สอนและหรือผู้เรียนกำหนดปัญหาและสมมุติฐานในการทดลองผู้สอนให้คำแนะนำแก่ผู้เรียนและให้ผู้เรียนลงมือทดลองปฏิบัติตามขั้นตอนที่กำหนดโดยใช้วัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็น เก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล สรุปอภิปรายผลการทดลองและสรุปการเรียนรู้ที่ได้จากการทดลอง เป็นวิธีที่ช่วยให้ผู้เรียนรายบุคคลหรือรายกลุ่มเกิดการเรียนรู้ โดยการเห็นผลประจักษ์ชัดจากการคิด และการกระทำของตนเอง ทำให้การเรียนรู้นั้นตรงกับความเป็นจริง (ทิสนา แจมมณี, 2545:331) ข้อดีของวิธีสอนแบบทดลองคือการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้กระทำจริง (Learning by Doing) ได้พิสูจน์ทดสอบ ผ่านกระบวนการอย่างเป็นระบบผ่านสาระทศมผัสหลายด้าน เรียนรู้จากของจริง ทำให้จำได้นาน ผู้เรียนมีส่วนร่วมกิจกรรมมากเกิดความกระตือรือร้น ส่วนข้อจำกัดได้แก่มีค่าใช้จ่ายสูง เพราะต้องใช้อุปกรณ์ เครื่องมือ วัสดุ ยังมีผู้เรียนมากยิ่งสิ้นเปลืองมาก สอนได้ไม่ทันเวลาเพราะใช้เวลามากเนื่องจากกระบวนการขั้นตอนต้องใช้เวลา วิธีสอนแบบทดลองนั้นเดิมใช้กับการสอน วิชาวิทยาศาสตร์ ต่อมาได้มีความนิยมใช้ในหลากหลายวิชา เช่น คหกรรมศาสตร์ สังคมศาสตร์ และภาษาศาสตร์ เป็นต้น วิธีสอนแบบทดลองแตกต่างกับวิธีสอนแบบสาธิตคือวิธีสอนแบบทดลอง นักเรียนเป็นผู้นำ ส่วนวิธีสอนแบบสาธิตนั้นครูเท่านั้นเป็นผู้สาธิตให้นักเรียนทั้งชั้นดู (บำรุง กลัดเจริญ และฉวีวรรณ กินาวงศ์, 2527:191-192)

รูปแบบการเรียนการสอนแบบใช้กรณีตัวอย่าง

การใช้กรณีตัวอย่าง (Case Method) หมายถึงวิธีสอนที่ให้ผู้เรียนศึกษาจากเรื่องที่สมมุติขึ้นจากความจริง เช่น กรณีตัวอย่างจากหนังสือพิมพ์ ข่าว เหตุการณ์จริง หรือจากโทรทัศน์ วิทยุ วารสาร เป็นต้น แล้วตอบประเด็นคำถามเกี่ยวกับเรื่องนั้น จากนั้นให้อภิปรายเพื่อให้เกิดการเรียนรู้

ตามวัตถุประสงค์ ข้อดีของวิธีสอนแบบใช้กรณีตัวอย่าง คือผู้เรียนได้พัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ มีวิจารณ์ญาณ รู้จักแก้ปัญหา มีมุมมองกว้างขึ้น ผู้เรียนได้เผชิญปัญหาจริงจากกรณีตัวอย่าง มีปฏิสัมพันธ์ในชั้นเรียนสูงส่วนข้อจำกัดได้แก่ หากผู้เรียนมีมุมมองที่ไม่แตกต่างกับการเรียนรู้ อาจไม่กว้างเท่าที่ควรความคิดในการแก้ปัญหา มักเป็นไปตามเหตุผลที่ถูกที่ควรจากความคิดเท่านั้น ในทางปฏิบัติจริงอาจใช้ไม่ได้ (ทิสนา แคมมณี, 2545:360-362)

รูปแบบการเรียนการสอนแบบ Herbart

เป็นวิธีสอนที่มีลำดับขั้นตอน 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นเตรียมหรือการนำเข้าสู่บทเรียน ขั้นลงมือสอนโดยผู้สอนนำความรู้ใหม่ ๆ เนื้อหาสาระวิชาที่ต้องการสอนมาสอนให้ผู้เรียนขั้นสัมพันธ์กันคือพยายามขยายขอบเขตของความรู้ให้กว้างขวางขึ้น พร้อมทั้งสอนในสิ่งที่สัมพันธ์กันและเกี่ยวโยงกัน ขั้นตั้งเป็นกฎเกณฑ์หรือขั้นสรุปเมื่อเรียนจบแต่ละบทเรียนผู้สอนและผู้เรียนร่วมมือกันสรุปประเด็นหรือตั้งเป็นกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ขึ้นและขั้นสุดท้ายขั้นนำไปใช้คือลงมือปฏิบัติโดยการทำงานทำแบบฝึกหัดและทำการบ้านเป็นต้นวิธีสอนแบบ Herbart นี้กล่าวกันว่าใช้ได้ผลดีในวิชาที่เกี่ยวกับภาษา ประวัติศาสตร์ ฯลฯ (Horne อ้างในบำรุงกลัดเจริญและฉวีวรรณกินวงษ์, 2527: 185) ข้อดีของวิธีสอนแบบแฮร์บาร์ตคือช่วยในการเชื่อมโยงความรู้ดั้งเดิมให้สัมพันธ์กับความรู้ใหม่ได้ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถสรุปสาระสำคัญในบทเรียนและตั้งเป็นกฎเกณฑ์ได้ส่วนข้อจำกัดได้แก่ขีดความรู้ของผู้เรียนอยู่ในวงจำกัดผู้เรียนขาดการส่งเสริมให้เกิดพัฒนาทางด้านอารมณ์และสังคมไม่ค่อยคำนึงถึงความสนใจและความต้องการของผู้เรียน

รูปแบบการเรียนการสอนของ Harrow

การพัฒนาทักษะปฏิบัติตามลำดับขั้นตอนที่ซับซ้อนน้อยไปสู่ซับซ้อนมาก 5 ขั้นตอน (ทิสนา แคมมณี, 2548: 37-39) ดังนี้

1. ขั้นการเลียนแบบ ผู้เรียนสังเกตการกระทำที่ต้องการให้ทำได้ รับรู้สังเกต เห็นว่ามีขั้นตอนอะไรบ้างแม้จะไม่ละเอียดครบถ้วน
2. ขั้นการลงมือทำตามสั่ง ทำตามโดยไม่มีแบบให้เห็น ทำให้ได้ประสบการณ์ในการลงมือทำ อาจค้นพบปัญหาต่าง ๆ ซึ่งช่วยให้เกิดเรียนรู้ และการปรับการกระทำให้ถูกต้องสมบูรณ์ขึ้น
3. ขั้นการกระทำอย่างถูกต้องสมบูรณ์ ผู้เรียนจะต้องฝึกฝนจนทำได้ถูกต้องสมบูรณ์ โดยไม่จำเป็นต้องมีต้นแบบหรือคำสั่ง ทำได้อย่างถูกต้องแม่นยำ พอดี สมบูรณ์แบบ
4. ขั้นการแสดงออก ผู้เรียนมีโอกาสดูฝึกฝนมากขึ้น จนกระทั่งสามารถทำสิ่งนั้นได้ถูกต้องสมบูรณ์แบบอย่างคล่องแคล่ว รวดเร็ว ราบรื่น และด้วยความมั่นใจ

5. ขั้นการกระทำอย่างเป็นธรรมชาติ ทำอย่างสบาย ๆ อัตโนมัติ ไม่ต้องใช้ความพยายามเป็นพิเศษ จึงต้องอาศัยการปฏิบัติบ่อย ๆ ในสถานการณ์ที่หลากหลายจนชำนาญ

เพื่อให้ผู้เรียนมีความสามารถด้านทักษะการปฏิบัติ อย่างถูกต้องสมบูรณ์ แสดงออกและกระทำอย่างเป็นธรรมชาติ

รูปแบบการเรียนการสอนของ Simson

ผู้เรียนได้รับการฝึกฝนพัฒนาการปฏิบัติหรือทำงานที่ต้องอาศัยการเคลื่อนไหวหรือการประสานของกล้ามเนื้อทั้งหลายได้อย่างดี (ทิสนา แจมมณี, 2548: 35-37) ตามขั้นตอนดังนี้

1. ขั้นการเรียนรู้ สังเกตการทำงาน รับรู้การกระทำ
2. ขั้นการเตรียมความพร้อม ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และอารมณ์ ให้พร้อมต่อการเคลื่อนไหว หรือแสดงทักษะ
3. ขั้นการตอบสนองภายใต้การควบคุม อาจให้เลียนแบบหรือลองฝึกลองดูจนสามารถตอบสนองได้ถูกต้อง
4. ขั้นลงมือกระทำจนเป็นกลไกที่ทำได้เอง ช่วยให้ประสบความสำเร็จในการปฏิบัติ และเกิดความเชื่อมั่นในการทำสิ่งนั้น ๆ
5. ขั้นการกระทำอย่างชำนาญ ผู้เรียนได้ฝึกฝน จนทำได้อย่างคล่องแคล่ว ชำนาญ เป็นไปโดยอัตโนมัติ และด้วยความเชื่อมั่นในตนเอง
6. ขั้นการปรับปรุงและประยุกต์ใช้ ช่วยให้ผู้เรียนปรับปรุงทักษะหรือการปฏิบัติของตนให้ดียิ่งขึ้น และประยุกต์ใช้ทักษะในสถานการณ์ต่าง ๆ
7. ขั้นการริเริ่ม หลังจากสามารถปฏิบัติอย่างชำนาญ และสามารถประยุกต์ในสถานการณ์ที่หลากหลาย จะเกิดความคิดริเริ่มใหม่ ๆ ทำให้ปรับการปฏิบัติไปตามที่ตนต้องการ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถปฏิบัติหรือกระทำแสดงออก อย่างคล่องแคล่ว ถูกต้อง ชำนาญ ในทักษะที่ต้องการ และช่วยพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ ความอดทน การปรับพัฒนาทักษะให้เชี่ยวชาญ มีคุณค่ายิ่งขึ้น

รูปแบบการเรียนการสอนของ Davies

ทักษะปฏิบัติส่วนใหญ่ จะประกอบด้วยทักษะย่อย ๆ จำนวนมาก การฝึกให้ผู้เรียนสามารถทำทักษะย่อย ๆ ได้ก่อนแล้วค่อยเชื่อมโยงเป็นทักษะใหญ่ จะช่วยให้เรียนรู้ได้ดีและรวดเร็วขึ้น (ทิสนา แจมมณี, 2548: 39-40) มีขั้นตอนดังนี้

1. ขั้นสาธิตการกระทำ ผู้เรียนได้เห็นทักษะหรือการปฏิบัติตั้งแต่ต้นจนจบ อย่างเป็นปกติตามธรรมชาติ ไม่ช้า-เร็วเกินไป นักเรียนควรได้รับคำแนะนำให้สังเกตจุดสำคัญที่ควรเอาใจใส่พิเศษ

2. ขั้นสาธิตทักษะย่อย และให้ผู้เรียนปฏิบัติสังเกต และทำตามไปที่ละส่วนอย่างช้า ๆ

3. ขั้นให้ผู้เรียนปฏิบัติทักษะย่อย โดยไม่มีการสาธิตหรือแบบอย่างให้ดู มีผู้สอนคอยชี้แนะ ช่วยแก้ไขจนกระทั่งผู้เรียนทำได้ แล้วเริ่มทักษะย่อยใหม่

4. ขั้นให้เทคนิควิธีการ เมื่อผู้เรียนปฏิบัติได้แล้ว อาจได้รับคำแนะนำเทคนิควิธีการที่มีประโยชน์เพิ่มเติม เช่น ทำได้ประณีตสวยงามขึ้น รวดเร็วขึ้น ง่ายขึ้น ปลอดภัยขึ้น

5. ขั้นให้ผู้เรียนเชื่อมโยงทักษะย่อย ๆ เป็นทักษะที่สมบูรณ์ต่อเนื่องจนจบ ฝึกปฏิบัติจนชำนาญ สามารถปฏิบัติทักษะได้สมบูรณ์อย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถปฏิบัติทักษะที่ประกอบทักษะย่อย ๆ ได้อย่างดี มีประสิทธิภาพ สมบูรณ์ และพัฒนาให้ทักษะเป็นเลิศ

รูปแบบการเรียนการสอนจิตพิสัย

หลักการคล้ายกับรูปแบบการเรียนการสอนของบลูม ซึ่งเน้นด้านการรู้ มี 6 ขั้น แต่รูปแบบนี้เน้นด้านการรู้สึก ลักษณะพฤติกรรมด้านการรู้และการรู้สึกสัมพันธ์กันเพราะความรู้สึก ค่านิยม มีผลต่อความมุ่งมั่น อยากรู้ของนักเรียน และในทางกลับกัน ความสามารถในการรู้และคิดในเรื่องต่าง ๆ มีผลทางความรู้สึก และเจตคติของนักเรียนด้วยนักเรียนจะได้เรียนรู้ตามลำดับขั้นตอน ไม่ข้ามขั้น 5 ขั้นตอน(กรมวิชาการ, 2540:8-18; ทิศนา แคมมณี, 2548: 25-29) คือ

1. ขั้นรับรู้หรือตระหนัก มี 3 ระดับ จากเริ่มรับรู้ เต็มใจที่จะรับรู้ และสนใจที่จะรับรู้
2. ขั้นตอบสนอง มี 3 ระดับ จากยอมแสดงออกของความรู้สึก เต็มใจที่จะแสดงออก และยินดีที่จะแสดงออก
3. ขั้นเห็นคุณค่า ได้รับประสบการณ์แล้วเห็นคุณค่า ประโยชน์ มี 3 ระดับ คือ ยอมรับถึงความสำคัญ มีความพึงพอใจ และเชื่อมั่นในความสำคัญ
4. ขั้นการจัดระบบ ยอมรับค่านิยมที่ตนเห็นคุณค่านั้น เข้ามาอยู่ในระบบค่านิยมของตน แบ่งเป็น 2 ระดับ สร้างความคิดรวบยอดของค่านิยม และสร้างระดับของค่านิยม ของแต่ละบุคคล
5. ขั้นการสร้างลักษณะนิสัย ปฏิบัติตามค่านิยมที่รับมาอย่างสม่ำเสมอจนเป็นนิสัย ผู้เรียนได้รับการกระตุ้นให้มีหลักคตินใจ และปฏิบัติตามหลักคตินั้น จนเป็นนิสัย

ความสัมพันธ์ระหว่างขั้นตอนการสอนจิตพิสัย และการรู้ของบลูม

1. ขั้นรับรู้ทางความรู้สึก การรู้ ข้อมูลเนื้อหา
2. ขั้นตอบสนอง แสดงออกของความรู้สึก การเข้าใจ

3. ขึ้นเห็นคุณค่า การนำไปใช้
4. ขึ้นการจัดระบบ การวิเคราะห์และสังเคราะห์
5. ขึ้นการสร้างลักษณะนิสัย การประเมินผล

เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาความรู้สึก เจตคติได้รับการปลูกฝัง ค่านิยม คุณธรรม จริยธรรมที่พึงประสงค์ อันจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ดีงามและมีความสุข

กล่าวสรุปได้ว่าปัจจุบันการจัดการเรียนการสอนมีรูปแบบต่าง ๆ มากมาย เช่น รูปแบบการเรียนการสอนของ Robert Gagne ที่ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ภายในสมองรูปแบบการเรียนการสอนโดยใช้ผังกราฟิกรูปแบบการเรียนการสอนของ Bloom ที่ให้นักเรียนเรียนรู้ตามลำดับขั้นตอนการเรียนรู้รูปแบบการเรียนการสอนพหุปัญญาเพื่อการเรียนรู้รูปแบบการเรียนการสอนโดยใช้สถานการณ์จำลองรูปแบบการเรียนการสอนแบบสืบสวนสอบสวนรูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการคิดของ Tabarูปแบบการเรียนการสอนแบบ CIPPA Modelรูปแบบการเรียนการสอนแบบโครงงานรูปแบบการเรียนการสอนโดยการเรียนรู้แบบร่วมมือ รูปแบบการเรียนการสอนแบบอภิบาลรูปแบบการเรียนการสอนแบบนิรนัยรูปแบบการเรียนการสอนเน้นประสบการณ์รูปแบบการเรียนการสอนแบบทดลองรูปแบบการเรียนการสอนแบบใช้กรณีตัวอย่าง หรือรูปแบบการเรียนการสอนจิตพิสัยอย่างไรก็ตามรูปแบบการเรียนการสอนดังกล่าวข้างต้นต่างมีวัตถุประสงค์จุดเน้น ลักษณะวิธีการ ข้อจำกัดรวมถึงประโยชน์และการดำเนินการแตกต่างกันไป ดังนั้น จึงควรนำมาใช้อย่างมีเหตุผล อาจปรับเปลี่ยนแปลง ประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับผู้เรียนและจุดประสงค์การเรียนรู้ เพื่อประโยชน์ของผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด

แนวคิดและทฤษฎีการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ

ความหมาย

ความหมายของการจัดการเรียนการสอนหรือการเรียนรู้แบบบูรณาการ (Integration) มีผู้ให้ความหมายไว้ ดังนี้

อรรถัย มูลคำ และคณะ (2543: 10) ได้กล่าวถึง ความหมายของบูรณาการไว้ว่า หมายถึง การนำเอาศาสตร์ต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันมาผสมผสานเข้ากันเพื่อประโยชน์ในการจัดการหลักสูตรและการเรียนการสอน

ชนาธิป พรกุล (2544: 57 – 58) กล่าวว่า การบูรณาการ หมายถึง การเชื่อมโยงความรู้และประสบการณ์ทุกชนิดที่บรรจุอยู่ในแผนของหลักสูตร เป็นการเชื่อมโยงในแนวนอนระหว่างหัวข้อ

และเนื้อหาต่าง ๆ ที่เป็นความรู้ทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ พุทธิพิสัย ทักษะพิสัย และจิตพิสัย การบูรณาการทำให้ผู้เรียนได้รับความรู้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และรู้ในเรื่งนั้นอย่างลึกซึ้ง การบูรณาการความรู้เป็นสิ่งที่จำเป็น โดยเฉพาะในยุคที่มีความรู้ข้อมูลข่าวสารมากจึงเกิดหลักสูตรที่เรียกว่า หลักสูตรบูรณาการ ซึ่งพยายามสร้างหัวเรื่อง (Themes) ในโปรแกรมวิชา โดยนำความคิดหลักในวิชามาสัมพันธ์กับวิชาอื่นด้วย

วิเศษ ชิดวงศ์ (2544: 23) กล่าวว่า การบูรณาการ หมายถึง การจัดกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียน โดยมีการเชื่อมโยงและผสมผสานกระบวนการสอน การสร้างคุณธรรมให้สอดคล้องกับความสามารถของผู้เรียนให้นำความรู้ และประสบการณ์ไปใช้ในชีวิตประจำวัน ได้อย่างเหมาะสม

วัฒนาพร ระงับทุกข์ (2545: 50) กล่าวว่า บูรณาการ หมายถึง การนำศาสตร์ต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันมาผสมผสานกันเพื่อประโยชน์ ในการดำเนินการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการจึงเป็นการนำเอาความรู้สาขาวิชาต่าง ๆ มาเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน เพื่อให้จัดการเรียนการสอนเกิดประโยชน์สูงสุด การเรียนการสอนแบบบูรณาการจะเน้นองค์รวมของเนื้อหา มากกว่าองค์ความรู้ของแต่ละรายวิชาและเน้นที่การสร้างความรู้ของผู้เรียนมากกว่าการให้เนื้อหา โดยครู

เอกรินทร์ สิมหาศาล (2545: 391) กล่าวว่า การสอนแบบบูรณาการ หมายถึง การสอนที่เชื่อมโยงประสบการณ์การเรียนรู้โดยผสมผสานเนื้อหาวิชาต่าง ๆ ในสาขาเดียวกันหรือต่างสาขากันก็ได้ โดยมีวิชาใดวิชาหนึ่งเป็นแกน และมีวิชาอื่นที่นำมาเสริม เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างสมบูรณ์ และเกิดประสบการณ์ใหม่ ๆ ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสม เช่น ถ้าจะสอนเรื่องเกี่ยวกับประชาธิปไตย ก็ควรจะนำเอาวิชาประวัติศาสตร์ สังคมวิทยา และวิชาเศรษฐศาสตร์ รัฐศาสตร์ มารวมอยู่ด้วย แต่เน้นการเรียนรู้ไปในแนวทางที่เกี่ยวข้องกับระบบประชาธิปไตยที่เป็นแกนของความรู้

อุดม เขยกิจวงศ์ (2545: 46) กล่าวว่า การเรียนการสอนแบบบูรณาการ หมายถึง การเชื่อมโยงเนื้อหาวิชาต่าง ๆ เข้าด้วยกันในการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงสิ่งที่เรียนเข้ากับชีวิตจริง และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้

ทศนา แหมมณี (2545: 45) กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอน โดยเน้นบูรณาการ หมายถึง การนำเนื้อหาสาระที่มีความเกี่ยวข้องกันมาสัมพันธ์กันในเรื่องเดียวกัน และการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจในลักษณะที่เป็นองค์รวมและสามารถนำความรู้ความเข้าใจไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักนิเทศและพัฒนามาตรฐานการศึกษา (2545: 34) กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ หมายถึง การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ โดยการเชื่อมโยง

ประสบการณ์ใหม่ เชื่อมโยงสัมพันธ์กับหลายวิชา โดยใช้กระบวนการเรียนรู้กระบวนการแก้ไข ปัญหา และกระบวนการแสวงหาความรู้ที่เชื่อมโยงทั้งหลักสูตรและวิธีการสอน ตลอดจนแนวคิด ของผู้เรียนเพื่อให้เกิดความรู้แบบองค์รวม เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

ชาตรี เกิดธรรม (2545: 39) กล่าวว่า การสอนแบบบูรณาการ หมายถึง การจัด ประสบการณ์การเรียนรู้โดยเชื่อมโยงประสบการณ์เดิมและประสบการณ์ใหม่ และเป็น ประสบการณ์ตรงที่เชื่อมโยงทั้งความสัมพันธ์ในวิชาการหลาย ๆ แขนงวิชาในลักษณะสหวิทยาการ โดยใช้กระบวนการเรียนรู้ กระบวนการคิด กระบวนการแก้ปัญหา และกระบวนการแสวงหาความรู้ ที่เชื่อมโยงทั้งหลักสูตรและวิธีสอน เทคนิคการสอน ตลอดจนแนวคิดของผู้เรียน เพื่อให้เกิดการ เรียนรู้แบบองค์รวม เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม การสอนแบบบูรณา การจะช่วยลดการซ้ำซ้อนของเนื้อหาสาระและประหยัดเวลาในการทำแผนการเรียนรู้และเป็นการ เรียนการสอนที่เกิดตามสภาพจริงของชีวิต

รุจิรัฐ ภู่อาระ (2546: 76) กล่าวว่า การบูรณาการ หมายถึง การนำเอาเนื้อหาวิชาในวิชา หนึ่งไปสัมพันธ์กับเนื้อหาในวิชาอื่นๆ วิธีการนี้เชื่อว่าจะมีประสิทธิภาพเมื่อมีการนำข้อเท็จจริงและ หลักวิชาการของวิชาต่าง ๆ มาหาความสัมพันธ์กัน ที่พบบ่อยๆ ได้แก่ วิชาคณิตศาสตร์และ วิทยาศาสตร์ วิชาประวัติศาสตร์และวิทยาศาสตร์ วิชาประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์กับวิชา สังคมศาสตร์ เป็นต้น

ถวัลย์ มาสจรัส (2546: 18) กล่าวว่า การนำหน่วยการเรียนรู้ย่อยที่แยกกัน แต่มี ความสัมพันธ์กันจากกลุ่มสาระการเรียนรู้กลุ่มเดียวกัน และกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้งจากการศึกษาใน ระบบการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยมารวมเป็นองค์ความรู้ที่สมบูรณ์ เพื่อจัดการ เรียนรู้สำหรับผู้เรียนแต่ละระบบการศึกษา

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน(2547: 140) ให้ความหมายของการบูรณาการ ว่าเป็นการผสมผสานเข้าเป็นหนึ่งเดียวมีความสัมพันธ์กลมกลืน เพื่อนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตจริงได้

สำนักมาตรฐานการอาชีวศึกษาและวิชาชีพ (2548: 3) ให้ความหมายของการสอนแบบ บูรณาการว่า การสอนแบบบูรณาการ หมายถึง การจัดการเรียนรู้โดยการเชื่อมโยงเนื้อหาความรู้ที่ เกี่ยวข้องจากศาสตร์ต่างๆ ของรายวิชาเดียวกันหรือรายวิชาต่างๆ มาใช้ในการจัดการเรียนรู้เพื่อให้ ผู้เรียนสามารถนำความคิดรวบยอดของศาสตร์ต่างๆ มาใช้ในชีวิตจริงได้

จากความหมายดังกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่า การเรียนรู้แบบบูรณาการ หมายถึงการจัด กิจกรรมการเรียนการสอนหรือการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ซึ่งมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันทั้ง เนื้อหาความรู้ กิจกรรมและวิธีการเรียนรู้จากศาสตร์แขนงวิชาต่าง ๆ โดยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการ

จัดการเรียนรู้ ได้เรียนรู้โดยการปฏิบัติจริง ผู้สอนเป็นผู้ชี้แนะแนวทางให้กับผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้อย่างสมดุลทั้งด้านความรู้ความเข้าใจ เจตคติ และทักษะ และสามารถแก้ปัญหาที่ประสบในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม จากแนวคิดนี้ ผู้วิจัยจะนำไปเป็นกรอบการวิจัยครั้งนี้ด้วย

ภูมิหลังแนวคิดของการบูรณาการ

ตำลี รักสุทธี และคณะ (2544: 5-13) อธิบายถึงการจัดการศึกษาแบบบูรณาการ สามารถแยกเป็น 2 แนวคิด คือ แนวคิดแบบตะวันตกและแนวคิดแบบตะวันออก มีรายละเอียดสำคัญดังนี้

1. ภูมิหลังแนวคิดแบบตะวันตก การบูรณาการถือกำเนิดขึ้นในสมัยของ John Dewey สมัยที่เรียกว่า Progressive Education การจัดการศึกษาในยุคนี้ได้รับอิทธิพลจากนักปรัชญาชาวเยอรมันชื่อ เฮอร์บาร์ต (Herbart) ที่เชื่อว่า เราสามารถหลอมรวมความคิดรวบยอดของวิชาต่าง ๆ ที่มีในหลักสูตรอย่างน้อย 2 วิชาขึ้นไปด้วยวิธีการเชื่อมโยง ที่จะส่งผลให้ผู้เรียนสามารถนำประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ได้รับจากการเรียนการสอนไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ใหม่ ๆ หรือเรื่องที่จะเรียนรู้ใหม่ได้ต่อไป

Dewey และเพื่อนได้นำแนวคิดของ Herbart มาจัดทำหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนการสอนโดยอธิบายไว้ว่า การที่จะเข้าใจสิ่งใด ๆ ก็ตาม จำเป็นต้องมองเห็นความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับเรื่องอื่น ๆ หรือสิ่งอื่น ๆ เช่น สิ่งนั้น ๆ มีระบบการทำงานอย่างไร มีมูลเหตุ ปัจจัยอะไร ต่อจากนั้นจะมีอะไรอีก และจะนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์อะไรได้บ้าง โดยเน้นการเรียนรู้ร่วมกัน (Cooperative Learning) นอกจากนี้ ยังมีความเชื่อว่าการศึกษจะต้องพัฒนาผู้เรียนในลักษณะเบ็ดเสร็จทั้งตัว (The Whole Child) มิใช่แค่เฉพาะเรื่องหรือด้านใดด้านหนึ่งเท่านั้น

นอกจากนี้ ยังมีแนวคิดของนักปรัชญากลุ่ม Social Constructivism เน้นเรื่องการเรียนรู้ทั้งในด้านการพัฒนาทางสังคม และการเชื่อมโยงประสบการณ์เดิมกับประสบการณ์ใหม่ โดยมีการปฏิสัมพันธ์ (Interact) กับผู้อื่น มีนักปรัชญาที่สำคัญคือ บรูเนอร์ (Bruner) ซึ่งสรุปแนวคิดสำคัญได้ว่า ความคิด (Thought) ของมนุษย์นั้นมีลักษณะทางสังคมเกิดจากการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ๆ สิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวผู้เรียน มิได้มีบทบาทเพียงเป็นสิ่งเร้าเท่านั้น แต่มีความหมายเป็นเครื่องมือการเรียนรู้ของผู้เรียน นอกจากนี้ กูดแมน (Goodman) ได้อธิบายถึงการบูรณาการว่า ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภาษาจะเกิดขึ้นเมื่อมีการบูรณาการระหว่างการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียนด้วยวิถีทางอันหลากหลาย โดยมีจุดเน้นอยู่ที่กระบวนการคิดที่เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน ในขณะที่ทำกิจกรรมต่าง ๆ และเกิดความรู้ความเข้าใจในสิ่งที่เรียน จึงกล่าวได้ว่า นักปรัชญาและนักการศึกษากลุ่มนี้ช่วยให้แนวคิดในการจัดการศึกษากว้างขวางขึ้นในหลายเรื่อง เช่น การเรียนภาษา กระบวนการเรียนรู้

กระบวนการคิดแก้ปัญหา การแสวงหาความรู้ การตระหนักในความแตกต่างด้านวัฒนธรรมของผู้เรียน ซึ่งแนวคิดดังกล่าวสามารถนำมาประยุกต์ในการพิจารณาหน่วยบูรณาการ (Thematic Unit) ซึ่งเป็นเครื่องมือที่ส่งเสริมการเรียนรู้ได้อย่างกว้างขวาง

สำหรับการดำเนินการในการนำเสนอแนวคิดของการเรียนการสอนแบบบูรณาการนี้ ได้รับการสนับสนุนจากนักการศึกษาที่มีชื่อเสียงหลายคนในระยะเวลาต่อมา เช่น บรูเนอร์ (Bruner, Vygotsky, Rogoff) เป็นต้น โดยมีการดำเนินการที่สำคัญสรุปได้ (อรทัย มุตคำ และคณะ, 2543: 9 – 10) ดังนี้

พุทธศักราช 2473 ได้มีการทดลองศึกษาเรื่องบูรณาการในประเทศสหรัฐอเมริกา ระยะเวลา 8 ปี และได้เรียกการทดลองนี้ว่า “ผลการทดลอง 8 ปี” (The 8 Years Study)

พุทธศักราช 2483 ประเทศสหรัฐอเมริกาได้มีการนำผลการทดลองมาใช้กันอย่างแพร่หลายในโรงเรียนทั่วไป และเรียกการศึกษายุคนี้ว่า “การศึกษาแผนใหม่” (Progressive Education)

พุทธศักราช 2496 ในประเทศไทยที่วิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร ได้มีการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการนับเป็นครั้งแรก และสมาคมการศึกษาแห่งประเทศไทยได้มีการเผยแพร่ความคิดนี้ออกไปอย่างกว้างขวาง

2. ภูมิหลังของการจัดการศึกษาแบบบูรณาการแบบตะวันออกจะปรากฏในพุทธศาสนา ประกอบด้วย

2.1 หลักไตรสิกขา เป็นแนวคิดขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ทรงสอนให้มีการศึกษาทำความเข้าใจของธรรมก่อน แล้วจึงมองแยกย่อยออกไป โดยมีแนวปฏิบัติดังนี้ คือ หลักที่ทำให้คนเป็นคนดี มีคุณธรรม พระองค์จึงทรงนำศีลไปบูรณาการไว้กับทุกวิชา สมมติ คือ การที่มีความมุ่งมั่น มั่นคง ไม่ย่อท้อ มีความสงบสุข จึงทรงนำสมมติไปบูรณาการในการทำงาน การศึกษาให้ประสบผลสำเร็จ ปัญญา คือ ความคิด ความรู้ ความรอบคอบ มีสติ ตรึกตรองอย่างมีเหตุผล ไม่ลุแก่อำนาจ โมหะ ทำกิจทุกอย่างด้วยการบูรณาการปัญญา

2.2 หลักอริยสัจ 4 เป็นการเรียนรู้แบบองค์รวมที่พระพุทธเจ้าทรงนำไปเผยแพร่ให้สาสนิกชนทราบ รายละเอียดมีดังนี้คือ ทุกข์คือปัญหา ความไม่รู้ ไม่แจ้ง ไม่เข้าใจ เป็นสิ่งที่ต้องแสวงหาคำตอบ สมุทัย คือสาเหตุของปัญหา นิโรธคือสอยสวนถึงปัญหา ลดปัญหา ขจัดความไม่รู้ ด้วยวิธีการต่าง ๆ มรรค คือ ข้อควรปฏิบัติหรือการกระทำ คือ เทคนิควิธีที่จะทำให้การเรียนเดินไปสู่เป้าหมายที่ต้องการ ดังนั้น หลักอริยสัจ 4 จึงถือเป็นต้นแบบของการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ และเรียนรู้แบบองค์รวม ไม่ได้แยกส่วนอย่างปัจจุบัน ทำให้ผู้เรียนมีความรู้แบบลุ่มลึก เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

2.3 การเชื่อมโยงความรู้ ปัญญา (ปัญญาการ) บรรพบุรุษของไทยได้นำแนวคิดนี้มาใช้นานแล้วในการดำรงชีวิต แต่ไม่ได้เขียนออกมาเป็นทฤษฎีหรือหลักการ เช่น ชาวนาว่าการทำงานแบบใดจะได้ผล ต้นไม้ ใบไม้มีประโยชน์ต่อผืนดินอย่างไร น้ำเกิดประโยชน์ต่อพืชผักอย่างไร สรรพสิ่งบนพิภพเอื้อและอาศัยกัน แต่ไม่รู้ว่านั้นคือการเชื่อมโยงและการเชื่อมโยงคือ การบูรณาการ ประเวศ วะสี (2543: 59-60) ได้กล่าวในเรื่องนี้ว่า การเรียนรู้จะไอย่างหนึ่งควรคิดเชื่อมโยงให้ยาวไกล เรียนน้อยแต่เชื่อมโยงถึงกัน เช่น ต้นไม้สัมพันธ์กับดวงอาทิตย์ อากาศ ใอน้ำ น้ำ ดิน จุลชีพในดิน ใ้เดือน แร่ธาตุต่างๆ แมลง สัตว์ มนุษย์ มีความสมดุลและเชื่อมโยงสัมพันธ์กันอย่างไร เรียนแล้วไม่ควรทิ้งขว้าง ต้องนำมาคิดเชื่อมโยงให้ยาวไกล เรียกว่า เชื่อมโยง เป็นการบูรณาการไปสู่องค์รวมเสมอ

ลักษณะข้างต้นสรุปได้ว่า การจัดการศึกษาแบบบูรณาการ สามารถแยกเป็น 2 แนวคิด คือ แนวคิดแบบตะวันตก ซึ่งเกิดในสมัยที่เรียกว่า Progressive Education โดยเชื่อว่า สามารถหลอมรวมเชื่อมโยงความรู้ของวิชาต่างๆ ที่มีในหลักสูตรเข้าด้วยกัน เน้นเรื่องการเรียนรู้ทั้งในด้านการพัฒนาทางสังคม และการเชื่อมโยงประสบการณ์เดิมกับประสบการณ์ใหม่ โดยมีการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ซึ่งมีการจัดทำหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนการสอนต่างๆ และทดลองใช้กันอย่างมากในประเทศสหรัฐอเมริกา รวมถึงนำมาใช้ในประเทศไทยด้วย ขณะที่อีกแนวคิดคือ แนวคิดแบบตะวันออกที่ปรากฏในพุทธศาสนานานแล้ว ประกอบด้วย หลักไตรสิกขา หลักอริยสัจ 4 ซึ่งเน้นการเรียนรู้แบบองค์รวมและการเชื่อมโยงความรู้กับปัญญา ซึ่งเป็นการบูรณาการสู่องค์รวม

ความสำคัญของการสอนแบบบูรณาการ

ธีรชัย ปุณณโชติ (2540: 80 – 82) กล่าวถึง ความสำคัญของการสอนแบบบูรณาการไว้ว่า

1. สิ่งที่เกิดขึ้นในชีวิตจริงไม่ได้จำกัดว่าจะเกี่ยวข้องกับสาขาวิชาใดหนึ่งโดยเฉพาะ ตัวอย่างเช่น การเกิดอุทกภัย ซึ่งเป็นเหตุการณ์เดียว แต่ก่อให้เกิดผลกระทบหลายอย่าง เช่น บ้านเรือนไร่นา ธุรกิจหยุดชะงัก โรงเรียนและสถานที่ทำงานต่างๆ ต้องหยุดทำงาน ก่อให้เกิดความเดือดร้อนหลายประการ ในการแก้ปัญหาต่างๆ เหล่านี้ เราจำเป็นต้องใช้ความรู้และทักษะจากหลายๆ สาขาวิชามาร่วมกันแก้ปัญหา การเรียนรู้เนื้อหาวิชาต่างๆ ในลักษณะเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน จะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างวิชาและความสัมพันธ์ของวิชาต่างๆ เหล่านั้นกับชีวิตจริง

2. การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการช่วยให้เกิดความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างความคิดรวบยอดในศาสตร์ต่าง ๆ ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่มีความหมาย เนื้อหาและกระบวนการที่เรียนในวิชาหนึ่งอาจช่วยให้นักเรียนมีความเข้าใจในวิชาอื่นดีขึ้นได้

3. การสอนที่สัมพันธ์เชื่อมโยงความคิดรวบยอดจากหลาย ๆ สาขาวิชาเข้าด้วยกัน มีประโยชน์หลายอย่าง ที่สำคัญที่สุดคือช่วยให้เกิดการถ่ายโอนการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบบูรณาการ จะช่วยให้นักเรียนเชื่อมโยงสิ่งที่เรียนเข้ากับชีวิตจริงได้ และในทางกลับกันก็จะสามารถเชื่อมโยงเรื่องของชีวิตจริงภายนอกห้องเรียนเข้ากับสิ่งที่เรียนได้ ทำให้นักเรียนเข้าใจว่าสิ่งที่ตนเรียนรู้มีประโยชน์หรือนำไปใช้จริงได้

4. หลักสูตรการเรียนการสอนแบบบูรณาการ มีประโยชน์ในการจัดความซ้ำซ้อนของเนื้อหาวิชาต่าง ๆ ในหลักสูตร ในปัจจุบันเราประสบปัญหาในเรื่องที่ความรู้และข้อมูลต่าง ๆ เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว มีเรื่องจำเป็นจะต้องเรียนรู้เพิ่มขึ้นจำนวนมากภายในแต่ละปี การเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วของความรู้ และข้อมูลต่าง ๆ นี้ทำให้การเรียนแบบสัมพันธ์ วิชามีความสำคัญมากกว่าที่ต่างวิชาต่างเพิ่มเนื้อหาเข้าไปในหลักสูตรของตน

วิชัช วงษ์ใหญ่ (2537: 50-51) กล่าวว่า การเรียนรู้ในยุคต่อไปจะเป็นการเรียนรู้ที่เป็น การบูรณาการและจะส่งผลต่อการปฏิรูปการเรียนรู้ในหลาย ๆ ด้านดังนี้

1. ผู้เรียนจะมีวิสัยทัศน์ที่ดี เพราะการเรียนมิได้ตัดทอนเป็นวิชา ๆ แบบแยกส่วน แต่เรียนรู้โดยเป็นองค์รวม ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ ที่หลากหลาย หากมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนและเป็น ประโยชน์ต่อชีวิตของผู้เรียนมากขึ้น ผู้เรียนจะเกิดมโนทัศน์ในเรื่องที่จะเรียนมากยิ่งขึ้น เนื่องจากการเรียนรู้ที่อยู่ในวิถีชีวิตของเราเอง

2. เรียนรู้ที่มีความหมาย เพราะสาระที่นำมาจัดกิจกรรมการเรียนการสอนนั้น สอดคล้องกับชีวิตของผู้เรียนและท้องถิ่น ผู้เรียนจะตระหนักชัดว่าสิ่งที่เรียนนั้น เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชีวิตของเรา มิได้ห่างไกลอีกต่อไป

3. การเรียนรู้จะผสมผสานระหว่างทฤษฎีกับการปฏิบัติ เป็นเรื่องเดียวกันไม่ใช่เรียน ทฤษฎีจบแล้วจึงจะไปฝึกฝนปฏิบัติในภายหลัง เพราะการเรียนรู้เป็นเรื่องของชีวิต มิใช่เป็นวิชาหรือ เป็นทฤษฎีที่จะต้องจดจำไปทำข้อสอบ หากชีวิตคือการเรียนรู้ การเรียนรู้คือการจดจำนำไป ประยุกต์ใช้ฝึกฝนปฏิบัติพัฒนาจนเป็นทักษะ และเป็นวิธีคิดที่จะคิดตัวเรียนรู้ตลอดไป

4. เกิดการเรียนรู้แบบองค์รวม บทบาทของผู้สอนจะเป็นผู้จัดสิ่งแวดล้อมให้เกิดการเรียนรู้ โดยการจัดกิจกรรมแบบบูรณาการที่นำเอาเรื่องราวของชีวิต สิ่งแวดล้อม ชุมชน และสังคม ของผู้เรียนมาเป็นหน่วยเริ่มต้นในการศึกษา เริ่มจากเรื่องใกล้ตัวไปสู่เรื่องที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กัน

อย่างซับซ้อนตามวุฒิภาวะของผู้เรียน ผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้อย่างรอบด้านและเป็นองค์รวม มิใช่เรียนรู้แบบแยกส่วนเป็นวิชา ๆ

5. เป็นการเสริมสร้างคุณภาพชีวิต ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ในสิ่งที่เป็นประโยชน์ และสามารถใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน เป็นเรื่องของคุณภาพชีวิต การดำรงชีวิต โดยครูสอนด้วยการสาธิตและปฏิบัติจริง

6. ผู้สอนสามารถออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้อย่างหลากหลายเนื่องจากหลักสูตรใหม่ กำหนดมาตรฐานที่ชัดเจนเอาไว้ ส่วนแนวทางปฏิบัติและการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเปิดกว้าง ให้ครูผู้สอนสามารถมีนวัตกรรมได้เชื่อมต่อการทำงานร่วมกันระหว่างครูหลาย ๆ คน หลาย ๆ ทักษะ วิชา

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547: 4) กล่าวว่า การเรียนรู้แบบบูรณาการนั้นมีความสำคัญและมีประโยชน์ต่อการพัฒนาผู้เรียนและจัดการเรียนรู้ได้มากมาย เช่น

1. เป็นการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสภาพจริงตามธรรมชาติ เพราะทั้งชีวิตและธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ล้วนเกี่ยวข้อง สัมพันธ์ เชื่อมโยง และอาศัยซึ่งกันและกัน

2. ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ลักษณะรอบรู้ มีความรู้หลายด้านเชื่อมโยงเป็นองค์รวม ประสพการณ์ไม่คับแคบ และเกิดการพัฒนาชีวิตทุกด้าน

3. ความรู้ที่ได้รับ มีความหมายต่อชีวิตและสะดวกต่อการนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตจริง เพราะได้เรียนรู้สิ่งที่สอดคล้องกับสภาพจริง ได้เรียนรู้อย่างเป็นองค์รวม มีความรู้ สามารถนำความรู้รอบรู้ ความรู้ที่ได้เรียนมาไปใช้แก้ปัญหาในชีวิตจริงได้

4. สามารถช่วยลดความซ้ำซ้อนของเนื้อหา ประหยัดเวลาการเรียนรู้และช่วยลดภาระการสอนได้

5. ส่งเสริมการเรียนรู้ที่หลากหลาย คิดวิเคราะห์เชื่อมโยงได้ และช่วยพัฒนาความคิดสร้างสรรค์

วิเศษ ชินวงศ์ (2544: 27) กล่าวถึง ความสำคัญของการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการว่า จะช่วยให้เกิดความสัมพันธ์ เชื่อมโยงความคิดรวบยอดในศาสตร์ต่าง ๆ เกิดการเรียนรู้ที่มีความหมาย นำความคิดรวบยอด เนื้อหา และกระบวนการที่เรียนในวิชาหนึ่งมาช่วยให้มีความเข้าใจอีกวิชาหนึ่งได้ ทำให้เกิดการถ่ายโยงการเรียนรู้ ทั้งช่วยลดความซ้ำซ้อนของเนื้อหา สนองต่อความสามารถหลายด้านของผู้เรียนที่เรียกว่า พหุปัญญา การสอนแบบบูรณาการไม่จำเป็นต้องสอนทุกครั้ง บางเรื่องเนื้อหาที่เฉพาะและไม่สัมพันธ์กับเรื่องอื่น ไม่จำเป็นต้องบูรณาการในการปฏิบัติ

ลักษณะดังกล่าวสรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ มีความสำคัญต่อการจัดการเรียนรู้เป็นอย่างยิ่ง เพราะจะช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และพัฒนาตนเองได้เต็มศักยภาพ เพราะส่งเสริมให้ผู้เรียนเข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างวิชาและความสัมพันธ์ของวิชาต่าง ๆ เหล่านี้กับชีวิตจริง เกิดการเรียนรู้แบบองค์รวม มีความคิดรวบยอดในศาสตร์ต่าง ๆ มีวิสัยทัศน์ที่ดี เกิดการถ่ายโอนการเรียนรู้ ขจัดความซ้ำซ้อนของเนื้อหาแต่ละวิชา ส่งเสริมการเรียนรู้ที่หลากหลาย สามารถคิดวิเคราะห์ เชื่อมโยงได้ และช่วยพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างคุณภาพชีวิตในที่สุด

ประโยชน์ของการสอนแบบบูรณาการ

สุคนธ์ ลิขิตพานนท์ และคณะ (2545: 133) ได้กล่าวถึงข้อดีของการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการไว้ดังนี้

1. การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการมีลักษณะการสอนที่จะช่วยให้ผู้เรียนมีความรอบรู้ คิดได้กว้างขวางหลายด้าน และรู้จักการผสมผสานความรู้และทักษะต่าง ๆ เกิดประสบการณ์ พร้อมที่จะนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในการดำรงชีวิต
2. การจัดเนื้อหาวิชาหรือความรู้ต่าง ๆ นั้นอยู่ในลักษณะเหมือนชีวิตจริง เอื้อต่อการนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ดี
3. ผู้เรียนได้ฝึกทักษะด้านต่าง ๆ เกิดความสนุกสนาน สามารถปลูกฝังค่านิยมที่พึงปรารถนา ได้ฝึกให้ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาได้
4. การสอนแบบบูรณาการข้ามวิชาหรือระหว่างวิชาจะลดการสอนที่ซ้ำซ้อน ประหยัดเวลา ลดภาระงานของผู้สอน โดยผู้สอนทุกคนที่สอนในรายวิชาที่มีเนื้อหาเช่นเดียวกันมาร่วมมือกันดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนให้บรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกันได้ และเป็นการเสริมสร้างความรู้ ประสบการณ์ ตลอดจนสร้างเจตคติที่ดีให้แก่ผู้เรียน

อุดม เขยกิจวงศ์ (2545: 51) ที่ได้เสนอจุดเด่นของการสอนแบบบูรณาการ คือ

1. ขจัดความซ้ำซ้อนของเนื้อหาต่าง ๆ ในหลักสูตร
2. สิ่งที่เกิดขึ้นในชีวิตจริงและการดำเนินชีวิตประจำวัน ไม่ได้จำกัดว่าจะเกี่ยวกับวิชาหนึ่งวิชาใดโดยเฉพาะ
3. สนองความสามารถของผู้เรียน ซึ่งมีหลายด้าน (Multiple Intelligence) และสนองความสามารถในการแสดงออกและอารมณ์ (Emotional Intelligence)
4. สอดคล้องกับแนวคิดการสร้างความรู้ (Constructivism)
5. การแก้ปัญหาหรือตัดสินใจจำเป็นต้องใช้ความรู้และทักษะจากหลายวิชารวมกัน

6. ช่วยให้เกิดความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างความคิดรวบยอดในศาสตร์ต่าง ๆ เนื้อหา และกระบวนการที่เรียนในวิชาหนึ่งอาจช่วยให้เข้าใจวิชาอื่นได้ดีขึ้นได้
7. ช่วยให้อ่านใจความสัมพันธ์ระหว่างวิชาต่าง ๆ กับชีวิตจริง
8. ช่วยให้อ่านใจความเชื่อมโยงสิ่งที่เรียนเข้ากับชีวิตจริง ทำให้เข้าใจว่าสิ่งที่เรียนมีประโยชน์หรือนำไปใช้จริงได้

สิริพัชร เกษภูวโรจน์ (2546 : 22-23) กล่าวถึงประโยชน์ของการสอนแบบบูรณาการไว้ดังนี้

1. ทำให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาในลักษณะองค์รวม มองเห็นความสำคัญระหว่างเนื้อหาวิชาทำให้นักเรียนระลึกถึงข้อมูลได้อย่างรวดเร็ว กระตุ้นนักเรียนให้มีความรู้ทั้งลึกและกว้าง ทำให้เป็นผู้มีทักษะกว้างไกล ลดความซ้ำซ้อนของเนื้อหาแต่ละวิชา และทำให้มีเวลาเรียนมากขึ้น
2. ทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง โดยผสมผสานความรู้ คุณธรรม ค่านิยม คุณลักษณะอันพึงประสงค์ และมีเจตคติที่ดี เป็นการเพิ่มศักยภาพของผู้เรียนได้อย่างเต็มที่ ผู้เรียนได้เรียนรู้วิธีการเรียนรู้ตลอดชีวิต และสามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในชีวิตจริงอย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ
3. ส่งเสริมให้เกิดกิจกรรมการเรียนรู้หลายรูปแบบที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ส่งเสริมกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ปัญหา และการประยุกต์ใช้ทักษะต่างๆ
4. ส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตย รู้จักเคารพสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น โดยคำนึงถึงความคิดเห็นและผลประโยชน์ของส่วนรวมเป็นหลัก
5. ช่วยแก้ปัญหาด้านการขาดครูสอนในแต่ละรายวิชา
6. ช่วยทำให้ผู้เรียนเข้าใจสภาพและปัญหาสังคมได้ดีกว่า สามารถพิจารณาปัญหาและที่มาของปัญหาอย่างกว้างๆ ใช้ความรู้อย่างหลากหลายมาสัมพันธ์กัน ส่งเสริมให้เกิดทักษะและความสามารถในการแก้ปัญหาทั้งผู้เรียนและผู้สอน รวมทั้งส่งเสริมการค้นคว้าวิจัย
7. ช่วยทำให้การสอนและการให้การศึกษาที่มีคุณค่ามากขึ้น สามารถช่วยเน้นการพัฒนาทักษะที่จำเป็น ให้เกิดความคิดรวบยอดที่กระจ่างขึ้น ถูกต้อง และสามารถปลูกฝังค่านิยมที่พึงประสงค์ได้อีกด้วย
8. ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความพึงพอใจ การยอมรับผู้อื่น การรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของหมู่คณะ และเกิดการเรียนรู้จากการกระทำร่วมกัน
9. ช่วยส่งเสริมการพัฒนาค่านิยม และบรรยาภาสในชั้นเรียน เป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาวินัยในตนเอง ส่งเสริมความสามารถในการทำงานและการควบคุมอารมณ์ของผู้เรียน

10. ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์ในด้านต่าง ๆ และเกิดความสุขสนุกสนานเพราะได้เรียนรู้หลายด้าน

ศุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ (2546: 20) กล่าวถึงประโยชน์ของการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ ดังต่อไปนี้

1. ช่วยให้ผู้เรียนเชื่อมโยงสิ่งที่เรียนรู้เข้ากับวิถีชีวิตจริงได้ เพราะสิ่งที่เกิดขึ้นในชีวิตจริงจำเป็นต้องใช้ความรู้และทักษะจากหลายวิชาร่วมกันแก้ปัญหา
2. ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างความคิดรวบยอดในศาสตร์ต่าง ๆ ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่มีความหมาย
3. ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างวิชาต่าง ๆ เหล่านี้กับชีวิตจริง
4. ช่วยขจัดความซับซ้อนของการสอนตามเนื้อหาวิชาต่าง ๆ ในหลักสูตร
5. เป็นการเรียนรู้ที่มีบรรยากาศเป็นธรรมชาติสอดคล้องกับชีวิตจริง
6. ช่วยให้ผู้เรียนมีโอกาสประยุกต์ใช้ความคิดประสบการณ์ ความสามารถและทักษะต่าง ๆ หลาย ๆ ด้าน ในการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับการดำเนินชีวิต

คำดี รักสุทธิ และคณะ (2544: 14-17) ได้สรุปลักษณะสำคัญที่ผู้เรียนได้ประโยชน์จากการเรียนรู้แบบบูรณาการไว้ดังนี้

1. คิดเป็น คือ คิดกว้าง ลึก ยาว ไกล ทำให้เกิดปัญญา โดยมีคุณลักษณะดังนี้
 - 1.1 คิดอย่างมีเหตุผล เป็นคนมีเหตุผล
 - 1.2 คิดเชื่อมโยงเกิดปัญญา (บูรณาการ)
 - 1.3 มีโลกทัศน์และวิสัยทัศน์ที่สมบูรณ์ เข้าถึงความเป็นจริงทั้งหมด
 - 1.4 สามารถสร้างความรู้ใหม่ได้
 - 1.5 คิดถึงสิ่งสูงสุด มีพัฒนาทางจิตวิญญาณ
2. ทำเป็น ให้ลงมือปฏิบัติตามขั้นตอน และเหตุผลจริงๆ จนมีคุณลักษณะ ดังนี้
 - 2.1 ทำงานเป็น สร้างเป็น มีงานทำ
 - 2.2 บ้านที่กเป็น
 - 2.3 มีทักษะในการสื่อสาร
 - 2.4 มีทักษะในการเผชิญสถานการณ์
 - 2.5 มีทักษะในการจัดการ
3. อยู่ร่วมกันเป็น จะทำให้เกิดสมรรถภาพในการอยู่ร่วมกัน ดังนี้
 - 3.1 เคารพศักดิ์ศรีความเป็นคนของเพื่อนมนุษย์
 - 3.2 รักและอนุรักษ์ธรรมชาติ

3.3 รักความยุติธรรม

3.4 เห็นแก่ส่วนรวม มีจิตสำนึกสาธารณะชน

3.5 สามารถร่วมคิดร่วมทำ สร้างความเป็นชุมชน

นอกจากนี้ อรรถญา สุชาติโนบล (2545: 25) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการไว้ว่า

1. ทำให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงการเรียนรู้ระหว่างความรู้เดิมกับความรู้ใหม่ทำให้สามารถเรียนรู้ได้เร็วขึ้น และเกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง
2. นักเรียนได้รับความสนุกสนานในการเรียน เพราะได้เรียนรู้อย่างรอบด้าน
3. นักเรียนเกิดการเรียนรู้ที่มีความหมายจากการเชื่อมโยงความคิดรวบยอดจากศาสตร์ต่าง ๆ และได้รับความรู้ที่สอดคล้องกับความสนใจและสัมพันธ์กับชีวิตจริง นำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ชีวิตตนเองได้
4. ผู้เรียนสามารถฝึกทักษะต่าง ๆ ควบคู่กันไป
5. ส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างครูกับนักเรียน ทำให้นักเรียนเกิดความภาคภูมิใจในการเป็นส่วนหนึ่งของการเรียน
6. ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ในด้านต่างๆ เช่น ภาษา ดนตรี ศิลปะ

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการมีประโยชน์อย่างมากต่อการจัดการเรียนเรียนรู้เพราะเป็นการจัดประสบการณ์ให้สอดคล้องกับความถนัด ความสนใจ และสอดคล้องกับสภาพชีวิตจริงของผู้เรียนซึ่งมีหลายด้าน ทำให้นักเรียนเกิดความรู้แบบองค์รวม ได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง มีความรอบรู้ คิดได้กว้างขวาง รู้จักการผสมผสานความรู้และทักษะต่าง ๆ และนำความรู้ที่ได้ไปแก้ปัญหาต่าง ๆ ในชีวิตจริงได้รวมถึงช่วยลดภาระงานของผู้สอน ทำให้นักเรียนได้ทำงานร่วมกัน ส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างครูกับนักเรียน และช่วยส่งเสริมการพัฒนา cá นี ยม และบรรยากาศในชั้นเรียน เป็นต้น

ลักษณะสำคัญของการบูรณาการ

ธารง บัวศรี (2532: 180 – 181) กล่าวว่า การบูรณาการเป็นการเชื่อมโยงสัมพันธ์สิ่งหนึ่งเข้ากับสิ่งหนึ่งอย่างสมดุล ซึ่งมีลักษณะสำคัญโดยรวมดังนี้

1. เป็นการบูรณาการระหว่างความรู้และกระบวนการเรียนรู้ เพราะในปัจจุบันปริมาณของความรู้มีมากขึ้นทวีคูณ รวมทั้งมีความสลับซับซ้อนมากขึ้นเป็นลำดับ การเรียนการสอนด้วยวิธีการเดิม อาทิ การบอกเล่า การบรรยาย และการท่องจำอาจจะไม่เพียงพอที่จะก่อให้เกิดการเรียนรู้

ที่มีประสิทธิภาพได้ ผู้เรียนควรจะเป็นผู้สำรวจความสนใจของตนเองว่าในองค์ความรู้นั้นอะไรคือสิ่งที่ตนสนใจอย่างแท้จริง และตอบสนองความสนใจนั้นอย่างไร และด้วยกระบวนการเช่นไร

2. เป็นการบูรณาการระหว่างพัฒนาการทางความรู้และพัฒนาการทางจิตใจ นั่นคือ ให้ความสำคัญแก่จิตพิสัย คือ เจตคติ ค่านิยม ความสนใจ และสุนทรียภาพแก่ผู้เรียนในการแสวงหาความรู้ด้วยไม่ใช่เน้นแต่เพียงองค์ความรู้หรือพุทธิพิสัยแต่เพียงอย่างเดียว

3. เป็นการบูรณาการระหว่างความรู้และการกระทำ มีความสำคัญและความสัมพันธ์เช่นเดียวกัน เพียงแต่เปลี่ยนจิตพิสัยเป็นทักษะพิสัยเท่านั้น

4. เป็นการบูรณาการระหว่างสิ่งที่เรียนในโรงเรียนกับสิ่งที่เรียนรู้ในชีวิตประจำวันของผู้เรียน คือ การตระหนักถึงความสำคัญแห่งคุณภาพชีวิตของผู้เรียนว่า เมื่อได้ผ่านกระบวนการเรียนการสอนตามหลักสูตรแล้วสิ่งที่เรียนที่สอนในห้องเรียนจะต้องมีความหมายและมีคุณค่าต่อชีวิตของผู้เรียนอย่างแท้จริง

5. เป็นการบูรณาการระหว่างวิชาต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้ เจตคติ และการกระทำที่เหมาะสมกับความต้องการและความสนใจของผู้เรียนอย่างแท้จริง ตอบสนองต่อคุณค่าในการดำรงชีวิตของผู้เรียนแต่ละคน การบูรณาการความรู้ของวิชาต่าง ๆ เข้าด้วยกัน หรือตอบสนองความต้องการหรือเพื่อการตอบปัญหาที่ผู้เรียนสนใจ จึงเป็นขั้นตอนสำคัญ ที่ควรจะทำในขั้นตอนของการบูรณาการ หลักสูตรและการเรียนการสอนเป็นอย่างยิ่ง

ผลของการจัดหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ จะสามารถดำเนินการได้อย่างสมบูรณ์ ควรจะมีลักษณะสำคัญของการบูรณาการ ดังที่ กรมวิชาการ (2544: 4) ได้สรุปไว้คือ

1. เป็นการบูรณาการระหว่างความรู้และกระบวนการเรียนรู้
2. เป็นการบูรณาการระหว่างความรู้และการปฏิบัติ
3. เป็นการบูรณาการระหว่างพัฒนาการทางความรู้และพัฒนาการทางจิตใจ
4. เป็นการบูรณาการระหว่างสิ่งที่อยู่ในห้องเรียนและสิ่งที่อยู่ในชีวิตจริง
5. เป็นการบูรณาการระหว่างวิชาต่าง ๆ

สรุปได้ว่าลักษณะสำคัญของการบูรณาการ โดยรวมคือ เป็นการบูรณาการระหว่างความรู้และกระบวนการเรียนรู้ ระหว่างพัฒนาการทางความรู้และพัฒนาการทางจิตใจ ระหว่างความรู้และการปฏิบัติ ระหว่างสิ่งที่เรียนกับสิ่งที่จริง และระหว่างวิชาต่าง ๆ ที่เรียน

รูปแบบของการบูรณาการ

วิเศษ ชินวงศ์ (2544: 24 – 25) กล่าวว่า การเรียนการสอนบูรณาการมี 2 ประเภท คือ บูรณาการภายในวิชา กับ บูรณาการระหว่างวิชา ซึ่งการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการระหว่างวิชา มี 4 รูปแบบ คือ

1. การสอนบูรณาการแบบสอดแทรก (Infusion) เป็นการสอนที่ครูผู้สอนในวิชาหนึ่ง สอดแทรกเนื้อหาของวิชาอื่นเข้าไปในการสอนของตน เป็นการวางแผนการสอน และสอนโดยครูคนเดียว

2. การสอนบูรณาการแบบคู่ขนาน (Parallel Instruction) เป็นการสอนที่ครูตั้งแต่ 2 คน ขึ้นไป สอนต่างวิชากัน ต่างคนต่างสอน แต่มีวางแผนการสอนร่วมกัน โดยมุ่งสอนหัวเรื่อง ความคิดรวบยอด ปัญหาเดียวกัน

3. การสอนบูรณาการแบบสหวิทยาการ (Multidisciplinary Instruction) การสอนแบบนี้คล้ายกับการสอนแบบคู่ขนาน กล่าวคือ เป็นการสอนที่ครูตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ที่สอนต่างวิชากัน ใช้หัวเรื่อง ความคิดรวบยอดหรือปัญหาเดียวกัน ต่างคนต่างสอน แต่มีการมอบหมายโครงการหรือโครงการงาน (Project) ร่วมกัน ซึ่งจะเป็นการเชื่อมโยงสาขาวิชาต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ครูทุกคนต้องวางแผนร่วมกัน และแบ่งโครงการย่อยให้นักเรียนปฏิบัติในแต่ละวิชา

4. การสอนบูรณาการแบบข้ามวิชาหรือสอนเป็นคณะ (Transdisciplinary Instruction) การสอนตามรูปแบบนี้ ครูที่สอนวิชาต่าง ๆ จะมาร่วมกันสอนเป็นคณะหรือทีมร่วมกันวางแผนปรึกษาหารือร่วมกัน แล้วดำเนินการสอนนักเรียนกลุ่มเดียวกัน

การจัดรูปแบบการบูรณาการทั้ง 4 รูปแบบ สอดคล้องกับกรมวิชาการ (2545ก: 21) ที่กล่าวถึงรูปแบบในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบบูรณาการ ว่าการบูรณาการเป็นการกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ร่วมกัน ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญโดยนำกระบวนการเรียนรู้จากกลุ่มสาระเดียวกัน หรือต่างกลุ่มสาระการเรียนรู้มาบูรณาการในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งสามารถจัดได้หลายลักษณะ ดังนี้

1. การบูรณาการแบบผู้สอนคนเดียว ผู้สอนสามารถจัดการเรียนรู้โดยเชื่อมโยงสาระการเรียนรู้ต่างๆกับหัวข้อเรื่องที่สอดคล้องกับชีวิตจริงหรือสาระที่กำหนดขึ้นมา เช่น เรื่อง สิ่งแวดล้อม น้ำ เป็นต้น ผู้สอนสามารถเชื่อมโยงสาระและกระบวนการการเรียนรู้ของกลุ่มสาระต่างๆ เช่น การอ่าน การเขียน การคิดคำนวณ การคิดวิเคราะห์ต่างๆ ทำให้ผู้เรียนได้ใช้ทักษะและกระบวนการเรียนรู้ไปแสวงหาความรู้ความจริงจากหัวเรื่องที่กำหนด

2. การบูรณาการแบบคู่ขนาน ผู้สอนตั้งแต่สองคนขึ้นไปร่วมกันจัดการเรียนการสอน โดยยึดหัวข้อเกี่ยวกับเรื่องหนึ่ง แล้วบูรณาการเชื่อมโยงแบบคู่ขนาน เช่น ผู้สอนคนหนึ่งสอน

วิทยาศาสตร์ เรื่องเงา ผู้สอนอีกคนอาจสอนคณิตศาสตร์เรื่อง การวัดระยะทาง โดยการวัดเงาคิดคำนวณในเรื่องของเงาในช่วงเวลาต่างๆ จัดทำกราฟของเงาในระยะต่าง ๆ หรืออีกคนหนึ่งอาจให้ผู้เรียนรู้ศิลปะ เรื่องเทคนิคการวาดรูปที่มีเงา

3. การบูรณาการแบบสหวิทยาการ การบูรณาการในลักษณะนี้นำเนื้อหามาจากหลายกลุ่มสาระมาเชื่อมโยงเพื่อจัดการเรียนรู้ ซึ่งโดยทั่วไปผู้สอนมักจัดการเรียนการสอนแยกตามรายวิชาหรือกลุ่มวิชา แต่ในบางเรื่องผู้สอนจัดการเรียนการสอนร่วมกันในเรื่องเดียวกัน เช่น เรื่องวันสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ผู้สอนภาษาไทยจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนรู้ภาษา คำศัพท์เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ผู้สอนวิทยาศาสตร์จัดกิจกรรมค้นคว้าเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม และครูผู้สอนสุขศึกษาอาจจัดให้ทำกิจกรรมเกี่ยวกับการรักษาสภาพสิ่งแวดล้อมให้ถูกสุขลักษณะ เป็นต้น

4. การบูรณาการแบบโครงการ ผู้สอนสามารถจัดการเรียนการสอนโดยบูรณาการเป็นโครงการ โดยให้ผู้เรียนและครูผู้สอนร่วมกันสร้างสรรค์โครงการขึ้น โดยใช้เวลาเรียนต่อเนื่องกันได้หลายชั่วโมง ด้วยการนำเอาจำนวนชั่วโมงของวิชาต่าง ๆ ที่ครูผู้สอนเคยแยกกันนั้นมารวมกันเป็นเรื่องเดียวกัน มีเป้าหมายเดียวกัน ในลักษณะการสอนเป็นทีม เรียนเป็นทีม ในกรณีที่ต้องการเน้นทักษะบางเรื่องเป็นพิเศษ ครูผู้สอนสามารถแยกกันสอนได้ เช่น กิจกรรมเข้าค่ายดนตรี กิจกรรมเข้าค่ายภาษาอังกฤษ กิจกรรมเข้าค่ายศิลปะ เป็นต้น

นอกจากรูปแบบของการบูรณาการที่กล่าวมาแล้ว ชัยอนันต์ สมุทรวณิช (2545: 51-53) ได้แบ่งระดับของการบูรณาการออกเป็น 6 ระดับ

หลักสูตรบูรณาการ มีหลายแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน คือ

1. แบบดั้งเดิม (Traditional) เน้นการเรียนการสอนเป็นรายวิชาไม่เกี่ยวข้องกับวิชาอื่น คือแบบที่ใช้กันอยู่ในโรงเรียนทั่วไป

2. แบบผสมผสาน (Fusion) นำหัวข้อการเรียนรู้ใส่เข้าไปในหลายวิชา ทำให้ต้องผสมผสานความรู้จากหลายวิชาเข้ามาเพื่อเรียนเกี่ยวกับหัวข้อนั้น เช่น หัวข้อหรือประเด็นเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ความรับผิดชอบทางสังคม

3. แบบทำภายในสาขาวิชาเดียว (Within One Subject) มีการนำแขนงย่อยเข้ามาไว้ในสาขาวิชาเดียว เช่น สอนและเรียนวิทยาศาสตร์โดยนำเอาความรู้ทางฟิสิกส์ เคมี ชีววิทยามารวมกัน ไม่แยกอย่างเด็ดขาดจากกัน

4. แบบสหวิทยาการ (Multidisciplinary) มีการตั้งหัวเรื่องหรือประเด็นการศึกษาที่มีกรอบเวลาเดียวกัน แต่แยกห้องเรียนในระดับชั้นประถมศึกษา มีการจัดศูนย์การเรียนการเรียนรู้ขึ้นมาจำนวนหนึ่งแล้วให้สลับเปลี่ยนกันไปเรียน จุดสำคัญก็คือศูนย์การเรียนรู้ด้านต่าง ๆ เช่น ภาษาอังกฤษ การออกแบบและเทคโนโลยี คณิตศาสตร์ และศิลปะ จะต้องใช้หัวข้อหรือประเด็น

การศึกษาเดียวกันในแต่ละภาคหรือแต่ละปีการศึกษา การทำเช่นนี้เป็นไปได้ง่ายในระดับประถมศึกษาเพราะยังไม่มี ความจำเป็นในการเรียนรู้ในวิชาใดวิชาหนึ่งอย่างลึกซึ้งมากนักการเรียนรู้แบบนี้มุ่งให้นักเรียนรู้จักเชื่อมโยงความรู้เกี่ยวกับวิชาต่าง ๆ โดยนำมาใช้กับหัวข้อการเรียนรู้ ครูไม่ได้ทำการสอนแต่ละวิชาแยกออกจากกัน

5. แบบบูรณาการ (Interdisciplinary) มีหลายรูปแบบ หลักก็คือการนำเอาเนื้อหาวิชาต่างๆ มาผูกโยงกันให้นักเรียนเห็นความเชื่อมโยงโดยครูเตรียมคำถามเป็นการแนะนำให้เด็กต้องใช้ความรู้จากหลายๆ วิชามาเป็นคำตอบคำถามเหล่านั้น หรือไม่ก็ใช้แนวคิดเป็นจุดเดินเรื่องหรือใช้มาตรฐานการเรียนรู้จากหลายวิชามาคำหนดมาตรฐานของหลักสูตร

6. แบบข้ามวิทยาการ (Transdisciplinary) แนวนี้ต่างจากแนวทางอื่นตรงที่ครูไม่ได้เริ่มวางแผนการเรียนการสอนด้วยการคิดถึงสาขาวิชา แต่เริ่มจากบริบทของชีวิตจริง ทำให้ผู้เรียนจำเป็นต้องมองปัญหาอย่างองค์รวม โดยบริบทของชีวิตจริงเป็นตัวตั้ง และจะเน้นให้ผู้เรียนมีการพัฒนาตนเองและมีความรับผิดชอบทางสังคม

ภาพที่ 2.1 ระดับของการบูรณาการ

ที่มา: ชัยอนันต์ สมุทรวณิช (2545: 52)

กล่าวโดยสรุปคือ การเรียนการสอนบูรณาการมีหลายลักษณะทั้งการบูรณาการภายในวิชา เน้นเนื้อหาวิชานั้น ๆ ไม่เกี่ยวข้องกับวิชาอื่น การบูรณาการระหว่างวิชา ซึ่งอาจแบ่งได้อีกเป็นการบูรณาการแบบสอดแทรก การบูรณาการแบบคู่ขนาน การบูรณาการแบบสหวิทยาการ การบูรณาการแบบข้ามสาขาวิชา การบูรณาการแบบโครงการ การบูรณาการแบบอันตรวิทยาการ การบูรณาการแบบข้ามวิทยาการ เป็นต้น

การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ

อุดม เชยทิวศ์ (2545: 47-48) ได้กล่าวถึงขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการแต่ละประเภทว่ามีแนวทางการจัดบทเรียนเช่นเดียวกัน กล่าวคือ มีการกำหนดหัวเรื่อง (Theme) ที่เชื่อมโยงความคิดรวบยอดต่างๆ และมีการวางแผนการจัดกิจกรรมและโครงการต่าง ๆ ที่ผู้เรียนจะต้องได้ศึกษาและลงมือปฏิบัติ

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2544ก: 17) ได้กล่าวถึงขั้นตอนการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการไว้ดังนี้

1. กำหนดเรื่องที่สอน โดยการศึกษาหลักสูตรและวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ของเนื้อหาที่มีความเกี่ยวข้องกัน เพื่อนำมากำหนดเป็นหัวข้อเรื่อง ความคิดรวบยอดหรือปัญหา
2. กำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ โดยการศึกษาจุดประสงค์ของวิชาหลักและวิชารองที่จะนำมาบูรณาการและกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ในการสอนหัวข้อเรื่องนั้นๆ เพื่อการวัดและประเมินผล
3. กำหนดเนื้อหาย่อย เป็นการกำหนดเนื้อหาย่อยๆสำหรับการเรียนรู้ให้สนองจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้
4. วางแผนการสอน เป็นการกำหนดรายละเอียดของการสอนตั้งแต่ต้นจนจบโดยการเขียนแผนการสอน ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญเช่นเดียวกับแผนการสอนทั่วไป คือ สาระการเรียนรู้ จุดประสงค์ เนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล
5. ปฏิบัติการสอน เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ในแผนการสอน รวมทั้งมีการสังเกตพฤติกรรมการเรียนของผู้เรียน ความสอดคล้องกันของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ผลสำเร็จของการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ ฯลฯ โดยมีการบันทึกจุดเด่นจุดด้อยไว้สำหรับการปรับปรุงหรือพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น
6. การประเมิน ปรับปรุงและพัฒนาการสอน เป็นการนำผลที่ได้บันทึกกรวบรวมไว้ในขณะปฏิบัติการสอนมาวิเคราะห์เพื่อปรับปรุงและพัฒนาแผนการสอนแบบบูรณาการให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547: 31) ได้เสนอแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการ คือ

1. วิเคราะห์และกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง และสาระการเรียนรู้ที่สัมพันธ์กัน

2. กำหนดประเด็น หรือ หัวเรื่อง

3. พัฒนาหน่วยการเรียนรู้

3.1 กำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

3.2 สาระการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้อง

3.3 พัฒนากิจกรรมการเรียนรู้

3.4 จัดเตรียมสื่อ/แหล่งการเรียนรู้

3.5 จัดเตรียม/สร้างเครื่องมือวัดและประเมินผล

4. ประเมินผลหน่วยการเรียนรู้

5. ปรับปรุงแก้ไขและข้อเสนอแนะ

นอกจากนี้ สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2548:34) ได้เสนอแนวทางในการจัดการจัดทำหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ ดังนี้

1. กำหนดหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ การกำหนดหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการควรได้มาจากการวิเคราะห์สถานศึกษาและผู้เรียน เพื่อกำหนดหน่วยการเรียนรู้ให้สนองต่อสภาพปัญหาของชุมชนและท้องถิ่น

2. กำหนดสาระการเรียนรู้ เมื่อกำหนดหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการแล้ว จะเกิดกรอบความคิด กิจกรรมการเรียนรู้ของหน่วยเรียนรู้นั้นๆ ให้พิจารณากลุ่มสาระการเรียนรู้ที่มีความสอดคล้องสัมพันธ์กับกรอบความคิด กิจกรรมการเรียนรู้ของหน่วยการเรียนรู้ที่กำหนดไว้โดยกำหนดให้มีกลุ่มสาระการเรียนรู้หลายๆ กลุ่มสาระการเรียนรู้

3. พิจารณาความสอดคล้องระหว่างสาระการเรียนรู้กับมาตรฐานการเรียนรู้ในช่วงนั้น จากสาระการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ให้พิจารณาว่าเมื่อนักเรียนได้เรียนรู้ตามสาระเรียนรู้นั้นๆ นักเรียนจะผ่านมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นของแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ในข้อใดบ้าง

4. กำหนดเวลาเรียน เมื่อกำหนดสาระการเรียนรู้และพิจารณามาตรฐานการเรียนรู้แล้ว จะทำให้ทราบว่าหน่วยเรียนรู้นั้นๆ ต้องใช้เวลาในการจัดการเรียนรู้นานน้อยเพียงใด แต่อย่างไรก็ตามต้องคำนึงถึงเวลาเรียนที่สถานศึกษากำหนดไว้ด้วย

5. เขียนแผนการจัดการเรียนรู้

6. ตรวจสอบคุณภาพหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ

7. จัดการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้

สำลี รักสุทธี และคณะ (2544: 57) กล่าวถึงขั้นตอนการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ 6 ขั้นตอน ดังนี้

1. กำหนดเรื่องที่จะสอน โดยการศึกษาหลักสูตรและวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของเนื้อหาที่มีความสัมพันธ์กันมากำหนดเป็นหัวเรื่อง

2. กำหนดจุดประสงค์ของการเรียนรู้ โดยศึกษาจุดประสงค์ของแต่ละวิชาที่จะนำมาบูรณาการ แล้วกำหนดเป็นจุดประสงค์ของหัวเรื่องนั้นๆ ซึ่งควรเขียนอย่างชัดเจนเพื่อเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล

3. กำหนดเนื้อหาย่อย เป็นการกำหนดเนื้อหาหรือหัวเรื่องย่อย ๆ สำหรับการเรียนการสอนให้สนองจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้

4. วางแผนการสอนเป็นการกำหนดรายละเอียดของการสอนตั้งแต่ต้นจนจบโดยการเขียนแผนการสอน ซึ่งประกอบด้วย สารสำคัญ จุดประสงค์ เนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล

5. ปฏิบัติการสอน เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่กำหนดไว้ในแผนการสอน รวมทั้งมีการสังเกตพฤติกรรมการเรียนของนักเรียน ความสอดคล้องสัมพันธ์กันของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ผลสำเร็จของการสอนตามจุดประสงค์โดยมีการบันทึกจุดเด่นจุดด้อยไว้สำหรับการปรับปรุง หรือพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น

6. การประเมินผล เป็นการประเมินความก้าวหน้าของผู้เรียนและบรรลุผลตามจุดประสงค์ที่วางไว้ เพื่อให้ผู้เรียนได้นำความรู้ไปปรับปรุง พัฒนางานตนเองต่อไป เป็นการวัดและประเมินผลที่หลากหลายและสอดคล้องกับสภาพที่เป็นจริง เช่น การสังเกต การตรวจผลงาน การสอบถาม สัมภาษณ์ แบบทดสอบ วัดความสามารถจริง การรายงาน และแฟ้มพัฒนางาน เป็นต้น

บุรชัย ศิริมหาสาร และคณะ (2544: ก) กล่าวว่า ขั้นตอนการสอนโดยวิธีสอนแบบบูรณาการ สามารถแบ่งออกเป็น 6 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นเกริ่นนำ (Introduction) คือ การนำเข้าสู่บทเรียน

2. ขั้นประสบการณ์ (Experience) คือ การให้นักเรียนทำกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยการใช้ปฏิบัติจริง เพื่อให้เกิดประสบการณ์ตรงเกี่ยวกับการเรียนรู้ในเรื่องนั้น ด้วยความเชื่อว่าการเรียนรู้ที่ดีที่สุด คือ การให้ผู้เรียนลงมือทำในสิ่งนั้น

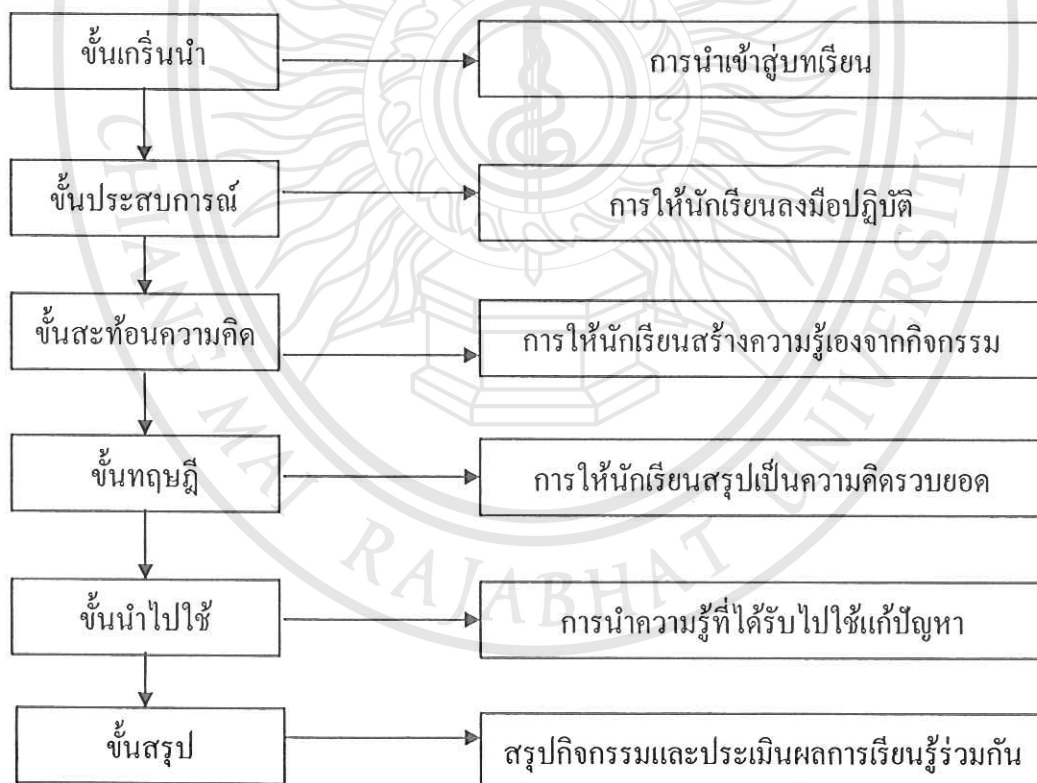
3. ขั้นสะท้อนความคิด (Reflection) คือ ให้นักเรียนสร้างความรู้เองจากการทำกิจกรรม ว่า นักเรียนได้ความรู้อะไรบ้างจากการทำกิจกรรมนั้น โดยจัดทำเป็นชิ้นงาน แล้วรายงานผลหน้าชั้นเรียน

4. ขั้นทฤษฎี (Theory) คือ ให้นักเรียนสรุปความรู้เป็นความคิดรวบยอด หลักการหรือทฤษฎี

5. ขั้นนำไปใช้ (Action) คือ ให้นักเรียนนำความรู้ที่ได้ไปใช้แก้ปัญหาต่าง ๆ ในสถานการณ์จำลองหรือสถานการณ์จริง

6. ขั้นสรุป (Conclusion) คือ ให้นักเรียนสรุปกิจกรรมการเรียนรู้ สรุปบทเรียน และซักถามข้อสงสัยก่อนจบบทเรียน แล้วประเมินผลการเรียนรู้ร่วมกัน

ขั้นตอนการสอนแบบบูรณาการ แบ่งออกเป็น 6 ขั้นตอน คือ ขั้นเกริ่นนำขั้นประสบการณ์ ขั้นสะท้อนความคิด ขั้นทฤษฎี ขั้นนำไปใช้ และขั้นสรุป ซึ่งสามารถสรุปเป็นภาพประกอบได้ดังนี้

ภาพที่ 2.2 ขั้นตอนการสอนแบบบูรณาการ

ที่มา : บรูซ ซีริมหาสาร และคณะ (2544 : ก)

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการมีขั้นตอนการจัดการเรียนการสอนที่สำคัญคือ ขั้นตอนเตรียมการ เป็นการเตรียมการด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ เช่น การกำหนดหน่วยการเรียนรู้ สารการเรียนรู้ จุดประสงค์ของการเรียนรู้ เวลาเรียน การเขียนแผนนวัตกรรมการเรียนรู้ การตรวจสอบคุณภาพหน่วยการเรียนรู้ ขั้นปฏิบัติ เป็นการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ตามที่ได้วางแผนไว้ในแต่ละขั้นตอน และขั้นสรุปและประเมินผล เป็นการสรุปกิจกรรมการเรียนรู้ สรุปบทเรียน รวมถึงการประเมินความก้าวหน้าของผู้เรียน การบรรลุผลตามจุดประสงค์ที่วางไว้ และการสรุปผลและประเมินผลการจัดการเรียนรู้ทั้งหมด

การประเมินผลในการเรียนการสอนแบบบูรณาการ

การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการนั้นสอดคล้องกับแนวการจัดการกระบวนการเรียนรู้ตามแนวปฏิรูปที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ กล่าวคือ นักเรียนได้เรียนรู้จากการได้คิดและปฏิบัติจริงตามความสนใจ และความถนัดของตนเองอย่างมีความสุข เรียนรู้จากกลุ่มและเพื่อนเรียนรู้อย่างเป็นองค์รวม (บูรณาการเข้าด้วยกัน) และเรียนรู้กระบวนการเรียนรู้ของตนเอง ดังนั้นการวัดและประเมินผล การเรียนการสอนดังกล่าวต้องสอดคล้องกับสภาพจริง คือ การประเมินความสามารถที่เริ่มต้นตั้งแต่ประเมินการคิดวางแผน กระบวนการทำงาน คุณธรรม จริยธรรมระหว่างการทำงาน ความตั้งใจ ใส่ใจจนมีผลงานที่สำเร็จเป็นชิ้นงานตามเป้าหมาย

วิธีการประเมินต้องหลากหลายต่อเนื่องโดยมีการประเมินตลอดเวลาตามกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสังเกต ตรวจสอบรายการ บันทึกการปฏิบัติงาน การให้ความร่วมมือภายในกลุ่ม ประเมินชิ้นงาน หรือบางครั้งอาจมีการประเมินด้านความรู้ควบคู่กันไปด้วย การสอนกับการประเมินจะไม่แยกจากกันทั้งคู่และนักเรียนมีส่วนร่วมในการสอนและการประเมิน จึงทำให้การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการสัมพันธ์กับชีวิตจริงมากที่สุด

กล่าวโดยสรุปคือการประเมินผลการเรียนการสอนต้องมีความสอดคล้องกับสภาพจริง มีวิธีการที่หลากหลายและต่อเนื่อง จึงจะทำให้การจัดการเรียนรู้เกิดประสิทธิผลอย่างแท้จริง

ข้อจำกัดของการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ

นักการศึกษาหลายท่านได้เสนอแนะเกี่ยวกับข้อจำกัดของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบบูรณาการเพื่อให้ครูผู้สอนควรคำนึงในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบบูรณาการดังนี้

ราตรี รุ่งทวีชัย (2444: 10) กล่าวถึงข้อจำกัดของการสอนแบบบูรณาการไว้ดังนี้

1. ความรู้ทางวิชาการที่นักเรียนได้รับอาจไม่ลึก ไม่แน่นเหมือนกับการสอนเฉพาะวิชาใดวิชาหนึ่ง
2. เวลาที่ใช้จัดกิจกรรมไม่สามารถกำหนดได้แน่นอน คล้ายๆ กับว่า “สอนไปเรื่อยๆ เหนื่อยก็หยุด” อาจทำให้เกิดปัญหาระหว่างเพื่อนครูด้วยกัน
3. การสอนแบบบูรณาการอาจไม่ครอบคลุมเนื้อหาหลักสูตรเท่าที่ควร และผู้สอนต้องมีความสามารถในการวางแผนการจัดกิจกรรมที่ดี

อุดม เชยกิจวงศ์ (2545: 51-52) กล่าวถึงจุดอ่อนของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบบูรณาการ ได้แก่

1. สำหรับผู้ที่มีความสามารถพิเศษ เช่น คณิตศาสตร์หรือวิทยาศาสตร์ ต้องจัดสอนแยกเฉพาะเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาสกัถกั้นความสามารถพิเศษ
2. การสอนบูรณาการในระดับชั้นมัธยมศึกษาหรือสูงขึ้นต้องใช้ผู้สอนหลายคน ทำให้การรวมกลุ่มเพื่อวางแผนร่วมกันเป็นไปได้ด้วยความยากลำบาก
3. ขาดการวิเคราะห์หลักสูตร เนื้อหา และความต้องการของผู้เรียน
4. บุคลากรในการสอนแบบบูรณาการขาดความรู้ ความสามารถในการบูรณาการ
5. การวัดผลประเมินผลทำได้ยาก ส่วนใหญ่มุ่งวัดเนื้อหาแต่ไม่มีการประเมินผลกระบวนการ

สุคนธ์ สินธพานนท์ และคณะ (2545: 133) กล่าวถึงข้อจำกัดของการเรียนแบบบูรณาการ ดังนี้

1. ต้องคำนึงถึงเสมอว่าผู้เรียนสำคัญกว่าเนื้อหา การพัฒนาผู้เรียนจำเป็นต้องใช้เวลา การบูรณาการจึงเป็นการหลอมรวมบุคลิกภาพของผู้เรียนให้พัฒนาทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา
2. การปฏิบัติกิจกรรมในแต่ละหน่วยควรใช้เวลาต่อเนื่องกัน อาจเป็น 1-2 สัปดาห์หรือข้ามวัน จะดีกว่าที่ต้องให้เสร็จในเวลาอันสั้น
3. คำนึงถึงความต้องการ ความสนใจของผู้เรียนเป็นเกณฑ์ กิจกรรมควรเป็นปัญหาในชีวิตจริง
4. ควรใช้กระบวนการกลุ่มโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลด้วย

จากลักษณะข้อจำกัดดังกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการมีข้อจำกัดหลายประการที่สำคัญ เช่น การขาดเนื้อหาความรู้ทางวิชาการหรือไม่ครอบคลุมเนื้อหาหลักสูตรอาจทำให้เกิดปัญหาหระหว่างเพื่อนครูในการจัดการเรียนรู้ บุคลากรในการสอนแบบบูรณาการ

การขาดความรู้ ความสามารถในการใช้ระยะเวลาต่อเนื่องค่อนข้างมากในการปฏิบัติกิจกรรมหรือการเรียนรู้แต่ละเนื้อหาอาจส่งผลกระทบต่อผู้เรียนที่มีความสามารถพิเศษเป็นต้น ดังนั้นในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการควรพิจารณาถึงประเด็นดังกล่าว และประเด็นอื่น ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องอย่างถี่ถ้วน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ

สาคร มหาหิงค์ (2545) ได้สร้างหน่วยการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยแบบบูรณาการสำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนร้อยละ 80 มีผลสัมฤทธิ์ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน (ร้อยละ 80) โดยคะแนนรายบุคคลและค่าเฉลี่ยของคะแนนนักเรียนทั้งชั้นคิดเป็นร้อยละ 81.10 และการศึกษาจากเครื่องมือสะท้อนผล ซึ่งประกอบไปด้วยแบบสังเกตพฤติกรรมของครูแบบสังเกตพฤติกรรมการเรียนของนักเรียน แบบสัมภาษณ์นักเรียน พบว่าครูมีความพร้อมในการจัดการเรียนการสอนอยู่ในระดับมาก ด้านนักเรียนที่เรียนด้วยหน่วยการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นมีความพร้อมและพอใจในการเรียนอยู่ในระดับมาก

พระจักรพงษ์ ทะระมา (2550) ศึกษาการบูรณาการการสอนไวยากรณ์ในการเขียนแบบเน้นกระบวนการเพื่อส่งเสริมความสามารถในการเขียนภาษาอังกฤษและความรู้ด้านไวยากรณ์ของนักเรียนในระดับก้าวหน้าเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แผนการสอนที่ใช้วิธีบูรณาการการสอนไวยากรณ์ในการเขียนแบบเน้นกระบวนการ จำนวน 5 แผน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้แก่แบบทดสอบความสามารถในการเขียนภาษาอังกฤษและ แบบทดสอบความรู้ด้านไวยากรณ์ โดยกลุ่มเป้าหมายทำแบบทดสอบก่อนและหลังการเรียนด้วยวิธีบูรณาการการสอนไวยากรณ์ในการเขียนแบบเน้นกระบวนการผลการวิจัยพบว่า 1) นักเรียนที่เรียนโดยใช้วิธีบูรณาการการสอนไวยากรณ์ในการเขียนแบบเน้นกระบวนการมีความสามารถในการเขียนภาษาอังกฤษสูงขึ้น 2) นักเรียนมีความรู้ด้านไวยากรณ์ภาษาอังกฤษสูงขึ้นหลังการเรียนโดยใช้วิธีบูรณาการการสอนไวยากรณ์ในการเขียนแบบเน้นกระบวนการ

เบญจภรณ์ ศรีจันทร์ภาส (2550) ศึกษาการบูรณาการแนวคิดสร้างสรรค์ความรู้และการเรียนแบบร่วมมือเพื่อส่งเสริมความสามารถในการเขียนภาษาอังกฤษเชิงสร้างสรรค์และความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนระดับก้าวหน้าเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แผนการเรียนรู้การเขียนภาษาอังกฤษเชิงสร้างสรรค์โดยใช้การบูรณาการแนวคิดสร้างสรรค์ความรู้และการเรียนแบบร่วมมือ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจำนวน 6 แผน แผนละ 4 คาบ คาบละ 50 นาที เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลได้แก่ แบบทดสอบวัดความสามารถในการเขียนภาษาอังกฤษเชิงสร้างสรรค์และแบบวัดความฉลาดทางอารมณ์ ผลการวิจัยพบว่า 1) นักเรียนที่เรียนด้วยการบูรณาการแนวคิด

สร้างสรรค์ความรู้และการเรียนแบบร่วมมือมีคะแนนความสามารถในการเขียนภาษาอังกฤษเชิงสร้างสรรค์สูงกว่าก่อนการทดลอง 2) นักเรียนที่เรียนด้วยการบูรณาการแนวคิดสร้างสรรค์ความรู้และการเรียนแบบร่วมมือมีคะแนนความฉลาดทางอารมณ์สูงกว่าก่อนการทดลอง

สุกานดา ญาติพร้อม (2550) การบูรณาการกิจกรรมมุ่งปฏิบัติงานกับกลวิธีเสริมต่อการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการพูดภาษาอังกฤษและความเชื่อมั่นในตนเองของนักเรียนระดับก้าวหน้าโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการพูดภาษาอังกฤษ และความเชื่อมั่นในตนเองของผู้เรียนก่อน และหลังการใช้กิจกรรมมุ่งปฏิบัติงานที่บูรณาการกับกลวิธีเสริมต่อการเรียนรู้ โดยผู้เรียนได้รับการทดสอบวัดความสามารถในการพูดภาษาอังกฤษและวัดความเชื่อมั่นในตนเอง ก่อนและหลังจากได้รับการสอนโดยใช้กิจกรรมมุ่งปฏิบัติงานที่บูรณาการกับกลวิธีเสริมต่อการเรียนรู้ เป็นเวลา 20 คาบเรียน ผลการวิจัยพบว่า ความสามารถในการพูดภาษาอังกฤษ และความเชื่อมั่นในตนเองของผู้เรียนสูงขึ้น หลังจากได้รับการสอนโดยใช้กิจกรรมมุ่งปฏิบัติงานที่บูรณาการกับกลวิธีเสริมต่อการเรียนรู้

ปริญญา สิงห์ทองวรรณ (2550) การพัฒนาความสามารถในการพูด การเขียน ภาษาอังกฤษ และความรู้เนื้อหาวิชาสังคมศึกษา ของนักเรียนชั้นประถมศึกษา ด้วยการเรียนแบบบูรณาการเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิจัย ได้แก่ แผนการสอนที่ใช้การเรียนแบบบูรณาการ ภาษาอังกฤษกับเนื้อหาวิชาสังคมศึกษา จำนวน 6 แผน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่แบบทดสอบความสามารถในการพูดและแบบทดสอบความสามารถในการเขียนสรุปความ ภาษาอังกฤษหลัง การเรียนแบบบูรณาการภาษาอังกฤษกับเนื้อหาวิชาสังคมศึกษา แบบทดสอบความรู้ด้านเนื้อหาวิชาสังคมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า 1) นักเรียนมีความสามารถในการพูด ภาษาอังกฤษหลังการเรียนแบบบูรณาการการเรียนภาษาอังกฤษกับเนื้อหาวิชาสังคมศึกษา ผ่านเกณฑ์ที่กำหนด 2) นักเรียนมีความสามารถในการเขียนภาษาอังกฤษหลังการเรียนแบบบูรณาการ การเรียนภาษาอังกฤษกับเนื้อหาวิชาสังคมศึกษา ผ่านเกณฑ์ที่กำหนด 3) นักเรียนมีความรู้ด้านเนื้อหาวิชาสังคมศึกษา หลังการเรียนแบบบูรณาการการเรียนภาษาอังกฤษกับเนื้อหาวิชาสังคมศึกษา ผ่านเกณฑ์ในระดับดีมาก

สมจิตต์ ชัยพูน (2551) ศึกษาการสอนซ่อมเสริมโดยใช้กิจกรรมเชิงบูรณาการเพื่อพัฒนาการอ่านออกเสียงภาษาไทยของนักเรียนชาวเขา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยมีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อสร้างแผนการจัดกิจกรรมซ่อมเสริมเชิงบูรณาการในการพัฒนาการอ่านออกเสียงของนักเรียนชาวเขา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 2) เพื่อศึกษาพัฒนาการทางด้านการอ่านของนักเรียนชาวเขาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และ 3) เพื่อศึกษาประสิทธิภาพของกิจกรรมซ่อมเสริมเชิงบูรณาการในการพัฒนาการอ่าน วิธีการศึกษา ได้ประยุกต์ใช้วิธีการของ Seels, Barbara & Glasgow, Zita ซึ่ง

ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นการวิเคราะห์ 2) ขั้นการออกแบบแผนและเครื่องมือ 3) ขั้นการพัฒนาและทดลองใช้เครื่องมือ และ 4) ขั้นการประเมินแผนการจัดกิจกรรมพัฒนาการอ่านออกเสียงภาษาไทย และประสิทธิภาพของกิจกรรมซ่อมเสริมเชิงบูรณาการผลการศึกษาพบว่า 1) ผลการสร้างแผนการจัดกิจกรรมซ่อมเสริมเชิงบูรณาการได้แผนการจัดกิจกรรมซ่อมเสริมเชิงบูรณาการจำนวน 12 แผน ใช้เวลาสอน 12 ครั้ง ๆ ละ 40 นาที แต่ละแผนได้รับการตรวจสอบคุณภาพด้านความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ปรากฏว่าแผนการจัดกิจกรรมดังกล่าว มีคุณภาพใช้ในการจัดกิจกรรมได้ 2) พัฒนาการการอ่านออกเสียงภาษาไทยของนักเรียน ปรากฏว่านักเรียนมีพัฒนาการการอ่านออกเสียงภาษาไทยสูงขึ้น เฉลี่ยร้อยละ 47.77 และ 3) ผลการวิเคราะห์ประสิทธิภาพของกิจกรรมซ่อมเสริมเชิงบูรณาการ ปรากฏว่ากิจกรรมซ่อมเสริมเชิงบูรณาการมีค่าประสิทธิภาพของกระบวนการและค่าประสิทธิภาพของผลสัมฤทธิ์ของกิจกรรม เท่ากับ 80.68/76.82 สูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้คือ 70.00/70.00

ขวัญมนัส ปุยะบาล (2552) ได้ศึกษาผลการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ของนักเรียนในช่วงชั้นที่ 1 ที่เรียนด้วยหน่วยการเรียนรู้สำหรับนักเรียนในชั้นเรียนแบบรวมชั้น ผลการศึกษาพบว่า 1) ผลการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ของนักเรียนในช่วงชั้นที่ 1 ที่เรียนด้วยหน่วยการเรียนรู้สำหรับนักเรียนในชั้นเรียนแบบรวมชั้น มีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ร้อยละ 79.83 และมีจำนวนนักเรียน ที่ผ่านเกณฑ์ร้อยละที่กำหนดร้อยละ 84.21 สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้คือ 70/70 2) ผลการศึกษาศภาพการเรียนรู้ของนักเรียนในช่วงชั้นที่ 1 ที่เรียนด้วยหน่วยการเรียนรู้สำหรับนักเรียนในชั้นเรียนแบบรวมชั้น สรุปได้ดังนี้ นักเรียนกระตือรือร้นสนใจและมีพฤติกรรมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ สรุปใจความสำคัญ จับประเด็นเรื่องราวและลำดับเหตุการณ์ของเรื่องที่อ่านได้ ตั้งใจทำงานที่ได้รับมอบหมายด้วยตนเอง อย่างมีความสุข จากการวิเคราะห์ชิ้นงานนักเรียนมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และแสดงออกทางความคิดอย่าง มีเหตุผล นำไปสู่การแสดงความคิดเห็นในการนำเสนอผลงานและมุมมองที่แปลกออกไป การจัดให้ผู้เรียนต่างชั้นต่างความสามารถเรียนรวมกันทำให้ผู้เรียนมีพัฒนาการทางความคิด สร้างงานออกมาได้ดีกว่าระดับพัฒนาการของวัย มีทักษะทางสังคมที่ดี ยอมรับฟังความคิดเห็นของเพื่อน มีวางแผนการทำงานให้เสร็จทันตามเวลา เอาใจใส่ต่อการเรียนและช่วยเหลือเพื่อนที่เรียนอ่อนกว่าด้วยความเต็มใจ มีความภาคภูมิใจและพึงพอใจในผลงาน ของตนเองและผลงานของกลุ่ม ส่งผลให้นักเรียนมีพฤติกรรมการเรียนที่ดีขึ้น มีเจตคติที่ดีต่อการทำงานกลุ่มและการเรียนภาษาไทย ทำให้นักเรียนมีผลการเรียนเพิ่มขึ้น

จันทร์หอม ทองนำ (2553) ได้ศึกษาผลการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ด้วยหน่วยการเรียนรู้บูรณาการ โดยเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือ 1) หน่วยการเรียนรู้บูรณาการในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ที่ผู้ศึกษาพัฒนาขึ้น จำนวน 1 หน่วย

แผนการจัดการเรียนรู้จำนวน 11 แผน 2) แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นแบบปรนัย ชนิด 3 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ ผลการศึกษาพบว่า ผลการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย พบว่า นักเรียนมีคะแนนการประเมินผลงาน เฉลี่ยร้อยละ 83.87 และนักเรียนมีคะแนนผ่านเกณฑ์เฉลี่ยร้อยละ 88.88 จากการทำแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เฉลี่ยร้อยละ 74.06 และนักเรียนที่มีคะแนนผ่านเกณฑ์เฉลี่ยร้อยละ 100 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด

ธนทร ฐานะพรรณคร (2553) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจากชุดการสอนแบบบูรณาการ คำศัพท์ภาษาไทยคำศัพท์ภาษาอังกฤษ และคณิตศาสตร์พื้นฐานสำหรับเด็กปฐมวัยผลการวิจัย พบว่า 1) ชุดการสอนแบบบูรณาการคำศัพท์ภาษาไทย คำศัพท์ภาษาอังกฤษ และคณิตศาสตร์พื้นฐานสำหรับเด็กปฐมวัยมีประสิทธิภาพเท่ากับ 90.06/89.95 2) ผู้เรียนมีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจากชุดการสอนแบบบูรณาการหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และ 3) ความพึงพอใจของผู้เรียนจากการใช้ชุดการสอนแบบบูรณาการ ผู้เรียนมีความพึงพอใจ ร้อยละ 100

แนวคิดและทฤษฎีการสอนภาษาที่สอง

การเรียนรู้ภาษาที่สองถือว่ามีความสำคัญเพราะมนุษย์มีความจำเป็นที่จะต้องเรียนรู้ภาษาอื่น เพื่อจุดประสงค์ในการติดต่อสื่อสารทางการเมือง ศิลปวัฒนธรรม การค้า เป็นต้น ดังนั้นการเรียนรู้ภาษาที่สองจึงมีความสำคัญมากในการที่จะใช้พัฒนาตนเองและสร้างความเจริญก้าวหน้าให้กับประเทศชาติ

กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ (2538: 15-18) และมีชัย เอี่ยมจินดา (2547: 54-61) กล่าวว่านักภาษาศาสตร์ได้ให้แนวคิดในการเรียนการสอนภาษาไว้ดังนี้

1. แนวคิดของนักจิตวิทยาากลุ่มพฤติกรรมนิยม (Behaviorism) เชื่อว่าการเรียนรู้เป็นกระบวนการสร้างนิสัย หมายความว่า ผู้เรียนภาษาสามารถเรียนรู้ภาษาจากสิ่งแวดล้อมที่ป้อนข้อมูลภายนอกทั้งทางตรงและทางอ้อม การเรียนรู้เกิดจากการเลียนแบบและการฝึกฝนซ้ำๆจนเกิดการเรียนรู้ ซึ่งประเด็นสำคัญของแนวคิดนี้ คือ

1.1 ภาษา คือ ภาษาพูดมิใช่ภาษาเขียน เพราะการใช้ภาษานั้นเริ่มต้นจากการพูดเด็กจะเรียนรู้ภาษาพูดก่อนโดยการเลียนแบบจากผู้ใหญ่ ในการสอนจึงควรเริ่มสอนจากการฟัง-พูดก่อน

1.2 ภาษาเป็นเรื่องของนิสัยและความเคยชินที่จะต้องมีการฝึกจนสามารถใช้ภาษาได้อย่างอัตโนมัติ ในการสอนจึงควรจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนมีโอกาสฝึกพูดเลียนแบบผู้สอนบ่อยๆ จนจำได้และสามารถนำมาใช้พูดโต้ตอบได้

1.3 ภาษาแต่ละภาษามีโครงสร้างที่แตกต่างกัน ในการสอนจึงควรเตรียมบทเรียนทั้งในด้านการออกเสียง โครงสร้างทางไวยากรณ์ และจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้ฝึกใช้ภาษาให้มาก โดยเฉพาะในส่วนที่แตกต่างกัน

2. แนวคิดของนักภาษาศาสตร์กลุ่มจิตนิยม (Mentalist) มีความเชื่อพื้นฐานเกี่ยวกับการเรียนรู้ภาษาของมนุษย์ว่าเป็นผลมาจากกระบวนการภายในสมองมากกว่าที่จะเป็นผลมาจากสิ่งเร้าภายนอกที่กลุ่มพฤติกรรมนิยมอธิบาย นักภาษาศาสตร์กลุ่มนี้เชื่อว่ามนุษย์สามารถเรียนรู้ภาษาได้เนื่องจากมนุษย์ทุกคนมีคุณสมบัตินี้ติดตัวมาแต่กำเนิด ที่เรียกว่า กลไกการเรียนรู้ภาษา (Language Acquisition Device-LAD) กล่าวคือ เป็นกระบวนการของสมองที่จะพัฒนาการเรียนรู้เป็นลำดับต่อเนื่อง (Interlanguage continuum) คุณลักษณะนี้ทำให้มนุษย์แตกต่างจากสัตว์ทั่วไปเพราะสัตว์ไม่สามารถเรียนรู้ภาษาเพราะขาดกลไกนี้นั่นเอง

3. แนวคิดกลุ่มเหตุผลนิยม (Rationalist) เป็นกลุ่มที่รับแนวคิดจากทฤษฎีการเรียนรู้ที่เน้นการปรับรูปแบบโครงสร้างของความรู้ที่ติดตัวมา และแนวคิดจากทฤษฎีภาษาศาสตร์กลุ่มไวยากรณ์ปริวรรตที่เชื่อว่าเด็กมีความสามารถที่จะใช้และเข้าใจภาษาได้โดยไม่เคยได้ยินมาก่อน เนื่องจากภายในสมองมีกลไกที่จะวิเคราะห์ข้อมูล และสร้างกฎเกณฑ์การใช้ภาษาขึ้นได้ ประเด็นสำคัญของแนวคิดนี้ คือ

3.1 ภาษาเป็นเรื่องของกฎเกณฑ์ มนุษย์สามารถสร้างประโยคต่างๆ จากกฎเกณฑ์ที่มีอยู่ขึ้นใช้ได้โดยไม่จำกัด ในการสอนจึงควรสอนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้กฎเกณฑ์ของภาษาเพื่อจะได้มีพื้นฐานในการสร้างประโยคด้วยตนเอง

3.2 ไวยากรณ์ของทุกภาษามีลักษณะสากล มีโครงสร้างพื้นฐานคล้ายกัน กล่าวคือประโยคแต่ละประโยคสามารถปรับเปลี่ยนโครงสร้างได้ด้วยกฎการปริวรรต ในการสอนจึงควรสอนให้ผู้เรียนมีความรู้ สามารถวิเคราะห์โครงสร้างของประโยคที่พบเห็นจนได้ความหมายที่แท้จริง

3.3 มนุษย์มีความสามารถที่จะเรียนรู้ได้ ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของแต่ละบุคคลในการสอนจึงควรสอนให้ผู้เรียนได้เข้าใจภาษา มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับภาษาและการสื่อความหมายให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ก่อน แล้วจึงเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกแสดงออก

3.4 การเรียนรู้ภาษาเป็นเรื่องของแต่ละบุคคล เป็นพฤติกรรมที่สะสมความรู้จนสามารถใช้ความรู้นั้นแสดงออกทางภาษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในการสอนจึงควรกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความอยากรู้อยากเห็น ชักถามจนเกิดความเข้าใจสามารถเชื่อมโยงสิ่งที่เรียนกับสิ่งที่รู้แล้วเข้าเป็นพื้นฐานในการเรียนรู้ต่อไป และการเรียนรู้จะมีผลมากขึ้น หากผู้เรียนได้เรียนในสิ่งที่มีความหมายต่อตัวเอง

4. แนวคิดเพื่อการสื่อสาร (Communicative Approach) เป็นแนวคิดที่เน้นความรู้ความสามารถในการติดต่อสื่อสารของบุคคลในสถานการณ์ต่างๆ โดยเชื่อว่าการเรียนรู้ภาษาเป็นลักษณะเฉพาะที่ติดตัวมา เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นภายในสมอง และเชื่อว่าภาษาเป็นเรื่องของกฎเกณฑ์ มนุษย์จึงต้องมีความรู้ความสามารถทางภาษาก่อนที่จะแสดงพฤติกรรมทางภาษาประเด็นสำคัญของแนวคิดนี้ คือ

4.1 ความรู้ความสามารถทางภาษา (Linguistic Competence) เป็นศักยภาพทางภาษาของบุคคล ก่อนจะใช้ภาษาในลักษณะที่ต้องการ เช่น ฟัง พูด อ่าน หรือเขียน แบ่งเป็น 2 ระดับคือ ความรู้เกี่ยวกับภาษา และความสามารถที่จะนำความรู้เกี่ยวกับภาษาไปใช้สื่อความหมายได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์

4.2 การแสดงพฤติกรรมทางภาษา (Linguistic Performance) เป็นการนำความรู้ความสามารถทางภาษาที่บุคคลมีอยู่มาใช้ให้เหมาะสมกับบุคคลและกาลเทศะ หรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้น การแสดงพฤติกรรมทางภาษานี้จะสะท้อนถึงระดับความรู้ความสามารถด้านภาษาของบุคคล

5. แนวคิดกลุ่มมนุษยนิยม (Humanistic Approach) เป็นกลุ่มที่รับแนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้แบบมนุษยนิยมที่เน้นความสำคัญของผู้เรียนในแง่อารมณ์ความรู้สึก คือ ผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้ได้ดีถ้าอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่เป็นอิสระ ได้เรียนในสิ่งที่ตรงกับความต้องการ ความสนใจเกิดความรู้สึกสบายใจ ผู้สอนจะเปลี่ยนบทบาทไปเป็นผู้อำนวยความสะดวก ให้คำแนะนำแก่ผู้เรียนจัดสภาพห้องเรียน กิจกรรม และสื่อที่จะช่วยให้ผู้เรียนรู้สึกผ่อนคลาย เป็นตัวของตัวเอง ไม่กังวลกับสถานการณ์การเรียนรู้ ประเด็นสำคัญของแนวคิดนี้คือ

5.1 ให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจตนเอง ยอมรับตนเอง และสามารถสื่อสารกับผู้อื่นได้ อย่างเป็นอิสระ ลดการปกป้องตัวเองลง

5.2 จัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ให้มีบรรยากาศแห่งการยอมรับที่ผู้เรียนรู้สึกปลอดภัยจากความล้มเหลว การถูกลดโทษ คำวิจารณ์ การแข่งขัน และร่วมแลกเปลี่ยนความรู้สึกความสนใจ ความจำ จินตนาการ

5.3 เลือกกิจกรรม และสื่อที่ใช้ในห้องเรียนให้ผู้เรียนทุกคนได้มีส่วนร่วม เป็นกิจกรรมที่มีความหมาย และเป็นประโยชน์ในการสื่อสารระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน และผู้เรียนกับผู้เรียน

5.4 ในการดำเนินกิจกรรม ผู้สอนต้องช่วยให้ผู้เรียนได้แสดงออกด้านภาษาให้มากที่สุด เช่น เลือกกิจกรรมให้เหมาะกับระดับความรู้ทางด้านภาษาของผู้เรียน กิจกรรมที่สนุกสนาน และผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับกิจกรรมที่ได้เรียนรู้

อย่างไรก็ตามทั้งผู้เรียน เจ้าของภาษา และสถานการณ์การใช้ภาษา มีความเกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ภาษา แบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ ดังนี้

1. กระบวนการทางสังคม (Social Process) กระบวนการทางสังคมเกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ภาษาในฐานะเป็นสื่อกลางให้ผู้เรียนและเจ้าของภาษาเกิดปฏิสัมพันธ์ทางการสื่อสารและนำไปสู่การเรียนรู้ภาษาใหม่ นอกจากนี้ กระบวนการนั้นยังมีความสำคัญในฐานะเป็นแหล่งข้อมูลให้ผู้เรียนสังเกตการใช้ภาษาในรูปแบบต่างๆ รวมทั้งฝึกฝน ทดลองการใช้ภาษาตามบริบททางสังคมจนในที่สุดผู้เรียนสามารถเรียนรู้ภาษานั้นได้อย่างคล่องแคล่ว

2. กระบวนการทางโครงสร้างภาษา (Linguistic Process) กระบวนการทางโครงสร้างภาษาเกี่ยวข้องกับกระบวนการทางสังคม เนื่องจากการเรียนรู้ภาษาเกิดจากการรับข้อมูลจากเจ้าของภาษา โดยเรียนรู้ว่าภาษานั้นๆ มีโครงสร้างอย่างไร ตั้งแต่ระดับเสียง คำ ประโยค ไวยากรณ์ ไปจนถึงข้อความที่ซับซ้อน ในขณะที่เดียวกันผู้เรียนจะต้องเรียนรู้กลไกทางการสื่อสารซึ่งจะต้องใช้ความรู้ด้านภาษาศาสตร์เชิงสังคม และความรู้ด้านการตีความหมายทางการสื่อสารความรู้ดังกล่าวจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ภาษาใหม่ได้อย่างสมบูรณ์

3. กระบวนการทางกลไกภายในสมอง (Cognitive Process) กระบวนการนี้เป็นกระบวนการวิเคราะห์ แยกแยะ จัดระบบจากข้อมูลภาษาที่เจ้าของภาษาเป็นตัวป้อนจากการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม โดยผู้เรียนเป็นผู้สังเกต รับรู้ และจดจำ กลุ่มเสียงจากภาษาใหม่จะถูกป้อนเข้าสู่กลไกภายในสมอง และจะถูกกระบวนการภายในสมองจำแนกแยกแยะเพื่อวิเคราะห์โครงสร้างภาษาใหม่ โดยเชื่อมโยงกับความหมายตามที่ผู้พูดต้องการสื่อสาร กระบวนการนี้เป็นกระบวนการที่ซับซ้อนและเป็นนามธรรม

จากแนวคิดดังกล่าวสรุปได้ว่า มีแนวคิดสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนภาษาคือแนวคิดของนักจิตวิทยากลุ่มพฤติกรรมนิยม ที่เห็นว่าผู้เรียนสามารถเรียนรู้ภาษาจากสิ่งแวดล้อมภายนอก แนวคิดของนักภาษาศาสตร์กลุ่มจิตนิยม ที่เห็นว่าการเรียนรู้ภาษาเกิดจากกระบวนการภายในสมองมากกว่าที่จะเป็นผลมาจากสิ่งเร้าภายนอกแนวคิดกลุ่มเหตุผลนิยม ซึ่งเชื่อว่าเด็กมีความสามารถที่จะใช้และเข้าใจภาษาได้โดยไม่เคยได้ยินมาก่อนแนวคิดเพื่อการสื่อสาร ที่เชื่อว่าการเรียนรู้ภาษาเป็นลักษณะเฉพาะที่ติดตัวมา เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นภายในสมอง และเชื่อว่าภาษาเป็นเรื่องของกฎเกณฑ์และแนวคิดกลุ่มมานุษยนิยมที่เน้นความสำคัญของผู้เรียนในแง่อารมณ์ความรู้สึกอย่างไรก็ตามกระบวนการเรียนรู้ภาษามีความเกี่ยวข้องกับกระบวนการทางสังคม กระบวนการทางโครงสร้างภาษาและกระบวนการทางกลไกภายในสมอง

ทฤษฎีการสอนภาษาที่สอง

การที่เด็กแต่ละคนสามารถพัฒนาภาษาพูดของตนนั้น เด็กจะมีพัฒนาการทางภาษาตั้งแต่วัยทารกจนกระทั่งใช้ภาษาสื่อความหมายซึ่งกันและกันได้ จากความรู้ที่นักประสาทวิทยาได้พยายามศึกษาเรื่องสมองของมนุษย์ทำให้ได้ความจริงเรื่องโครงสร้างและหน้าที่ตลอดจนกลไกปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาภาษาและทฤษฎีการสอนภาษาที่สอง ดังนี้(สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2532: 10)

1. สมองทำหน้าที่ด้านการรับรู้โลกรอบๆ ตัว การคิด ภาษา ตลอดจนการใช้ความคิดควบคุมพฤติกรรมของบุคคลโดยสมองซีกซ้ายจะทำหน้าที่บันทึกข้อมูลและคิด เมื่อสมองคิดหรือใช้ความคิดแล้วจะส่งความคิดความเข้าใจออกไปในรูปของภาษาเพื่อให้ผู้อื่นทราบ

2. สมองมีธรรมชาติเป็นศักยภาพมิใช่สำเร็จรูปตั้งแต่กำเนิด ปัจจัยด้านภาวะแวดล้อมที่ดีและต้องมีอิทธิพลอย่างสูงต่อการกระตุ้นสมองทั้งด้านการเจริญเติบโต การรับรู้ และการคิดในช่วงอายุ 7 ปี สิ่งแวดล้อมที่ดีและดี้อย่างจะทำให้สติปัญญาแตกต่างกัน

3. ก่อนอายุ 7 ปี น้ำหนักของสมองเจริญไปแล้วถึงร้อยละ 80 ของสมองที่เจริญเต็มที่ของผู้ใหญ่ ดังนั้นการพัฒนาสมองควรดำเนินตั้งแต่ปฏิสนธิถึงอายุ 7 ปีโดยประมาณ ซึ่งเป็นช่วงที่ส่งผลดีต่อการพัฒนาทรัพยากรบุคคลมากที่สุด

4. สมองแบ่งออกเป็น 2 ซีก คือ ซีกซ้ายกับซีกขวา การแบ่งดังกล่าวก็เนื่องจากการเจริญเติบโตที่แตกต่างกันและการทำหน้าที่ด้านการรับรู้ การคิดเห็นก็ต่างกันอย่างเด่นชัดนั่นเอง สำหรับการรับรู้ข้อมูลต่างๆ จะใช้ประสาทสัมผัสสุดเดียวกัน แต่ด้านการคิดและภาษา สมองทั้งสองซีกจะทำหน้าที่ต่างกันอย่างชัดเจน คือ

4.1 ด้านการรู้ การคิด สมองซีกขวากจะทำหน้าที่คิดเชิงสร้างสรรค์ จินตนาการและความคิดคำนึงสำหรับสมองซีกซ้ายทำหน้าที่ทั้งภาษาและการคิดเชิงเหตุผล โดยจะส่งความเข้าใจและความคิดส่งสารออกไปในรูปของภาษา

4.2 ด้านการเจริญเติบโต สมองซีกขวาเจริญเติบโตก่อนสมองซีกซ้ายในช่วง 7 ปีแรกของชีวิต สมองซีกขวาได้เจริญเติบโตเต็มที่แล้ว จึงทำหน้าที่คิดเชิงสร้างสรรค์ได้อย่างสมบูรณ์โดยที่สมองซีกซ้ายยังเจริญเติบโตไม่เต็มที่จนกว่าจะถึงอายุ 18 ปี ดังนั้นเด็กจึงคิดเชิงเหตุผลได้แบบกึ่งเหตุผลเท่านั้น

ทฤษฎีในการสอนภาษาที่สอง พบว่า มีแนวทฤษฎีในการสอนจากหลายทฤษฎี (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2532: 15) ดังนี้

1. ทฤษฎีจิตกรรมทางภาษา มีหลักการของทฤษฎี ดังนี้

1.1 ภาษาเป็นพฤติกรรมที่มีกฎเกณฑ์ควบคุม

1.2 คนสามารถเรียนภาษาได้เพราะธรรมชาติได้สร้างสมองเพื่อทำหน้าที่เรียนภาษามาตั้งแต่กำเนิด โดยที่สมองทำหน้าที่เรียนและสร้างภาษา สมองจึงมีชื่ออีกหนึ่งอย่างว่า “เครื่องรับภาษา” (Language Acquisition Device หรือ L.A.D)

1.3 วิธีสอนภาษาที่สองตามทฤษฎีนี้คือ การกระตุ้นให้สมอง หรือ L.A.D ทำงานโดยวิธีให้ผู้เรียนรับและสะสมความเข้าใจภาษาทีละน้อย ครั้นเมื่อมีความเข้าใจภาษามากก็เกิดความพร้อมในการพูด ทำให้พูดได้ด้วยความเข้าใจ และมั่นใจ

2. ทฤษฎีการสอนแบบธรรมชาติ (Natural Approach) ทฤษฎีการสอนแบบนี้จะเน้นการให้ปัจจัยป้อนเข้าที่มีความหมายเป็นที่เข้าใจให้แก่ผู้เรียน โดยใช้กระบวนการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ทางภาษาของผู้เรียนเป็นหลัก ผลของการเรียนรู้จะประสบผลสำเร็จตามจุดประสงค์ ถ้าผู้สอนเข้าใจวิธีการให้ปัจจัยป้อนเข้าอย่างถูกต้อง และเหมาะสมกับผู้เรียน สิ่งต่างๆที่ผู้เรียนเคยพบเห็นและเคยใช้อยู่ในชีวิตจะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจ และได้รับความคิดรวบยอดเกี่ยวกับความหมายของสิ่งนั้นๆ ได้รวดเร็ว

3. ทฤษฎีการสอนแบบสื่อสาร (Communicative Approach) การสอนตามทฤษฎีนี้จะเน้นปฏิสัมพันธ์ในการใช้ภาษาระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน และระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียนเป็นสำคัญ การกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกลอยากแสดงออกทางภาษาหรือการทดลอง การใช้ภาษาเพื่อสื่อความหมายด้วยตนเอง ทั้งการฟัง การพูด การอ่านและการเขียน ย่อมจะทำให้การพัฒนาภาษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นไปตามธรรมชาติได้ เนื้อหาที่จัดขึ้นเป็นภาษาที่มีความหมายแก่ผู้เรียน ผู้สอนจะมีหน้าที่คอยช่วยเหลือ แนะนำการใช้ภาษาที่ถูกต้องแก่ผู้เรียน

จากลักษณะข้างต้นสรุปได้ว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาทางด้านภาษา คือ สมองของผู้เรียนและสิ่งแวดล้อมที่ดี เมื่อพิจารณาถึงทฤษฎีในการสอนภาษาที่สองพบว่า มีแนวคิดสำคัญคือ ทฤษฎีจิตกรรมทางภาษาที่เห็นว่าภาษาเป็นพฤติกรรมที่มีกฎเกณฑ์ควบคุมสามารถเรียนรู้ภาษาได้ โดยการกระตุ้นให้สมองผู้เรียนรับและสะสมความเข้าใจภาษาทีละน้อย จนเกิดความพร้อมในการพูด ทฤษฎีการสอนแบบธรรมชาติ ที่เน้นปัจจัยป้อนเข้าที่มีความหมายเป็นที่เข้าใจให้แก่ผู้เรียนและทฤษฎีการสอนแบบสื่อสาร ซึ่งเน้นปฏิสัมพันธ์ในการใช้ภาษาระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน และระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียน

การสอนภาษาไทยสำหรับชาวต่างชาติ

บทบาทของครูผู้สอน

สมปอง ศรีวิชัย (2545: 3) ได้กล่าวถึงบทบาทของครูผู้สอนภาษาไทยสำหรับชาวต่างชาติ ดังนี้

1. ผู้สอนคำนึงถึงผู้เรียนเป็นจุดศูนย์กลางว่า ผู้เรียนต้องการเรียนอะไรและควรให้ผู้เรียนได้มีโอกาสฝึกพูดมากๆ เพื่อนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ
2. ผู้สอนควรสร้างแรงจูงใจในการนำไปใช้
3. ผู้สอนควรผลิตสื่อและการใช้สื่อช่วยในการเรียนการสอนให้มากที่สุด เพื่อช่วยให้นักศึกษาเข้าใจความหมายและโครงสร้างได้ง่ายขึ้น
4. ผู้สอนควรสร้างวิสัยทัศน์ในเรื่องการเรียนภาษาที่ถูกต้อง เช่น นักศึกษา 1 คนมีความสามารถในการออกเสียงอยู่ในระดับต่ำ เนื่องจากเข้าใจผิดว่าเสียงในภาษาไทยยากจึงไม่อยากจะเน้นการออกเสียงและไม่อยากจำ จึงต้องการเรียนแต่คำศัพท์และความหมายแต่สุดท้ายนำคำศัพท์ไปใช้แล้วสื่อสารไม่ได้ เพราะออกเสียงไม่ถูกทำให้ผู้ฟังไม่เข้าใจ ผู้สอนจึงต้องช่วยอธิบายและสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องว่า ในภาษาไทยถ้าระดับเสียงผิด ความหมายจะผิดด้วย
5. ผู้สอนภาษาต้องคำนึงว่า อายุของผู้เรียนส่งผลต่อการเรียนภาษา ดังนั้นทุกครั้งก่อนเริ่มบทเรียนใหม่ หรือในระหว่างการสอนควรจะมีการทบทวนเพื่อให้ผู้เรียนจำได้

ธิตยา แสงมณี (2546: 65) กล่าวถึงบทบาทของครูผู้สอนภาษาไทยสำหรับชาวต่างชาติ ดังนี้

1. ครูผู้สอนควรเปลี่ยนแปลงวิธีการสอน โดยลดบทบาทของครูที่ใช้การสอนหน้าห้องเป็นส่วนใหญ่ ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนให้มากที่สุด เน้นการฝึกทักษะทั้ง 4 ด้าน คือ การพูด การฟัง การอ่านและการเขียน
2. ครูควรเพิ่มกิจกรรม สื่อการสอน เกมและเทคนิคการสอนวิธีใหม่ๆ ที่น่าสนใจให้มากขึ้น
3. ครูต้องสามารถควบคุมนักเรียนให้อยู่ในระเบียบวินัยที่ถูกต้องได้ เพราะนักเรียนชาวต่างประเทศค่อนข้างซน ครูต้องใช้เหตุผลและต้องทำให้นักเรียนเกิดความศรัทธาในวิชาที่เรียนและตัวครูผู้สอน
4. ครูผู้สอนและนักเรียนควรร่วมกันตั้งกฎกติกาหรือข้อปฏิบัติในห้องเรียนวิชาภาษาไทยเพื่อลดปัญหาในการควบคุมห้องเรียนที่อาจเกิดขึ้น เมื่อนักเรียนคุยกันในเรื่องที่เกี่ยวกับเนื้อหาวิชาที่เรียนหรือไม่สนใจเรียน

5. ควรศึกษาความต้องการของนักเรียนเกี่ยวกับเนื้อหาวิชาที่นักเรียนสนใจ ทักษะที่มีต่อวิชาภาษาไทยและวัฒนธรรมไทย เพื่อใช้ประกอบในการพัฒนาหลักสูตรและเนื้อหาที่เรียนจะทำให้นักเรียนสนใจในการเรียนมากขึ้น

วิรัช วงศ์ภินันท์วัฒนา (2549: 302) กล่าวถึงบทบาทของครูผู้สอนภาษาไทยสำหรับชาวต่างชาติ ดังนี้

1. ผู้สอนเป็นผู้อำนวยความสะดวกให้แก่ผู้เรียนในการจัดหาแหล่งการเรียนรู้และให้ผู้เรียนเข้าไปเผชิญสถานการณ์จริง ปัญหาจริงในบริบทจริง การจัดกิจกรรมในห้องเรียนจึงต้องสะท้อนความเป็นจริง หรือจำลองสถานการณ์ที่ใกล้เคียงกับความเป็นจริงให้มากที่สุด เช่น สอนเรื่องการถามทาง ก็ให้ผู้เรียนสวมบทบาทเป็นผู้ถามทาง และคนเดินถนน โดยมีการถามตอบเกี่ยวกับสถานที่ที่จะไปที่มืออยู่จริง

2. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ร่วมกันคิดแก้ปัญหา หรือสวมบทบาทในสถานการณ์ต่างๆ เช่น ผู้ซื้อสินค้า ผู้โดยสาร ผู้เดินทาง เป็นต้น โดยผู้สอนจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนแบ่งกลุ่มเพื่อร่วมกันคิดแก้ปัญหา ซึ่งอาจต้องแสวงหาความรู้ หรือข้อมูลจากแหล่งต่างๆ เพื่อนำผลการศึกษาดังกล่าวมานำเสนอ

3. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็น หรือร่วมวางแผนการคัดเลือกเนื้อหาสาระการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และการประเมินผล ตลอดจนการสะท้อนผลการเรียนรู้ให้ผู้สอนได้รับทราบเป็นระยะ เพื่อผู้สอนจะได้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน

4. ใช้การวัดและประเมินผลทั้งด้านความรู้ ทักษะ และทัศนคติ โดยใช้วิธีการที่หลากหลายและผลการประเมินควรแจ้งให้ผู้เรียนได้ทราบเป็นระยะถึงพัฒนาการของตนเอง

5. ต้องจัดบรรยากาศในการเรียนการสอนให้เอื้อต่อการเรียนรู้ มีบรรยากาศไมตรีที่เป็นมิตรและเข้าใจธรรมชาติของผู้เรียน ซึ่งมีเพศ วัย เชื้อชาติ ระดับการศึกษาและวัฒนธรรมที่ต่างกักันซึ่งในระยะแรกนั้นผู้เรียนอาจแสดงกริยาทำทางที่ขัดต่อวัฒนธรรมไทย ผู้สอนต้องพยายามสร้างความเข้าใจและแนะนำผู้เรียนให้เรียนรู้วัฒนธรรมไทยอย่างค่อยเป็นค่อยไป ซึ่งชาวต่างประเทศที่สนใจเรียนภาษาไทยส่วนใหญ่มักพอมีความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยมาบ้างแล้ว

6. ต้องปรับเปลี่ยนสถานการณ์และการใช้ภาษาไทยให้เหมาะกับสถานการณ์ เมื่อผู้สอนพูดคำหรือประโยคใดไปแล้ว ผู้เรียนไม่เข้าใจ ก็จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนคำหรือประโยคใหม่โดยอาจใช้สื่อ เช่น ภาพ กริยาทำทางประกอบการอธิบายจนกว่าผู้เรียนจะเข้าใจความหมายตรงกัน

จากลักษณะดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า ครูผู้สอนควรจัดการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง สร้างวิสัยทัศน์ในเรื่องการเรียนภาษาและสร้างแรงจูงใจในการนำไปใช้พัฒนาสื่อการเรียนรู้ที่ทันสมัยหลากหลาย ใช้กิจกรรม เกมและเทคนิคในการเรียนการสอนแบบใหม่ที่ก่อให้เกิดความสนใจ ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอนในทุก ๆ ด้าน เนื้อหาการเรียนรู้ควรเป็นเนื้อหาที่ผู้เรียนสนใจ เน้นการสอนเพื่อที่จะให้ผู้เรียนนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน และควรสอดแทรกวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ และวัฒนธรรมต่าง ๆ

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้

สมปอง ศรีวิชัย (2545: 3) ได้กล่าวถึงการจัดการเรียนรู้ภาษาไทยสำหรับชาวต่างชาติ ดังนี้

1. จัดการเรียนรู้โดยเรียงเนื้อหาตามลำดับ โดยเริ่มจากเนื้อหาที่ง่ายไปยังเนื้อหาที่ยาก เนื้อหาที่มีความน่าสนใจ และนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน
2. มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และเน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมและได้ลงมือปฏิบัติจริงจากอุปกรณ์จริง
3. มีการจัดกิจกรรมนอกสถานที่ เช่น การเรียนเรื่องอาหาร กิจกรรมก็จะพาผู้เรียนไปตลาดและฝึกถามชื่ออาหารและการต่อรองราคา หรือพาไปร้านอาหารเพื่อฝึกการสั่งอาหาร
4. มีการใช้สื่อการสอนที่เหมาะสม เช่น การใช้สื่อจริง จะทำให้ผู้เรียนจำง่ายและเข้าใจได้เร็ว โดยเฉพาะผู้เรียนที่ไม่สามารถพูดภาษาอังกฤษได้ การใช้สื่อของจริงหรือรูปภาพจะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจความหมายได้ดียิ่งขึ้น
5. การสอดแทรกวัฒนธรรม เนื่องจากคำบางคำมีรากฐานมาจากวัฒนธรรม เช่น การสอนเรื่องเวลาในภาษาไทย เช่น คำว่า “โมง” และ “ทุ่ม” อธิบายได้ว่า โมง มาจากการใช้ฆ้องตีบอกเวลาในช่วงกลางวัน และฆ้องจะมีเสียงดังโมง โมง ส่วนคำว่าทุ่ม เป็นเสียงของกลองที่ใช้บอกเวลาในช่วงกลางคืน เพื่อเปลี่ยนเวลาจากกลางวันเป็นกลางคืน และเสียงกลองจะดังตุ้ม ตุ้ม หรือทุ่ม ทุ่ม นั่นเอง ในการสอดแทรกเรื่องของวัฒนธรรมนี้จะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจคำและรู้วิธีใช้ได้ถูกต้องถูกกาลเทศะอีกด้วย

ธิดิยา แสงมณี (2546: 65) ได้กล่าวถึงการจัดการเรียนรู้ภาษาไทยสำหรับชาวต่างชาติดังนี้

1. เนื้อหาวิชาควรเป็นสิ่งที่นักเรียนสนใจ สอดคล้องกับความต้องการของนักเรียนและสามารถนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน โดยในแต่ละระดับชั้นเนื้อหาจะต้องต่อเนื่องกันมีการทบทวนบทเรียนโดยใช้กิจกรรมที่น่าสนใจ เช่น เกม บทบาทสมมุติ จะทำให้นักเรียนไม่รู้สึกว่ายากเนื้อหาเดิม

2. จัดเนื้อหาให้เหมาะสมกับระดับของนักเรียน ไม่ง่ายหรือยากจนเกินไป มีความทันสมัยให้เห็นถึงคุณค่าและความสำคัญของภาษาไทย และสอดแทรกวัฒนธรรมด้วย แต่ต้องไม่ยากจนเกินไป ให้นักเรียนรู้สึกสนใจกับบทเรียน หากนักเรียนสงสัย ก็สามารถซักถามได้นอกเวลา

3. ควรเน้นเรื่องการออกเสียงให้ถูกต้อง เวลาพูดครูจะต้องช่วยแก้ไขด้วยทุกครั้งพยายามให้นักเรียนเห็นความสำคัญของการแก้ไขการออกเสียง ให้นักเรียนได้มีโอกาสพูดคุยกับคนที่พูดภาษาอังกฤษไม่ได้

4. มีการไปทัศนศึกษาเพื่อนำภาษาไทยไปใช้จริง เช่น การซื้อของ การสั่งอาหารการถามทาง การอ่านป้ายประกาศ

5. พยายามส่งเสริมให้นักเรียนพูดภาษาไทยกับเพื่อนแทนการพูดภาษาอังกฤษ ฝึกพูดภาษาไทยให้มากขึ้นในห้องเรียน

6. จัดกิจกรรมกลุ่มเพื่อให้นักเรียนได้มีโอกาสช่วยเหลือกันในกลุ่ม
 วิรัช วงศ์ภินันท์วัฒนา (2549: 304) ได้กล่าวถึงการจัดการเรียนรู้ภาษาไทยสำหรับชาวต่างชาติ ดังนี้

1. จัดกิจกรรมที่ผู้เรียนสามารถใช้ภาษาไทยในชีวิตจริง โดยสามารถเชื่อมโยงความรู้ที่เรียนไปสู่สถานการณ์ใหม่ในโลกแห่งความเป็นจริง

2. จัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความคิดและการปฏิบัติให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างมีความหมาย เพราะผู้เรียนจะเห็นความสำคัญและมุ่งมั่นที่จะทำให้สำเร็จ เพื่อจะได้เห็นผลจากการเรียนนั้น

3. จัดกิจกรรมที่ยั่วให้ผู้เรียนได้คิด อยากทดลองและปฏิบัติ โดยกำหนดปัญหาหรือสถานการณ์ที่สอดคล้องกับชีวิตจริง เพื่อยั่วให้ผู้เรียนได้ใช้ทักษะการคิดขั้นสูงและเป็นไปได้ในชีวิตจริง เพราะผู้เรียนจะไม่รู้สึกเบื่อหน่ายกับการเรียนรู้และอยากคิดอยากทำให้สำเร็จ

4. ส่งเสริมความคิดอย่างกว้างขวาง โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดอย่างอิสระแม้ในระยะแรกๆของการเรียนการสอน ผู้เรียนบางเชื้อชาติอาจจะแสดงความคิดที่ขัดแย้งกับวัฒนธรรมไทย ผู้สอนก็ต้องยอมรับฟังและพยายามทำความเข้าใจ หลังจากนั้นจึงแนะนำหรืออธิบายเหตุผลของการแสดงความคิดเห็นที่ไม่ขัดกับวัฒนธรรมไทย

5. การมอบหมายงานให้ผู้เรียนทำ ต้องสอดคล้องและเหมาะสมกับการเรียนรู้และความต้องการของผู้เรียน ที่เห็นประโยชน์ของการนำไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์จริง

6. แนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาความสามารถในการใช้ภาษาไทยของผู้เรียนมีแนวทางในการจัดการเรียนรู้ ดังนี้

6.1 การฟังแถบบันทึกเสียง เพื่อฝึกฝนการออกเสียงและจับใจความสำคัญ

- 6.2 การดูวีดิทัศน์ วิธีดี แล้วตอบคำถามหรือแสดงความคิดเห็น
- 6.3 การสนทนากับกลุ่มเพื่อนนักศึกษาไทย
- 6.4 การสัมภาษณ์นักศึกษาไทยหรือคนไทยเกี่ยวกับเรื่องต่างๆ ไป
- 6.5 การเล่าเรื่องและประสบการณ์สิ่งที่ผู้เรียนได้ประสบพบเห็นในสังคมปัจจุบัน
- 6.6 การอ่านออกเสียงคำและข้อความในสื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ
- 6.7 การจำลองสถานการณ์และบทบาทสมมุติที่สอดคล้องกับสภาพความจริง
- 6.8 การมอบหมายงานนอกห้องเรียนโดยกำหนดสถานการณ์ตามสภาพจริง
- 6.9 การไปทัศนศึกษานอกสถานที่ เพื่อเรียนรู้วิถีชีวิตและวัฒนธรรมไทย

จากลักษณะดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้ภาษาไทยสำหรับชาวต่างชาติ ควรมีการจัดเนื้อหาที่เหมาะสม มีความน่าสนใจ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน มีการใช้สื่อการสอนที่เหมาะสม การให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมและได้แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้นอกสถานที่หรือกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะการใช้ภาษาเช่น การสนทนากับกลุ่มเพื่อนนักศึกษาไทย การอ่านออกเสียงคำและข้อความในสื่อสิ่งพิมพ์ การจำลองสถานการณ์และบทบาทสมมุติ ฯลฯ และมีการสอดแทรกวัฒนธรรมไทยลงไปในเรื่องที่เรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้นำไปปฏิบัติและรู้ดีกว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทย

แนวคิดและทฤษฎีการจัดการเรียนรู้ภาษาไทย

ทฤษฎีการเรียนรู้ จิตวิทยาที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ภาษาไทย

การจัดการเรียนรู้ภาษาไทย ครูผู้สอนต้องคำนึงถึงหลักจิตวิทยา เพื่อนำไปใช้ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น นักจิตวิทยาและนักการศึกษาหลายคนได้ศึกษาเกี่ยวกับจิตวิทยาที่เกี่ยวข้องกับการสอนภาษาไทยไว้คือ

พรดิษฐยเจนจิต (2538: 139-148) กล่าวถึงทฤษฎีการเรียนรู้ที่มีประโยชน์ต่อการจัดการเรียนการสอนภาษาไทยไว้หลายทฤษฎี พอสรุปได้ ดังนี้

1. ทฤษฎีการวางเงื่อนไขของพาฟลอฟ(Pavlov) นักจิตวิทยาชาวรัสเซีย กล่าวว่า การวางเงื่อนไขเป็นการเรียนรู้ที่มีสิ่งมีชีวิตแสดงปฏิกิริยาตอบสนองต่อสิ่งเร้าที่เดิม เหมือนกับแสดงกับสิ่งที่เร้าจริงถ้าได้มีการวางเงื่อนไขที่ถูกต้องเขาได้ทดลองกับสุนัข โดยครั้งแรกต้นกระดิ่งเฉยๆ สุนัขน้ำลายไม่ไหล แต่เมื่อต้นกระดิ่งพร้อมกับให้เนื้อสุนัขจึงน้ำลายไหล ทำเช่นนี้หลายๆ ครั้งจนสุนัข

เกิดการเรียนรู้ว่าถ้ามีเสียงกระดิ่งก็จะได้น้ำกิน และครั้งหลังๆ จะสั่นกระดิ่งอย่างเดียวโดยไม่ให้น้ำ สุนัขก็ยังไม่ค่อยสนใจ ต่อเมื่อสั่นกระดิ่งหลายๆ ครั้ง น้ำลายของสุนัขก็จะค่อยๆ หายไป

ตามทฤษฎีนี้สามารถนำมาใช้กับการสอน คือ

1.1 ครูควรให้การเสริมแรง เพื่อให้เด็กเกิดเจตคติที่ดีต่อการเรียนด้วยการกระทำ ให้เด็กเกิดความพอใจ เช่น ให้รางวัล ชมเชย ย้ำให้ พยักหน้า ให้ความสนใจ ให้ดาว เป็นต้น

1.2 การเรียนรู้จะเกิดโดยการกระทำต่อเนื่องซ้ำๆ กัน ดังนั้นการเรียนการสอนภาษาไทยจึงควรมีแบบฝึกหัดให้นักเรียนบ่อยๆ จนเกิดทักษะทางภาษา(แต่อย่ามากเกินไปจนเกิดความเบื่อหน่าย)

1.3 พฤติกรรมที่ไม่ได้รับการเสริมแรงและไม่ได้แรงเสริมไปนานๆ พฤติกรรมนั้นก็จะหายไป ในที่สุด ดังนั้นถ้าครูไม่ยอมให้เด็กกระทำการสิ่งใดที่ไม่พึงปรารถนาจะต้องไม่ให้แรงเสริม วางเฉยกับพฤติกรรมนั้นเสีย

2. ทฤษฎีความสัมพันธ์ต่อเนื่องของธอร์นไดค์(Thordike)นักจิตวิทยาชาวอเมริกัน กล่าวว่า สิ่งมีชีวิตจะเรียนรู้โดยบังเอิญหรือการลองผิดลองถูกก่อนต่อเมื่อจำได้แล้วจึงเลือกใช้ พฤติกรรมที่ถูกต้องเขาได้ทดลองกับแมวโดยนำแมวไปขังไว้ในกรงที่มีเชือกให้ดึง เมื่อดึงเชือกก็จะได้อาหาร ครั้งแรกๆ แมวจะทำพฤติกรรมหลายๆ ครั้งอย่างแบบลองผิดลองถูก ต่อเมื่อดึงเชือกก็จะได้อาหาร เมื่อเป็นเช่นนี้หลายๆ ครั้งแมวก็นึกการเรียนรู้ว่าเมื่อตนต้องการอาหารก็จะดึงเชือกเพียงวิธีเดียว

ทฤษฎีนี้ทำให้เกิดกฎการเรียนรู้ 3 กฎ คือ

2.1 กฎแห่งความพร้อม คือ ถ้าสิ่งมีชีวิตมีความพร้อมแล้วได้กระทำ จะทำให้เกิดความพอใจและอยากทำอีก

2.2 กฎแห่งการฝึกหัด คือ ถ้าทำสิ่งใดบ่อยๆ ย่อมเกิดความชำนาญและคล่องตัว ทำให้อยากทำอีกหากไม่ได้ทำจะทำให้ไม่อยากทำ

2.3 กฎแห่งผลการตอบสนอง คือ พฤติกรรมใดที่ทำให้เกิดความพอใจย่อมทำ พฤติกรรมนั้นซ้ำอีก การตอบสนองเพื่อความพอใจนี้ เรียกว่า การเสริมแรง ทำให้อยากทำซ้ำอีก และในทางตรงข้ามถ้าทำแล้วเกิดความไม่พอใจย่อมไม่อยากทำอีก

จากกฎการเรียนรู้ดังกล่าว เมื่อนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนก่อนสอนเนื้อหา ทุกครั้งครูควรทำให้เด็กพร้อมที่จะเรียนก่อน เช่น มีการเตรียมความพร้อม มีการนำเข้าสู่บทเรียน มีการใช้การเสริมแรงขณะสอน และให้นักเรียนทำแบบฝึกหัดบ่อยๆ

3. ทฤษฎีการวางเงื่อนไขแบบลงมือกระทำของสกินเนอร์(Skinner)นักจิตวิทยาชาวอเมริกาได้ศึกษาการเรียนรู้โดยการวางเงื่อนไขให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการกระทำ โดยทดลองกับหนูขาว 2 ตัวนำมาใส่กล่องตัวละกล่องกล่องแรกนั้นถ้าหนูขาวกดคันจะได้อาหารทันทีเมื่อทำหลายๆหนจนเกิดการเรียนรู้หนูขาวก็จะกดคันเมื่อต้องการอาหารและเลิกกดเมื่อไม่ต้องการอาหารส่วนกล่องที่สองถ้าหนูขาวกดคันบางครั้งก็ได้อาหารบางครั้งก็ไม่ได้อาหารหนูขาวตัวที่สองนี้จะกดคันไปเรื่อยๆ

จากทฤษฎีนี้สามารถนำมาใช้กับการศึกษาได้คือ

3.1 เมื่อครูสั่งให้เด็กทำแบบฝึกหัดส่งครูจะต้องรีบตรวจและส่งคืนเด็กเพื่อให้เด็กรู้ผลการกระทำทันทีจะเป็นการเสริมแรงให้แก่เด็กได้เป็นอย่างดี

3.2 ครูสามารถนำหลักการของทฤษฎีนี้ไปใช้สร้างชุดการเรียนรู้ได้เพราะชุดการเรียนรู้จะมีแรงเสริมให้ทันที (มีคำเฉลยคำถามเป็นระยะๆ) เด็กจะทำงานตามคำฟังได้มีความรู้ลึกเป็นอิสระเพื่อนเยาะเย้ยไม่ได้เมื่อตอบผิดและทำให้เกิดการเชื่อมั่นในตนเอง

3.3 จากพฤติกรรมของหนูขาวตัวที่สองที่เฝ้ากดคันตลอดเวลาเพราะหิวนั้นแสดงพฤติกรรมเพราะมีสิ่งเร้าภายใน (ความหิว) ดังนั้นการเรียนรู้ตามทฤษฎีนี้ผู้เรียนต้องลงมือกระทำเองโดยไม่ต้องรอสิ่งเร้าภายนอกแต่เกิดจากสิ่งเร้าภายในฉะนั้นครูควรกระตุ้นให้เด็กเกิดสิ่งเร้าภายในมากกว่าจะคิดสร้างแต่สิ่งเร้าภายนอกเช่นชักจูงให้เด็กเห็นคุณค่าของการศึกษาให้เด็กเห็นประโยชน์ของการกระทำพฤติกรรมต่างๆเป็นต้น

ลักษณะข้างต้นสรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้ภาษาไทยต้องคำนึงถึงหลักจิตวิทยาเพื่อจัดกระบวนการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพ มีทฤษฎีการเรียนรู้ที่สำคัญคือ ทฤษฎีการวางเงื่อนไขของพาฟลอฟที่มองว่าการวางเงื่อนไขเป็นการเรียนรู้ที่มีสิ่งมีชีวิตแสดงปฏิกิริยาตอบสนองต่อสิ่งเร้าที่คมเหมือนกับแสดงกับสิ่งที่เร้าจริงถ้าได้มีการวางเงื่อนไขที่ถูกต้องทฤษฎีความสัมพันธ์ต่อเนื่องของธอร์นไดค์ที่เห็นว่าสิ่งมีชีวิตจะเรียนรู้โดยบังเอิญหรือการลองผิดลองถูกก่อน เมื่อจำได้แล้วจึงเลือกใช้พฤติกรรมที่ถูกต้องและทฤษฎีการวางเงื่อนไขแบบลงมือกระทำของสกินเนอร์โดยการวางเงื่อนไขให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการกระทำ

กฎการถ่ายโยงการเรียนรู้

การเรียนการสอนภาษาไทยนั้นจำเป็นต้องใช้กฎการถ่ายโยง หรือกฎการถ่ายโยงการเรียนรู้ ซึ่งกฎการถ่ายโยงการเรียนรู้จะมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของบุคคล เพราะผู้เรียนสามารถนำ

ความรู้เดิมมาสัมพันธ์กับความรู้ใหม่ได้ จะช่วยให้การเรียนรู้บทเรียนใหม่ได้รวดเร็ว ซึ่งมาลี จูทา (2542: 142-143) กล่าวถึง กฎการถ่ายโอนการเรียนรู้ไว้ดังนี้

1. ความหมายของการถ่ายโอนการเรียนรู้ (Transfer of Learning) หมายถึงการนำผลการเรียนรู้จากสถานการณ์หนึ่งไปใช้ให้เกิดผลกับอีกสถานการณ์หนึ่ง เช่น การนำผลจากการเรียนรู้เรื่องคูณและหาร ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการเรียนรู้เรื่องบัญญัติไตรยางศ์ ทำให้เรียนรู้ง่ายขึ้น เป็นต้น

2. ประเภทของการถ่ายโอนการเรียนรู้ การถ่ายโอนการเรียนรู้ แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

2.1 การถ่ายโอนทางบวก (Positive Transfer) เป็นการนำผลการเรียนรู้ครั้งก่อนมาสนับสนุนการเรียนรู้ครั้งใหม่ ให้ได้ผลดีและง่ายขึ้น

2.2 การถ่ายโอนทางลบ (Negative Transfer) เป็นการนำผลการเรียนรู้ครั้งก่อนมาเป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้ครั้งใหม่ ทำให้เรียนรู้ช้าลง

3. องค์ประกอบที่มีผลต่อการถ่ายโอนการเรียนรู้ สรุปได้ดังนี้

3.1 ระดับความชำนาญของผู้เรียน ถ้าผู้เรียนมีระดับความชำนาญสูงย่อมจะส่งผลดีต่อการถ่ายโอนการเรียนรู้ได้

3.2 ความคล้ายคลึงของบทเรียน เช่น ผู้ที่เรียนรู้วิธีขับขี่จักรยานยนต์แล้ว จะช่วยให้การเรียนรู้วิธีขับขี่รถยนต์ได้เร็วขึ้น

3.3 ความสมบูรณ์ของความคิดรวบยอด ถ้าผู้เรียนได้เรียนรู้บทเรียนโดยมีความสมบูรณ์ของความคิดรวบยอด จะช่วยในการเรียนรู้เรื่องราวที่เกี่ยวข้องได้ดีขึ้น

3.4 การนำไปประยุกต์ใช้ ถ้าผู้เรียนรู้วิธีการนำไปประยุกต์ใช้ในเหตุการณ์ได้ จะช่วยในการถ่ายโอนการเรียนรู้ได้ดี

นอกจากนี้ ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2546: 68) กล่าวถึง กฎการถ่ายโอนการเรียนรู้ไว้ว่า ถ้าการเรียนรู้ใหม่คล้ายคลึงกับการเรียนรู้เดิม ผู้เรียนจะสามารถตอบสนองต่อการเรียนรู้ใหม่นั้นเหมือนเดิม หรือคล้ายคลึงกับเมื่อตอบสนองต่อการเรียนรู้เดิม ตัวอย่างเช่น เมื่อเรียนเขียนแบบบ้านก็สามารถเขียนแบบอาคารอื่นได้

สรุปได้ว่า กฎการถ่ายโอนการเรียนรู้ เป็นการนำผลการเรียนรู้จากสถานการณ์หนึ่งไปใช้ให้เกิดผลกับอีกสถานการณ์หนึ่งแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ การถ่ายโอนทางบวกที่ทำให้การเรียนรู้ครั้งใหม่ได้ผลดีและง่ายขึ้นและการถ่ายโอนทางลบที่ทำให้เรียนรู้ช้าลง โดยมีองค์ประกอบที่มีผลต่อการถ่ายโอนการเรียนรู้คือ ระดับความชำนาญ ความคล้ายคลึงของบทเรียน ความสมบูรณ์ของความคิดรวบยอด และการนำไปประยุกต์ใช้

สาระการเรียนรู้ภาษาไทย

การจัดการเรียนรู้ภาษาไทยให้บรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตรนั้น จะต้องให้ผู้เรียนเกิดทักษะที่สำคัญ ๆ คือ ทักษะการฟัง การพูด การอ่าน การเขียน และการดู ด้วยเหตุที่ภาษาเป็นตัวแทนบุคคล ภาษาจึงสะท้อนความคิด ค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม มรรยาท ฯลฯ ของบุคคลครุมีหน้าที่ขัดเกลาให้ศิษย์เป็นคนดีมีคุณภาพของสังคม ครูจึงต้องปลูกฝังความคิด ค่านิยมคุณธรรมมรรยาท ฯลฯ ที่พึงประสงค์ ตลอดจนควรปลูกฝังวัฒนธรรมในการใช้ภาษาของไทยซึ่งเป็นภาษาที่สะท้อนสังคมที่มีสัมมาคารวะ มีน้ำใจมีความโอบอ้อมอารีเห็นอกเห็นใจและเกรงใจกันการใช้วาจาสุภาพนุ่มนวลเป็นวัฒนธรรมการใช้ภาษาไทยให้แก่ศิษย์ด้วย (กรมวิชาการ, 2546: 131) สาระการเรียนรู้ที่สำคัญในการเรียนการสอน ได้แก่

1. การอ่าน

การอ่านมีความสำคัญมากในการเรียนรู้ ทั้งที่เป็นการเรียนรู้ทางวิชาการและการรับรู้ข่าวสารข้อมูลต่าง ๆ ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายสำคัญประการหนึ่งของการจัดการศึกษาและพัฒนาคุณภาพของประชากร (กรมวิชาการ, 2544: 1)

1.1 ความหมายของการอ่าน

การอ่านเป็นกระบวนการที่ซับซ้อน และมีหลายคุณลักษณะ มีองค์ประกอบทางจิตวิทยา สภาพร่างกาย และสภาพทางสังคมรวมอยู่ด้วย มีผู้ให้ความหมายของการอ่าน ไว้ดังนี้

ประทีน มหาจันทร์ (2530: 13) ให้ความหมายของการอ่านว่าเป็นกระบวนการในการแปลความหมายตัวอักษรหรือสัญลักษณ์ที่จดบันทึกไว้ การอ่านที่แท้จริงผู้อ่านจะต้องเข้าใจความหมายของเรื่องที่อ่าน ซึ่งจะต้องอาศัยประสบการณ์เดิมเป็นพื้นฐานด้วยบันลือพฤชวัน (2532: 2) ได้ให้ความหมายของการอ่านไว้เป็นข้อ ๆ ดังนี้

1) การอ่านเป็นการแปลสัญลักษณ์ออกมาเป็นคำพูดโดยการผสมเสียงเพื่อใช้ในการออกเสียงให้ตรงกับคำพูดการอ่านแบบมุ่งให้สะกดตัวผสมคำอ่านเป็นคำ ๆ ไม่สามารถใช้สื่อความโดยการฟังได้ทันที เป็นการอ่านเพื่อการอ่านออกมุ่งให้อ่านหนังสือได้แตกฉานเท่านั้น

2) การอ่านเป็นการใช้ความสามารถในการผสมผสานของตัวอักษรออกเสียงเป็นคำ หรือเป็นประโยค ทำให้เข้าใจความหมายในการสื่อความหมายโดยการอ่านหรือฟังผู้อื่นอ่านแล้วรู้เรื่อง เราเรียกว่าอ่านได้ ซึ่งมุ่งให้รู้เรื่องของสิ่งที่อ่าน

3) การอ่านเป็นการสื่อความหมายที่จะถ่ายทอดความคิด ความรู้จากผู้เขียน (ผู้สื่อ) ถึงผู้อ่าน การอ่านลักษณะนี้เรียกว่าอ่านเป็นผู้อ่านยอมเข้าใจถึงความรู้สึนึกคิดของผู้เขียน โดยอ่านแล้วสามารถประเมินผลเรื่องที่อ่านด้วย

4) การอ่านเป็นการพัฒนาความคิด โดยที่ผู้อ่านต้องใช้ความสามารถ หลาย ๆ ด้าน เช่น ใช้การสังเกตจำรูปคำ ใช้สติปัญญา และประสบการณ์เดิมในการแปลความหมายหรือถอดความหมายให้เกิดความเข้าใจเรื่องราวที่อ่านได้ดี โดยวิธีการแบบนี้จะต้องดำเนินการเป็นขั้นตอน และต่อเนื่อง

กรมวิชาการ (2544: 5) ให้ความหมายของการอ่าน คือ ความคิดที่สามารถเข้าใจในสิ่งที่อ่านได้ดี ย่อมนำไปสู่ความคิดที่ดี เพราะผู้อ่านจะได้ทราบแนวคิดต่าง ๆ จากเรื่องที่อ่านเกิดความรู้จากเรื่องที่อ่านแล้วนำมาจัดแยกแยะตีความหมายก่อนที่จะเกิดเป็นความคิดของตนเองจากการให้ความหมายของนักการศึกษาและผู้เชี่ยวชาญการอ่านดังกล่าวสรุปได้ว่าการอ่าน คือ กระบวนการแปลความหมายของสัญลักษณ์โดยผ่านกระบวนการทางความคิดไปสู่ความเข้าใจในสิ่งที่อ่าน ซึ่งต้องอาศัยทักษะการวิเคราะห์คำถอดความ ตีความขยายความและประสบการณ์เดิมของผู้อ่าน

1.2 ประโยชน์และความสำคัญของการอ่าน

การอ่านเป็นทักษะที่สำคัญและมีคุณค่าอย่างยิ่ง ทำให้บุคคลสามารถใช้เป็นเครื่องมือแสวงหาความรู้และการดำเนินชีวิตประจำวัน ดังที่ ฐะปะนีย์ นาครทรรพ และประภาศรีสีหอำไพ (2520: 20) ได้กล่าวว่าการอ่านช่วยให้คนเรียนเก่ง เพราะการเรียนวิชาต่าง ๆ จำเป็นต้องอาศัยการอ่าน ช่วยให้ผู้อ่านประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพ โดยการนำความรู้จากเอกสารที่ได้อ่านมาปรับปรุงงานของตน การอ่านทำให้ได้รับความบันเทิงในชีวิตมากขึ้น ทำให้ผู้อ่านเป็นที่ยอมรับของสังคม เป็นคนที่น่าสนใจ เนื่องด้วยการอ่านหนังสือมากทำให้มีความคิดลึกซึ้งกว้างขวางสามารถแสดงความรู้ ความคิดเห็นได้ดีประเทิน มหาจันทร์ (2530: 161) สรุปความสำคัญของการอ่านว่า

1) ช่วยให้ได้ความรู้หรือสนองในสิ่งที่อยากรู้ การอ่านจะช่วยให้ได้รับความรู้ ข้อมูล แจ่มแจ้งชัดเจนกว่าการฟัง

2) ช่วยพัฒนาตนเอง ทั้งทางร่างกาย สติปัญญา อารมณ์และสังคมโดยนำความรู้ที่ได้จากการอ่านมาปรับปรุงพัฒนาชีวิตของตนให้ดีขึ้น

3) ช่วยปรับปรุงสถานภาพให้ดีขึ้นพัฒนาอาชีพของตนให้ก้าวหน้าจากการอ่าน

4) ช่วยให้ความเพลิดเพลิน ช่วยผ่อนคลายอารมณ์

5) ช่วยชีวิตปลอดภัยและพัฒนาประเทศ ให้ก้าวหน้าเพราะถ้าประชาชนอ่านหนังสือได้ จะต้องปฏิบัติตามกฎหมายได้ถูกต้องเกิดความสงบสุขในบ้านเมือง

ระวีวรรณ ศรีศรีรามครัน (2537: 1) กล่าวว่า ความสำคัญของการอ่านอยู่ที่ว่า ผู้อ่านมีความสามารถในด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้หรือไม่

- 1) สามารถเข้าใจความหมายของสิ่งที่อ่านไปแล้วได้มากน้อยแค่ไหน
- 2) สามารถจับใจความได้หรือไม่
- 3) สามารถที่จะเปรียบเทียบหรือแยกความแตกต่างได้ว่า ในบทความหรือสิ่งที่อ่านไปแล้วนั้น ส่วนไหนเป็นความจริง เป็นเนื้อเรื่องที่สำคัญ เป็นความคิดเห็นส่วนตัวของผู้เขียน หรือความเห็นโดยทั่วไป

- 4) สามารถที่จะเข้าใจและปฏิบัติตามที่อ่านได้อย่างถูกต้องหรือไม่

กรมวิชาการ (2544: 7) ได้กล่าวว่า การอ่านมีความสำคัญต่อชีวิตมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนโต และจนกระทั่งถึงวัยชรา การอ่านทำให้ผู้รู้ข่าวสารข้อมูลต่าง ๆ ทั่วโลก ซึ่งปัจจุบันเป็นโลกของข้อมูลข่าวสาร ทำให้ผู้อ่านมีความสุข มีความหวัง และมีความอยากรู้อยากเห็นอันเป็นความต้องการของมนุษย์ทุกคน การอ่านมีประโยชน์ในการพัฒนาตนเอง คือ พัฒนาการศึกษา พัฒนาอาชีพ พัฒนาคุณภาพชีวิต ทำให้เป็นคน ทันสมัย ทันต่อเหตุการณ์ และสนองความอยากรู้อยากเห็น นอกจากนั้น การพัฒนาประเทศให้เจริญรุ่งเรืองก้าวหน้าได้ต้องอาศัยประชาชนที่มีความรู้ความสามารถ ซึ่งความรู้ต่าง ๆ ก็ได้มาจากการอ่านนั่นเอง (ฉวีวรรณ คูหาภินันท์, 2542: 11)

1.3 ทฤษฎีเกี่ยวกับการสอนอ่าน เสาวลักษณ์ รัตนวิเศษ (2528: 1-8) กล่าวว่าหลักการอ่านนั้นเกี่ยวข้องกับกระบวนการอยู่ 2 กระบวนการ คือ การติดตามว่าผู้เขียนจะพูดอะไรและคิดว่าผู้เขียนหมายถึงอะไร วิธีสอนและเทคนิคการสอนแต่ละคนอาจจะใช้เวลาแตกต่างกันไปทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสามารถในการอ่านของแต่ละคน และพื้นฐานที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ ด้วยในการหาเหตุผลของข้อความที่อ่านนั้น ผู้เชี่ยวชาญการอ่านได้ค้นคว้าไว้ตามกระบวนการคิด (Thinking Process) มีหลายวิธี คือ

- 1) Top-Level Structure Method เป็นวิธีที่เน้นหนักในการสอนให้นักเรียนเกิดประสบการณ์ด้วยตนเองในการที่จะพิจารณาว่า ความคิดหรือปัญหาของข้อความนั้นไปในแนวใดเมื่อเข้าใจโครงการเขียนหรือแผนการของผู้เขียน นักเรียนจะพบความคิดหลัก (Main Idea) และรายละเอียดอื่น ๆ อีกด้วย

- 2) The Reader Selected Miscues Technique ให้นักเรียนอภิปรายเพื่อที่จะเดาความหมายของคำยากที่พบในข้อความที่อ่านหลังจากที่อ่านแล้ว การอภิปรายของครูจะช่วยให้เข้าใจยิ่งขึ้น และรู้ว่าตนเองมีจุดบกพร่องตรงไหน

- 3) The Cloze Procedure เป็นวิธีที่ให้นักเรียนอภิปรายถึงคำที่ลบออกไป

- 4) The ERICA Model Method เน้นให้นักเรียนเกิดประสบการณ์ด้วยตนเอง

- 5) การแยกแยะและรวบรวมความรู้ที่ได้ (Extracting and Organizing Information)

6) การแปลความหรือตีความรู้นั้น (Translating Information) วิธีสอนและเทคนิคการสอนของครูแต่ละคนอาจแตกต่างกัน ดังนั้นในการสอนอ่านครูผู้สอนควรศึกษาทฤษฎี ที่เกี่ยวกับการสอนอ่านว่าควรยึดถือ ตามทัศนะใดหรือปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมเหมาะสมกับเด็กและ เนื้อหาอย่างไร เพื่อให้การจัดกิจกรรมการสอนอ่านได้เหมาะสมกับธรรมชาติในการอ่านของเด็ก

2. การเขียน

2.1 ความหมายของการเขียน

ทักษะการเขียนเป็นทักษะที่มีความสลับซับซ้อนกว่าการใช้ทักษะอื่นๆ ซึ่ง นักการศึกษาได้ให้ความหมายของการเขียนแตกต่างกันไปหลายทักษะ ดังนี้

ประภาศรี สีหอำไพ (2524: 340) ให้ความหมายการเขียนว่า การเขียนคือการ แสดงความคิดเห็นออกมาเป็นลายลักษณ์อักษร

นภดล จันทรเพ็ญ (2531: 91) กล่าวว่า การเขียน คือ การแสดงออกในการ ติดต่อสื่อสารอย่างหนึ่งของมนุษย์ โดยอาศัยภาษาตัวอักษรเป็นสื่อเพื่อย้ายทอดความรู้สึนึกคิด ความต้องการ และความในใจของเราให้ผู้อื่นทราบ การเขียนมีลักษณะเป็นการสื่อสารที่ถาวร สามารถคงอยู่นาน ตรวจสอบได้ เป็นหลักฐานอ้างอิงนานนับพันปีหมื่นปี ถ้ามีการรักษาให้คงสภาพ เดิมไว้ได้

จากความหมายของการเขียนดังกล่าวพอสรุปได้ว่า การเขียนเป็นการสื่อสารอย่างหนึ่ง ของมนุษย์เป็นการแสดงออกทางภาษา หรือเป็นลายลักษณ์อักษรที่อาศัยความรู้ความสามารถใน ด้านความคิด ความรู้สึก จินตนาการ และประสบการณ์ของผู้เขียนประกอบกันสมควรที่จะได้รับ การฝึกฝนอยู่เสมอไม่ว่าเป็นงานเขียนรูปแบบใดก็ตาม

2.2 ความสำคัญของการเขียน

นภดล จันทรเพ็ญ (2531: 91) สรุปไว้ดังนี้

- 1) การเขียนเป็นการสื่อสารของมนุษย์
- 2) การเขียนเป็นเครื่องถ่ายทอดความรู้และสติปัญญาของมนุษย์
- 3) การเขียนสามารถสร้างความสามัคคีในหมู่มนุษยชาติ
- 4) การเขียนเป็นเครื่องระบายออกทางอารมณ์ของมนุษย์
- 5) การเขียนทำให้มนุษย์ประสบความสำเร็จในชีวิต เช่น การเล่าเรียน

2.3 การสอนเขียน

ทักษะการเขียนเป็นทักษะที่ต้องใช้เวลา และความสม่ำเสมอในการฝึกฝนผู้สอน จะต้องพยายามจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ให้มีลักษณะแตกต่างกันออกไปเพื่อให้มีบรรยากาศ

การเรียนรู้ที่น่าสนใจและเพิ่มพูนทักษะการเขียนให้ดียิ่งขึ้นซึ่งสุจริต เพียรชอบและสายใจอินทรมพรรย์ (2536: 117–119) ได้เสนอแนะหลักสำคัญไว้ดังนี้

- 1) ก่อนสอนผู้สอนควรทดสอบความสามารถในการเขียนของผู้เรียน
- 2) ผู้สอนควรปลูกฝังให้ผู้เรียนตระหนักในคุณค่าของการเขียนที่ดีที่ใช้สื่อสารในชีวิตประจำวันและสามารถยึดเป็นอาชีพได้ในอนาคต
- 3) การสอนแต่ละครั้ง ผู้สอนต้องตั้งจุดประสงค์ในแต่ละครั้งอย่างชัดเจน
- 4) ในการสอนเขียนผู้สอนไม่ควรกำหนดหัวเรื่องตายตัว ควรให้ผู้เรียนมีโอกาสเสนอและเลือกเรื่องเอง
- 5) ควรสอนทักษะการเขียนให้สัมพันธ์กับวิชาอื่น ๆ
- 6) ผู้สอนควรใช้กลไกวิธีการจูงใจหลาย ๆ รูปแบบ
- 7) การจัดกิจกรรม และมอบหมายงานควรคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล
- 8) ผู้สอนควรใช้วิธีสอนหลายๆแบบ เพื่อใช้บรรยากาศในการเรียนการสอน น่าสนใจและเป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้นที่จะเขียน
- 9) ผู้สอนควรจัดกิจกรรมการเรียนการสอนหลาย ๆ ประเภท และควรให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการวางแผนกิจกรรมนั้นด้วย และกิจกรรมการเขียนนั้นก็ควรจะเป็นกิจกรรมที่ทำให้ประสบการณ์ตรง ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเองให้มากขึ้น
- 10) การสอนทักษะการเขียนที่ได้ผลดีนั้น ผู้สอนควรเลือกใช้สื่อการสอนประกอบ เพราะจะช่วยสร้างความสนใจและยังทำให้เข้าใจบทเรียนเร็วขึ้น
- 11) ผู้สอนควรวางแผนการสอนอย่างละเอียด
- 12) ผู้เรียนควรมีส่วนร่วมในการสังเกตการณ์การเขียนประเภทต่าง ๆ ด้วยทั้งนี้เพื่อฝึกให้ผู้เรียนเขียนโดยมีหลักเกณฑ์ นอกจากนี้ยังเป็นการช่วยให้การประเมินผลง่ายขึ้นผู้เรียนเองก็สามารถปรับปรุงทักษะการเขียนของตนให้เป็นไปตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้
- 13) ในกรณีที่ผู้เรียนประสบปัญหาในการเขียน เช่น ไม่สามารถถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดออกมาเป็นภาษาเขียน ผู้สอนอาจช่วยได้โดยสร้างสถานการณ์ และจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่ช่วยให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการเขียน
- 14) เมื่อผู้เรียนเขียนตามที่ผู้สอนมอบหมายแล้วผู้สอนควรตรวจสอบให้เสร็จแล้วคืนให้ผู้เรียนพร้อมทั้งเขียนติชมให้ชัดเจน เพื่อว่าผู้เรียนจะได้ทราบว่าตนมีข้อดีข้อด้อยอย่างไรทั้งนี้เป็นการช่วยให้ผู้เรียนมีกำลังใจในการเขียนต่อไป
- 15) นอกจากสอนเขียนในชั้นเรียนปกติแล้ว ผู้สอนควรจัดกิจกรรม หรือมอบหมายงานให้ผู้เรียนไปทำนอกชั้นเรียน ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนมีโอกาสเขียนได้อย่างสม่ำเสมอ

กรมวิชาการ (2544: 133) ได้ให้แนวคิดว่าการอ่านและการเขียนเป็นทักษะพื้นฐานที่มีความสัมพันธ์กัน การอ่านและการเขียนเป็นทักษะพื้นฐานที่สำคัญของการเรียนรู้ภาษาทุกภาษาทั้งในการเรียนระดับพื้นฐานและในระดับสูง การเรียนในระดับพื้นฐานจะเน้นในด้านการอ่านการเขียนได้ถูกต้อง มีความแม่นยำในหลักเกณฑ์ทางภาษาซึ่งเป็นเรื่องสำคัญและเป็นความจำเป็นของนักเรียนทุกคนครูผู้สอนในระดับพื้นฐานจำเป็นต้องมีความรู้ในเรื่องหลักและกฎเกณฑ์ของภาษาไทย ได้แก่ หลักการสะกดคำ ไตรยางค์ การผันเสียงวรรณยุกต์ คำควบกล้ำ อักษรนำ เป็นต้น และครูผู้สอนในระดับ พื้นฐานจะต้องสามารถจัดกระบวนการเรียนการสอนได้อย่างมีลำดับขั้นตอนจากเรื่องง่ายไปสู่เรื่องยาก ทำให้นักเรียนได้เรียนรู้ไปตามลำดับอย่างต่อเนื่องและไม่รู้เนื้อว่า การเรียนภาษาไทยเป็นเรื่องยากการสอนหลักเกณฑ์ทางภาษาไทย ให้แก่นักเรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานครูต้องใช้เทคนิคการสอนอย่างหลากหลาย ใช้วิธีสอดแทรกหลักภาษาไปในกระบวนการสอนอ่านสอนเขียนอย่างผสมกลมกลืน และสอนให้สนุกด้วยการให้นักเรียนสังเกตใช้ภาษา สรุปเป็นกฎเกณฑ์ด้วยตนเอง จะไม่ทำให้นักเรียนเบื่อวิชาภาษาไทยหากนักเรียนรักและเห็นคุณค่าของภาษาไทยก็จะเป็นคนรักการอ่าน ซึ่งนับว่าเป็น คุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่สำคัญยิ่งอันจะเป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้ เนื้อหาสาระวิชาอื่นๆ ของนักเรียนต่อไป

สรุปได้ว่า การสอนทักษะการเขียนควรเริ่มจากการทดสอบพื้นฐานการเขียนของผู้เรียน แจ้งจุดประสงค์การสอนเขียน และฝึกให้ผู้เรียนตั้งจุดประสงค์ในการเขียน ให้แนวการเรียนรู้และฝึกปฏิบัติในเรื่องหลักการเขียน เช่น การฝึกคิด ฝึกวางโครงเรื่อง การถ่ายทอดความคิด ทั้งนี้จะต้องเป็นกิจกรรมที่ฝึกเขียนจากระดับที่ง่ายไปสู่ระดับที่ยาก จัดเนื้อหาให้เหมาะสมกับวัยและสอนตามลำดับพัฒนาการ โดยการสอนที่ใช้ทักษะสัมพันธ์ นอกจากนั้นจัดให้มีการประเมินผลการเขียนเป็นระยะๆ ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการประเมิน พร้อมทั้งการชื่นชมผลงานและแจ้งให้ผู้เรียนทราบหรือจัดแสดงผลงานตามโอกาส

3. การฟัง

3.1 ความหมายของการฟัง

สนธิ ตัฒโยภาส (2532: 93) ได้ให้ความหมายของการฟังว่าเป็นสิ่งที่เราได้ยิน ถ้อยคำทั้งคิดตามเรื่องราวจนเกิดความเข้าใจและสามารถจับใจความสำคัญแล้วนำไปใคร่ครวญได้

จันทร์ศรี นิศยฤกษ์ (2537: 204) ได้ให้ความหมายที่สอดคล้องกันว่าการฟังคือการแปลสัญลักษณ์ เสียงที่ได้ยินออกเป็นความหมายประกอบด้วยการคิด ตามเรื่องราวของสิ่งที่ได้ยินจนสามารถเกิดความเข้าใจในสิ่งนั้นและข้อความต่างๆ ที่สอดคล้องตามหรือโต้แย้งได้

กรมวิชาการ (2546: 285) ได้ให้ความหมายของการฟังว่า เป็นการรับเสียงด้วยหู การได้ยิน นอกจากนั้นการฟังยังเป็นแหล่งข้อมูลของการเขียนที่ต้องการเก็บสะสมความรู้ความ

เข้าใจจากการฟัง แล้วนำมาบันทึกเป็นเรื่องราว เขียนให้ผู้ฟังซึ่งไม่ได้เป็นผู้ฟังด้วยให้ทราบ การเขียนจากการฟังนั้นจะเป็นข้อเขียนที่ดีถ้าผู้เขียนฟังมาจากหลายแหล่งที่เชื่อถือได้ ทั้งนี้เพราะการฟังจากผู้พูดนั้น บางคนอาจพูดเลื่อนลอยขาดหลักฐานยืนยัน ฉะนั้นการฟังที่ดีจึงควรฟังในสิ่งที่น่าเชื่อถือและฟังเพื่อให้ได้ข้อมูลที่เชื่อถือได้

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541: 2) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับทักษะการฟังเพิ่มเติมว่า การฟัง เป็นการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร สามารถจับใจความแยกข้อเท็จจริง ความคิดเห็น ตีความหรือสิ่งที่ได้ยินได้

สแตมเมอร์ (Stammer, 1977: 661) ได้อธิบายเกี่ยวกับความหมายการฟังว่า

- 1) การได้ยินเสียง (Hearing) เป็นการกระทำที่ไม่ตั้งใจบางครั้งไม่มีความหมาย เช่น เสียงคุยกัน เสียงจากแหล่งกำเนิดเสียง
- 2) การฟัง (Listening) เป็นการกระทำอย่างตั้งใจ สามารถจับใจความ
- 3) การตีความ (Adding) เป็นการฟังเพื่อเข้าใจความหมายโดยอาศัยประสบการณ์เดิมมาช่วย

จากความหมายของการฟังพอสรุปได้ว่า การฟัง คือ การได้ยินเสียงด้วยหูเพื่อการรับรู้เข้าใจ แยกแยะเรื่องที่ฟังแยกข้อเท็จจริง ความคิดเห็น แล้วสังเคราะห์ออกมาเป็นคำพูดเป็นภาษาสื่อสาร

3.2 จุดมุ่งหมายของการฟัง

การฟังนับเป็นวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลขั้นพื้นฐานที่สุดไม่ว่าจะเป็นนักเรียนชั้นอนุบาลหรือระดับมหาวิทยาลัย ดังนั้นจุดมุ่งหมายของการฟังที่ควรเน้นคือ (ทัศนีย์ สุขเมธี, 2528: 79 - 80)

- 1) เพื่อพัฒนาความพร้อมในการแยกเสียงต่าง ๆ สำหรับผู้เริ่มเรียน
- 2) มีมารยาทในการฟัง โดยบูรณาการกับทักษะอื่นๆ และนำไปประยุกต์หรือฝึกใช้ในการเรียนรู้ ก่อให้เกิดความพัฒนาตนเองขึ้น
- 3) จับใจความเรื่องที่ฟังได้
- 4) สร้างนิสัยที่ดีในการฟังและฝึกการแสวงหาความรู้จากการฟัง
- 5) เพื่อพัฒนาทางด้านการใช้ภาษา โดยเน้นการฟังเพื่อนำไปปรับปรุงวิธีการออกเสียง วิธีการพูดให้ถูกต้องชัดเจน
- 6) สรุปเรื่องราวที่ฟัง เล่าเรื่องที่ฟังหรือจดบันทึกได้
- 7) ตอบคำถามจากเรื่องที่ฟังได้

8) แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องที่ฟังได้สามารถสนับสนุนหรือขัดแย้งได้

อย่างสุภาพ

9) เพื่อให้สามารถวินิจฉัยเรื่องที่ฟังจนทราบเจตนาของผู้พูดได้

10) เพื่อพัฒนาทักษะในการฟังโดยคำนึงถึงวัตถุประสงค์ที่ต้องการเน้นในการสอนแต่ละครั้ง

บันลือ พุกกะวัน (2532: 40) ได้กล่าวถึง การสอนฟังว่ามีจุดมุ่งหมายดังนี้

- 1) ใช้การฟังเพื่อความเข้าใจในการสื่อความหมายของการสนทนา
- 2) ใช้การฟังเพื่อความบันเทิง ความเพลิดเพลินในรสไพเราะเป็นประโยชน์ในการพักผ่อนหย่อนใจ
- 3) เพื่อรับรู้ ขยายประสบการณ์ รับคำแนะนำมาปฏิบัติ
- 4) ฟังเพื่อให้รู้จักขบคิด ทบทวน เลือกตัดสินใจหาเหตุผลและสามารถใช้การฟังเพื่อการประเมินได้

สนิท สัตโยภาส (2532: 93) ได้สรุปถึงจุดมุ่งหมายการสอนฟังในชั้นประถมศึกษาว่า

- 1) มารยาทในการฟัง
- 2) มีสมาธิในการฟัง ฟังอย่างตั้งใจ
- 3) ฟังแล้วเข้าใจความหมายตามประสงค์ของผู้พูด
- 4) สามารถเก็บใจความหรือสาระสำคัญของสิ่งที่ฟังได้
- 5) ฟังอย่างมีวิจารณญาณ
- 6) เกิดความคิดและจินตนาการจากการฟังได้

กรมวิชาการ (2546: 285) กล่าวถึงสาระสำคัญในการสอนการฟังว่ามีจุดประสงค์

สำคัญ ดังนี้

- 1) ให้มีมารยาทในการฟัง
- 2) จับใจความสำคัญของเรื่องที่ฟัง
- 3) เล่าเรื่องที่ฟังได้ถูกต้อง
- 4) แสดงความคิดเห็นสนับสนุนหรือขัดแย้งอย่างสุภาพได้
- 5) วินิจฉัยเรื่องที่ฟังจนทราบเจตนาของผู้พูดได้

6) นำสิ่งที่ฟังไปใช้ประโยชน์ได้จากจุดมุ่งหมายการฟังของแต่ละแนวความคิดของนักการศึกษาตลอดถึงองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา จะเห็นว่าเป็นกระบวนการและทักษะที่ควรฝึกตั้งแต่วัยเด็กในการแยกแยะ จดจำ เข้าใจเรื่องราวที่ฟังจนเข้าใจความหมาย ประเมินความถูกต้อง นำเชื่อถือหรือคุณค่าของสิ่งที่ฟัง รวมทั้งความคิดหรือเจตนาที่ซ่อนเร้นของผู้พูด เพื่อ

สร้างนิสัยที่ดีพร้อมวินัยเรื่องที่พักผู้พัฒนาการด้านภาษาการฟังอย่างมีประสิทธิภาพจะได้รับประโยชน์เต็มที่จากการฟังหากนักเรียนขาดการฝึกฝนทักษะการฟังแล้วก็จะไม่ได้รับประโยชน์จากการฟังเท่าที่ควรและอาจเกิดผลเสียแก่นักเรียนได้ เพราะการฟังมีหลายลักษณะหลายประเภทแต่ละประเภทขึ้นอยู่กับจุดประสงค์ของการนำไปใช้ สถานการณ์ สิ่งแวดล้อมและส่วนประกอบอื่นๆ

3.3 แนวการจัดการเรียนการสอนทักษะการฟัง

วรณี โสมประยูร (2537: 95) กล่าวว่าการสอนฟังที่ดีสำหรับนักเรียนมีดังนี้

1) ควรสอนให้นักเรียนเข้าใจวัตถุประสงค์ และวิธีการของการฟังแต่ละประเภท พร้อมทั้งยกตัวอย่างประกอบ

2) ควรให้นักเรียนฝึกทักษะการฟังแต่ละประโยคให้ครบเพื่อนักเรียนจะได้นำไปใช้ในโอกาสที่แตกต่างกัน

3) ครูควรพูดให้ชัดถ้อยชัดคำและอย่าพูดเร็วเกินไปจนนักเรียนฟังไม่ทันรวมทั้งครูควรจะเป็นตัวอย่างของผู้ฟังที่ดีด้วย

4) ควรจัดบรรยากาศในการฟังให้เหมาะสม เช่น ไม่นั่งเบียดเบียดกันเกินไปไม่มีเสียงรบกวน อากาศถ่ายเทสะดวก แสงสว่างเพียงพอ

5) กิจกรรมที่สอนต้องเร้าความสนใจให้นักเรียนอย่างฟัง และควรให้กำลังใจในการฟังของนักเรียนด้วยการกล่าวชม

6) กิจกรรมการสอน ควรส่งเสริมให้นักเรียนได้ใช้ความคิดจากเรื่องที่ฟังให้ผู้ฟังมีส่วนร่วมในการอธิบายซักถามได้บ้าง

7) การเลือกเรื่องที่จะใช้สอนฟัง ควรเป็นเรื่องที่ไม่ไกลตัว และเกี่ยวข้องกับนักเรียนหรือเป็นเรื่องที่มีความหมายต่อนักเรียน

กรมวิชาการ (2546: 287-289) ได้ให้แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนทักษะการฟังโดยเสนอแนะการสอนทักษะการฟังให้สัมพันธ์กับทักษะอื่นๆ

1) ให้นักเรียนฟังนิทาน เรื่องราว หรือบทความต่างๆ แล้วให้ตั้งชื่อเรื่องพร้อมทั้งให้เหตุผลด้วยวาจาหรือข้อเขียน

2) จัดหาข้อความหลายๆ ข้อความ ทำเป็นข้อๆ แล้วให้นักเรียนขีดเส้นใต้ประโยคที่เป็นใจความสำคัญ

3) เล่าเรื่อง หรือเปิดแถบบันทึกเสียง หรือให้นักเรียนเล่าเรื่องแล้วให้นักเรียนช่วยกันสรุปเรื่องที่ฟังและเขียนในแผนภูมิ กระดานดำหรือในสมุดแบบฝึกหัดส่งครู

4) เชิญวิทยากร หรือให้นักเรียนคนใดคนหนึ่งที่ได้ไปทำกิจกรรมที่ดีมาบรรยายให้เพื่อนๆ ฟัง แล้วให้นักเรียนเขียนรายงานเป็นรายบุคคลหรือเป็นกลุ่ม

- 5) ให้นักเรียนแบ่งกลุ่มผลัดกันเล่าเรื่องและตอบคำถาม
- 6) ให้นักเรียนฟังเรื่องราวจากแถบบันทึกเสียงแล้ว ครูแจกแบบฝึกหัดซึ่งมีลักษณะต่างๆ อาจจะเป็นแบบถูก ผิด จับคู่ เติมคำ หรือแบบเลือกตอบ ให้นักเรียนทำ
- 7) นัดหมายกับนักเรียนฟังรายการข่าวจากวิทยุหรือโทรทัศน์ แล้วให้นักเรียนสรุปข่าวมาส่ง ครูเลือกผลงานที่ดีเด่นติดป้ายประกาศในชั้นเรียน หรือหน้าห้องเรียน
- 8) ให้นักเรียนร้องเพลงพร้อมๆ กัน แล้วบอกใจความสำคัญของเพลงหรือให้เขียนคำขวัญสั้นๆ ประมวลกัน
- 9) ให้นักเรียนนิมนต์พระมาแสดงพระธรรมเทศนา หรือเชิญวิทยากรมาบรรยาย แล้วแบ่งกลุ่มทำรายงาน นำมาอ่านหน้าชั้น
- 10) เตรียมเขียนสำนวน สุภาษิต คำพังเพย ในแถบประโยค อ่านดัง ๆ แล้วให้อาสาแสดงท่าทางประกอบ
- 11) ให้นักเรียนเตรียมเรื่องมาเล่าหน้าชั้น แล้วแบ่งกลุ่มแสดงบทบาทสมมติแสดงละคร หรือวาดภาพแสดงจินตนาการจากการฟัง
- 12) ให้นักเรียนฟังคำสั่งยาวๆ จากครู หรือจากเพื่อนแล้วปฏิบัติตาม
- 13) ให้นักเรียนฟังนิทานที่เพื่อนหรือครูเล่าไม่จบ แล้วให้นักเรียนแต่ละคนเขียนต่อให้จบ
- 14) ให้นักเรียนแต่ละคนรวบรวมข่าวต่าง ๆ อ่านให้เพื่อฟังแล้วช่วยกันหาหัวข้อข่าวที่เหมาะสม
- 15) แบ่งกลุ่มนักเรียนอภิปรายระดมความคิดเกี่ยวกับมารยาทของการฟังที่ดี
- 16) ให้นักเรียนฟังรายการสารคดี แล้วเขียนแสดงความคิดเห็น
- 17) นักเรียนฟังละครวิทยุหรือโทรทัศน์ เก็บคำราชาศัพท์หรือสำนวนภาษาที่ใช้ ให้นักเรียนฟังเพลงแล้วสังเกตการใช้ภาษาในเนื้อเพลง การออกเสียงตัว ร ล คำควบกล้ำแล้ววิจารณ์การออกเสียงและการใช้ภาษา

จากลักษณะข้างต้นสรุปได้ว่า ทักษะการฟังมีความสำคัญต่อการเรียนรู้ภาษา และวิชาการต่างๆ ของผู้เรียน การฟังอย่างด้วยการคิด วิเคราะห์มีวิจารณญาณ ต้องได้รับการฝึก ดังนั้น ครูควรฝึกให้นักเรียนมีพื้นฐานการฟังที่ดี สามารถจับใจความสำคัญเรื่องที่ฟังเข้าใจเรื่องที่ฟัง มีมารยาทในการฟัง และเกิดทักษะในการฟังที่มีประสิทธิภาพ

4. การพูด

4.1 ความหมายของการพูด

การพูดเป็นกระบวนการสื่อสารระหว่างผู้พูดกับผู้ฟัง โดยเมื่อผู้พูดส่งสารออกไปสารนั้นจะไปกระตุ้นหรือเร้าให้ผู้ฟังเกิดการตอบสนองแล้วแสดงปฏิกิริยาตอบกลับทางวจนภาษา เช่น การพูด การถาม การตอบ ฯลฯ หรืออวจนภาษา ที่เป็นการแสดงออกทางอากัปกิริยาต่างๆ (กรมวิชาการ, 2546: 299) ดังนั้น จึงมีนักการศึกษาและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้แสดงความคิดเห็นที่สอดคล้องกันถึงความหมายของการพูด ดังนี้

บันลือ พฤษะวัน (2532: 55) ได้พูดถึงการพูดว่า เป็นการเปล่งเสียงออกมาเป็นคำพูด ประโยคหรือวลี มีความหมายให้ผู้ฟังเข้าใจและสามารถแสดงอากัปกิริยาให้สอดคล้องกับความหมายที่พูด

อจธรา ชีวพันธ์ (2537: 260) ได้ให้ความหมายของการพูดว่า การพูดคือการสื่อสารความคิดประสบการณ์และความต้องการด้วยเสียงภาษาและกิริยาท่าทางเพื่อให้ผู้ฟังเกิดความเข้าใจ โดยอาศัยน้ำเสียงและกิริยาท่าทางเป็นสื่อ

กรมวิชาการ (2546: 297) ได้ให้ความหมายของการพูด หมายถึงการถ่ายทอดความรู้ ความคิด ความรู้สึก อารมณ์ ทักษะคติ ประสบการณ์ และอื่น ๆ จากผู้พูดไปยังผู้ฟังโดยผ่านทางถ้อยคำ สีหน้า แววตา รวมทั้งน้ำเสียงและอากัปกิริยาที่แสดงประกอบ เพื่อให้ผู้ฟังรับรู้และเกิดการตอบสนองทั้งทางวจนภาษาและอวจนภาษาได้ตรงตามจุดประสงค์ที่ผู้พูดวางไว้

กล่าวโดยสรุปได้ว่าการพูด คือ การสื่อความหมายทางด้านความคิด ประสบการณ์ ความรู้ ความเข้าใจ ความรู้สึกและอื่นๆ ของผู้พูดไปยังผู้ฟังโดยอาศัยน้ำเสียงภาษาและกิริยาท่าทางเป็นสื่อ

4.2 จุดมุ่งหมายของการพูด

ทักษิณ สุภเมธิ (2528: 83-84) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการพูด ดังนี้

- 1) ฝึกให้นักเรียนมีความเชื่อมั่นในตนเอง กล่าวพูดกล้าแสดงความคิดเห็น
- 2) ฝึกพัฒนาการปฏิบัติตนในการพูด
- 3) ฝึกทักษะและพัฒนาการพูด โดยคำนึงถึงจุดประสงค์ที่ต้องการเน้นในแต่ละครั้ง เช่น ฝึกการเล่าประสบการณ์พูดเกี่ยวกับชีวิตในครอบครัวของตน หรืออาหารที่ฉันชอบ เป็นต้น
- 4) ส่งเสริมพัฒนาการด้านการใช้ภาษาของนักเรียน
- 5) ให้อู้จักใช้ภาษาพูดเพื่อสื่อความหมายได้ตรงตามจุดประสงค์
- 6) เพื่อให้รู้จักเลือกใช้คำพูดได้เหมาะสมกับกาลเทศะและบุคคล
- 7) ให้อู้จักพูดแสดงความคิดเห็นออกมาเป็นคำพูดโดยเลือกใช้คำสุภาพเข้าใจง่าย

- 8) ฝึกการพูดแบบต่างๆ ที่เหมาะสมกับวัยและระดับชั้น
- 9) เน้นการส่งเสริมทัศนคติและนิสัยที่ดีในการพูด เช่นพูดให้ตรงประเด็น
- 10) การควบคุมอารมณ์ในขณะที่พูด และคิดก่อนพูด
- 11) มีมารยาทที่ดีในการพูด ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งจำเป็นเพราะการพูดนั้นมีส่วนที่จะ

เสริมสร้างเจตคติในการติดต่อระหว่างบุคคลและหมู่คณะ

บันทึก พุทธทศวรรษ (2532: 55) ได้สรุปจุดมุ่งหมายของการพูด ดังนี้

- 1) มุ่งส่งเสริมให้เด็กกล้าพูดเพื่อแสดงความต้องการ และแสดงความคิดเห็นของตน
- 2) ฝึกให้รู้จักปฏิบัติตนให้เหมาะสมในการพูด ทั้งมารยาทในการพูดและท่วงที
- 3) มุ่งใช้ทักษะในการพูดของเด็ก เป็นเครื่องมือนำไปสู่การเรียนรู้และใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันของเด็กเอง
- 4) ส่งเสริมให้เด็กได้รู้จักใช้ภาษาพูดในการสร้างความสัมพันธ์ในกลุ่มของตน สนุกสนานในการพูดคุยกันและรู้จักหาข้อยุติข้อโต้แย้งในกลุ่มได้

สนิท สัตโยภาส (2532: 96) กล่าวว่า การสอนพูดควรมีจุดมุ่งหมายดังนี้

- 1) ให้กล้าพูดกล้าแสดงความคิดเห็น มีความเชื่อมั่นในตนเองที่จะพูดกับผู้อื่น
- 2) ให้สามารถใช้คำพูดได้ถูกต้อง เหมาะสมกับกาลเทศะสามารถถ่ายทอดความรู้สึกให้ตรงตามเรื่องราวหรือสิ่งที่ต้องการได้
- 3) ให้สามารถพูดได้อย่างคล่องแคล่วชัดเจนมีสำเนียงที่ถูกต้องตามภาษาไทยกลาง
- 4) ให้มีมารยาทในการพูด พูดอย่างชัดถ้อยชัดคำวางท่าทางประกอบการพูดได้อย่างเหมาะสม เลี่ยงคำพ้อควร

กรมวิชาการ (2546: 297-298) ได้กล่าวถึง จุดประสงค์ของสาระการสอนการพูด ที่สอดคล้องกัน ดังนี้

- 1) มีมารยาทในการพูด
- 2) ใช้สำเนียงและถ้อยคำสุภาพชัดเจนเหมาะสมแก่กาลเทศะและบุคคล
- 3) มีบุคลิกภาพที่ดีในการพูด
- 4) แสดงการคิดและเหตุผลในการพูดได้
- 5) สามารถร่วมกิจกรรมการพูดได้อย่างคล่องแคล่วมั่นใจ

กล่าวโดยสรุปคือการสอนพูดต้องการเน้นการฝึกให้นักเรียนมีความเชื่อมั่นที่จะใช้ภาษาท่าทางให้เหมาะสมกับกาลเทศะ และบุคคลตลอดจนสถานที่ โดยพัฒนาฝึกทักษะ

กระบวนการพูด ตลอดจนการมี เจตคติที่ดีในการพูดเพื่อสร้างความสัมพันธ์และประยุกต์ใช้ใน ชีวิตประจำวัน

4.3 องค์ประกอบของการพูด

กรมวิชาการ (2546: 298) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของการพูดดังต่อไปนี้

- 1) ผู้พูด คือผู้ที่ทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ ความคิด ความรู้สึก อารมณ์ทัศนคติ ประสบการณ์และอื่น ๆ ของตนไปยังผู้ฟังโดยผ่านทาง การพูด
- 2) สาร คือเรื่องราว อันประกอบด้วยความรู้ ความคิด ความรู้สึก อารมณ์ทัศนคติ ประสบการณ์และอื่น ๆ ของผู้พูดซึ่งถ่ายทอดไปยังผู้ฟัง สารที่ดีควรเป็นสิ่งที่ผู้พูดถนัดหรือมี ประสบการณ์ และที่สำคัญต้องเป็นสิ่งที่เหมาะสมกับผู้ฟัง และสถานการณ์ในขณะนั้นด้วย
- 3) สื่อ คือ สิ่งที่จะช่วยให้ผู้พูดสามารถถ่ายทอด ความรู้ ความคิด ความรู้สึก อารมณ์ ทัศนคติ ประสบการณ์และอื่น ๆ ของตนไปยังผู้ฟังได้สะดวก รวดเร็ว ชัดเจน และน่าสนใจยิ่งขึ้น
- 4) ผู้ฟัง คือ ผู้ที่ทำหน้าที่รับการถ่ายทอดความรู้ ความคิด ความรู้สึก อารมณ์ ทัศนคติ ประสบการณ์และอื่น ๆ ของผู้พูดโดยผ่านทาง การฟัง โดยผู้ฟังอาจมีการแสดงพฤติกรรม ตอบสนองต่อการพูดของผู้พูดก็ได้
- 5) สถานการณ์การพูด คือกาลเทศะ อันประกอบด้วย เวลาและ โอกาสกับ สถานที่และสิ่งแวดล้อมในขณะ ที่พูด

4.4 มารยาทในการพูด

ครูควรได้นำมารยาทในการพูดที่เหมาะสมว่าการพูดที่ถูกต้องตามกาลเทศะ บุคคล และสังคมควรจะเป็นอย่างไร ผู้พูดควรมีท่าทางที่สง่างามแต่อ่อนโยนสุภาพ หน้าตาขี้นยิ้ม แจ่มใส ไม่ใช่ภาษาคำ ภาษาแสดงหรือภาษาตลาด ไม่พูดขณะที่ผู้อื่นยังพูดไม่จบ ไม่พูดจาถากถาง หรือเหน็บแนมให้กระทบกระเทือนใจผู้อื่น รู้จักหักทลายปราชัยด้วยภาษาที่สุภาพ รู้จักขอบคุณ ขอ โทษ และเสียใจในโอกาสอันควร

4.5 ข้อควรปฏิบัติในการพูด

- 1) มีความรู้และความเชื่อมั่นในตนเองในเรื่องที่พูด
- 2) ใช้น้ำเสียงนุ่มนวล เป็นเสียงพูดตามธรรมชาติ ไม่พูดเหมือนอ่านหนังสือและ พูดชัดเจนได้ยินทั่วถึง ไม่ใช้เสียงตะ โทน กระโชกโฮกฮาก ชูตะคอก หรือเอะอะ โวยวาย
- 3) รอจังหวะในการพูด และขออนุญาตก่อน ไม่พูดสอดขณะที่ผู้อื่นกำลังพูด หรือแย่งกันพูด เปิดโอกาสให้ผู้อื่นพูดและยอมรับฟังเหตุผลของผู้อื่น
- 4) ไม่แสดงอาการกิริยาที่ไม่เหมาะสม เป็นการรบกวนผู้อื่นหรือดูหมิ่นเหยียดหยามผู้อื่น

- 5) ไม่พูดต่อเสียด ทับถม เหยาะเหยี้ย หรือนินทาว่าร้ายผู้อื่น
- 6) ใช้คำขอโทษ และขอบคุณเมื่อได้รับคำยกย่องชมเชย
- 7) ไม่ประหม่า ยืนหรือนั่งอย่างสง่าผ่าเผย ไม่ล้วงและแกะเกาขณะที่พูดหรือแสดงกิริยาอาการ โกรธเคืองผู้ฟัง

การศึกษาเกี่ยวกับการพูดดังกล่าวสรุปได้ว่า การพูดเป็นกระบวนการสื่อสารระหว่างผู้พูดกับผู้ฟัง โดยเมื่อผู้พูดส่งสารออกไปสารนั้นจะไปกระตุ้นหรือเร้าให้ผู้ฟังเกิดการตอบสนอง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ภาษาไทยสำหรับชาวต่างประเทศหรือการสอนเป็นภาษาที่สอง

สมปอง ศรีวิชัย (2545) ได้ศึกษาการพัฒนาหลักสูตรภาษาไทยเบื้องต้นสำหรับนักศึกษาต่างประเทศ มหาวิทยาลัยพายัพ ผลการศึกษาพบว่า ในการพัฒนาหลักสูตรมีกระบวนการดังนี้ การสำรวจความต้องการของผู้เรียนว่าผู้เรียนต้องการเรียนรู้อะไร เพราะจะเป็นการสร้างแรงจูงใจและ ผู้เรียนได้รับประโยชน์จากการเรียนและสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ เมื่อทราบความต้องการของผู้เรียนแล้ว ประการต่อมาคือ การคัดเลือกเนื้อหา ในส่วนนี้สิ่งที่ต้องคำนึงถึงคือ เนื้อหา นั้นจะต้องน่าสนใจและนำไปใช้ได้กับชีวิตจริง และเนื้อหานั้นต้องเรียงลำดับความสำคัญก่อนหลัง ง่ายไปหายาก เมื่อได้เนื้อหาแล้วก็นำมาทำแผนจัดประสบการณ์ ในการวางแผนจัดประสบการณ์นั้น จะต้องกำหนดวัตถุประสงค์ว่าในเนื้อหานั้น ๆ ต้องการให้นักศึกษาทำอะไรได้หลังจากจบเนื้อหานั้นแล้ว และจะใช้กิจกรรมและสื่อการสอนอะไรบ้างเพื่อช่วยให้นักศึกษาเข้าใจเนื้อหาได้ดีขึ้น จากนั้นก็นำไปสอน และประการสุดท้ายคือ การประเมินผลเพื่อหาข้อบกพร่องของหลักสูตรและนำไปปรับปรุงหลักสูตรต่อไป ดังนั้นในการพัฒนาหลักสูตรควรจะคำนึงถึงผู้เรียนเป็นศูนย์กลางว่า ผู้เรียนต้องการเรียนรู้อะไรและควรให้ผู้เรียนได้มีโอกาสฝึกพูดมากๆ เพื่อนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สำหรับความสามารถในการใช้ภาษาไทยของนักศึกษาหลังจากนำหลักสูตร ไปใช้แล้วมีข้อสังเกตว่า ผู้เรียนภาษาไทยจะเรียนได้ดีหรือไม่ก็ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ และ ปัจจัยสำคัญประการหนึ่งคือ หลักสูตรที่ใช้สอน จะต้องเป็นเนื้อหาที่ผู้เรียนสนใจสามารถนำไปใช้ ในชีวิตจริงได้ นอกจากนั้นแล้วผู้สอนยังต้องสร้างแรงจูงใจ ซึ่งสามารถทำได้ทั้งช่วงการสำรวจ ความต้องการของผู้เรียนและในระหว่างการเรียนรู้การสอน

วิไลพร จินเมือง (2545) ได้พัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนเรื่อง คำลักษณนาม สำหรับสอนภาษาไทยให้กับชาวต่างประเทศ พบว่า 1) ประสิทธิภาพของบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนเรื่องคำลักษณนามมีค่าเท่ากับ 76.67/78.33 ซึ่งถือว่าบทเรียนมีประสิทธิภาพดี 2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องคำลักษณนามของผู้เรียนหลังเรียนด้วยบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนสูงกว่าก่อน

การเรียนรู้มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และ 3) กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนอยู่ในระดับดี

ปริยา หิรัญประดิษฐ์ (2547) ได้ศึกษาสถานภาพการเรียนและการสอนภาษาไทยให้แก่ชาวต่างประเทศในประเทศไทย พบว่า สถานภาพการเรียนการสอนภาษาไทยให้แก่ชาวต่างประเทศในประเทศไทยสอนในระบบชั้นเรียน การสอนแบบทางไกลมีน้อย หลักสูตรที่เปิดสอนในชั้นเรียนมี 5 แบบ แต่ที่เปิดประจำเป็นหลักสูตรระยะสั้น หรือหลักสูตรเร่งรัด จุดประสงค์ให้ผู้เรียนสื่อสารในชีวิตประจำวัน ในระดับต้นแบ่งการสอนออกเป็น 2 แบบ ครูเป็นบุคคลสำคัญในการดำเนินกิจกรรม จัดหาสื่อและทดสอบ ผลการศึกษาการวัดผลมี 3 ขั้นตอน แต่ส่วนใหญ่วัดผลระหว่างการเรียนส่วนการสอนทางไกล ซึ่งผู้เรียนเรียนด้วยตนเองผ่านสื่อต่างๆ แบ่งการสอนเป็นระดับต้น กลาง และสูง หนังสือระดับต้นเน้นการฟัง การพูด แต่ระดับกลางและสูงเน้นการอ่านและการเขียน ผู้เรียนใช้หนังสือ และเทปเสียงเป็นสื่อหลัก ผู้เรียนวัดผลการเรียนจากการนำไปใช้ในสถานการณ์จริง

ความเห็นของผู้เรียนในชั้นเรียน ต้องการให้ครูใช้แนวการสอนภาษาเพื่อการสื่อสาร สำหรับการฟังการพูด การสอนภาษาเพื่ออาชีพสำหรับการอ่านการเขียน และให้เพิ่มความรู้ด้านวัฒนธรรมไทยให้มากขึ้น เพิ่มกิจกรรมทั้งในชั้นเรียนและนอกห้องเรียน จัดสื่อคอมพิวเตอร์และเพื่อนทางภาษา เนื้อหาที่สอนควรปรับปรุงให้ทันสมัยและเหมาะสมกับผู้เรียน ส่วนเนื้อหาควรเพิ่มการฝึกเรื่องวรรณยุกต์และคำอธิบายเกี่ยวกับประเทศไทย

ด้านเนื้อหา พบว่า สอดคล้องกันทั้งการเรียนในชั้นเรียนและเรียนด้วยตนเอง ระดับต้นสอนการฟังการพูดในชีวิตประจำวัน ระดับกลางและสูงจะเพิ่มศัพท์และสถานการณ์ที่ต่างออกไป การอ่านการเขียนระดับต้นเริ่มจากตัวอักษร คำ ประโยค ข้อความสั้นๆ ย่อหน้า และการแปลการสอนระดับกลางและระดับสูง เนื้อหาจะยาวและยากมากขึ้น ส่วนไวยากรณ์จะแทรกอยู่ทุกระดับ

ชาติ ศรีพุทธรธรรม (2548) ได้พัฒนาบทเรียนเสริมทักษะการพูดคำไทยที่ใช้ในชีวิตประจำวัน ด้วยเทคนิคท่องจำคำสัมผัสสำหรับชาวต่างชาติที่พูดภาษาจีนเป็นภาษาแม่ ผลการวิจัยพบว่า 1) ประสิทธิภาพของบทเรียนเสริมทักษะการพูดคำไทยที่ใช้ในชีวิตประจำวันด้วยเทคนิคท่องจำคำสัมผัสมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ เพราะมีการวางแผนสร้างบทเรียนที่มีวิธีการสอนแบบใหม่โดยแบ่งขั้นตอนการเรียนรู้ เป็น 3 ขั้นตอน คือ การนำเสนอเนื้อหาใหม่ การใช้เทคนิคท่องจำคำสัมผัส การถ่ายโอนเพื่อการสื่อสาร และใช้ศัพท์ช่วยในการจำคำศัพท์ 2) ด้านผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนหลังเรียนดีกว่าก่อนเรียน บทเรียนนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาเรื่องกระบวนการเรียนรู้ของภาษาและทดลองวิธีการสอน การสร้างบทเรียน การจัดกิจกรรมที่หลากหลาย เพื่อให้ผู้เรียนภาษาไทยที่เป็นชาวต่างชาติไม่เบื่อหน่ายและสนใจที่จะเรียนพูดภาษาไทยมากยิ่งขึ้น 3) ความคิดเห็นของผู้เรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จากมหาวิทยาลัยขุนาน นอร์มอน จำนวน 16 คน ต่อบทเรียน

เสริมทักษะการพูดภาษาไทยที่ใช้ในชีวิตประจำวัน ด้วยเทคนิคท่องจำคำสัมผัส สำหรับชาวต่างชาติที่พูดภาษาจีนเป็นภาษาแม่ว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับสูง

วิลักษณ์ ศรีป่าซาง (2549) ได้สร้างหนังสือภาษาไทยเบื้องต้นสำหรับชาวต่างชาติขึ้นพบว่า 1) ผลการสร้างหนังสือเรียนภาษาไทยสำหรับชาวต่างชาติ มีคุณค่าดี สามารถนำไปใช้ในการเรียนการสอนชาวต่างชาติได้ ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างหนังสือ โดยเริ่มจากการวิเคราะห์ผู้เรียนวิเคราะห์เนื้อหา กำหนดวัตถุประสงค์ ออกแบบหนังสือ สร้างหนังสือและประเมินหนังสือ 2) ความคิดเห็นของนักเรียนชาวต่างชาติที่มีต่อหนังสือเรียนภาษาไทยเบื้องต้น พบว่านักเรียน มีความคิดเห็นที่ดีมากต่อหนังสือ แสดงให้เห็นว่าหนังสือที่มีผู้วิจัยสร้างขึ้นมีความน่าสนใจ กล่าวคือ หนังสือเล่มนี้มีเนื้อหา บทสนทนา คำศัพท์ น่าสนใจ ใช้ภาษาและอธิบายคำศัพท์เข้าใจง่ายนักเรียนสามารถใช้บทสนทนาในชีวิตประจำวันได้

วิรัช วงศ์ภินันท์วัฒนา (2549) ได้พัฒนาหลักสูตรภาษาไทยเบื้องต้นสำหรับชาวต่างประเทศที่เน้นการเรียนรู้ตามสภาพจริง พบว่าด้านการพัฒนาเอกสารหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตรภาษาไทยเบื้องต้น สำหรับชาวต่างประเทศ ยึดหลักการเรียนรู้ตามสภาพจริงที่เน้นการจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนเรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกปฏิบัติ ส่งเสริมให้คิดเป็น ทำเป็นและเน้นการแก้ปัญหาตามความถนัด ความสนใจของผู้เรียน หลังจากผู้เรียนเรียนจบหลักสูตรแล้วผู้เรียนทุกคนมีคะแนนเฉลี่ยเกินร้อยละ 60 ตามที่กำหนดไว้ โดยผู้เรียนได้คะแนนต่ำสุดร้อยละ 64 และคะแนนสูงสุดร้อยละ 85 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผู้เรียนมีพัฒนาการในด้านการใช้ภาษาทั้งการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน เฉลี่ยเกินร้อยละ 60 ผลการประเมินตนเองของผู้เรียนและการประเมินโดยเพื่อนของผู้เรียนที่เป็นคนไทย พบว่า ผู้เรียนและเพื่อนผู้เรียนที่เป็นคนไทยมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันว่าผู้เรียนมีความสามารถในการใช้ภาษาไทยทั้งทางด้านการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียนหลังจากเรียนจบหลักสูตร โดยมีความสามารถด้านการฟังและการพูด ดีกว่าด้านการอ่านและการเขียน

วันเพ็ญ เดียวสมคิด (2551) ศึกษาการสอนภาษาไทยเป็นภาษาที่สองตามแนวการสอนแบบโฟนิกส์เพื่อพัฒนาความพร้อมทางภาษาไทยของนักเรียนโรงเรียนอนุบาลบ้านปลาขาว อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาได้แผนการจัดประสบการณ์ตามแนวการสอนแบบโฟนิกส์จำนวน 4 หน่วย และหลังใช้แผนการจัดประสบการณ์ตามแนวการสอนแบบโฟนิกส์ แล้วนักเรียนมีความพร้อมทางภาษาไทยเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และมีความสามารถจำแนกภาพจำแนกเสียง การรู้คำศัพท์ ความเข้าใจในการฟัง สามารถใช้สายตารู้ความสัมพันธ์ระหว่างภาพกับสัญลักษณ์

นุสรรา มัตซูกิ (2551) ได้ศึกษาพฤติกรรมการจำกลวิธีปัญญา และกลวิธีทดแทนในการเรียนภาษาไทยของผู้เรียนชาวต่างชาติ โดยศึกษากับผู้เรียนที่พูดภาษาอังกฤษเป็นภาษาแม่และผู้เรียนที่พูดภาษาญี่ปุ่นเป็นภาษาแม่ ผลการศึกษาพบว่า 1) ความแตกต่างของวัฒนธรรมมีผลต่อการใช้กลวิธีการเรียนภาษา กลุ่มตัวอย่างทั้งสองกลุ่มที่ใช้มีลำดับความถี่การใช้กลวิธีการเรียนภาษาเหมือนกันโดยเรียงจากกลวิธีที่ใช้มากที่สุด คือ กลวิธีปัญญา กลวิธีทดแทน และกลวิธีการจำ ตามลำดับ อย่างไรก็ตามเมื่อวิเคราะห์ข้อมูลในรายละเอียดพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่พูดภาษาอังกฤษเป็นภาษาแม่มีความถี่การใช้กลวิธีปัญญาสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่พูดภาษาญี่ปุ่น 2) วิธีการสอนที่เหมาะสมกับกลวิธีการเรียน ผู้เรียนที่พูดภาษาอังกฤษเป็นภาษาแม่มีระดับความถี่การใช้แต่ละกลวิธีแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด โดยกลวิธีปัญญาใช้มากที่สุด ส่วนกลุ่มที่พูดภาษาญี่ปุ่นเป็นภาษาแม่ระดับความถี่การใช้แต่ละกลวิธีไม่มีความแตกต่างกันมาก แต่ละกลวิธีมีระดับการใช้ใกล้เคียงกัน ผู้สอนควรให้ความสนใจและศึกษาลักษณะการใช้กลวิธีการเรียนของผู้เรียนเพื่อปรับการสอนให้เหมาะสม และช่วยให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการเรียนได้ 3) กลวิธีการสอนกับระดับความสามารถทางภาษา งานวิจัยครั้งนี้วิจัยผู้เรียนภาษาไทยที่มีความสามารถค่อนข้างสูง ซึ่งเป็นผู้ที่มีการใช้กลวิธีการเรียนหลากหลาย จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างได้ออกข้อมูลย้อนหลังว่า ระหว่างการเรียนภาษาไทยระดับเบื้องต้น หรือระยะแรกในการเรียนภาษาไทย กลุ่มตัวอย่างได้ใช้กลวิธีการเรียน เช่น กลวิธีการแปล กลวิธีการวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบ กลวิธีปัญญา กลวิธีทดแทน กลวิธีการจำ 4) แรงจูงใจ การเรียนภาษาไทยกับผลสัมฤทธิ์ในการเรียนภาษา ผู้เรียนภาษาไทยทั้งสองกลุ่มมีแรงจูงใจในการเรียนภาษาไทยเนื่องจากผู้เรียนอยากเป็นส่วนหนึ่งของสังคม อยากมีกิจกรรมร่วมกับคนไทย อยากมีเพื่อนเป็นคนไทย ทำให้ผู้เรียนมีทัศนคติที่ดีในการเรียน และอยากประสบผลสำเร็จในการเรียนจึงพยายามเลือกใช้กลวิธีเพื่อช่วยในการเรียนภาษาไทยให้ประสบผลสำเร็จ

อดิสรณ์ ประทุมถิ่น (2554) การสร้างแบบเรียนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศระดับพื้นฐานสำหรับนักศึกษาชาวต่างชาติที่สถาบัน NUS Extension มหาวิทยาลัยแห่งชาติสิงคโปร์ ผลการทดลองปรากฏว่าได้แบบเรียนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศสำหรับผู้เรียนชาวต่างประเทศ ส่วนด้านความสามารถภาษาไทยผู้เรียนมีการพัฒนาความสามารถใช้ภาษาไทยและทักษะการพูดเพิ่มขึ้น โดยส่วนใหญ่อยู่ในระดับดีมาก แบบเรียนได้ค่าประสิทธิภาพ 82.04/81.58 สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้คือ 75/75 สรุปได้ว่าแบบเรียนมีประสิทธิภาพสามารถนำไปใช้ในการเรียนการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศที่สถาบัน NUS Extension มหาวิทยาลัยแห่งชาติสิงคโปร์ ประเทศสิงคโปร์ได้อย่างเหมาะสม

วนิดา กริฟฟิท (2554) ศึกษาการพัฒนาหลักสูตรภาษาไทยเบื้องต้นสำหรับชาวต่างชาติ ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการพัฒนาหลักสูตรภาษาไทยเบื้องต้น ได้หลักสูตรที่มีความสอดคล้อง

เหมาะสม มีผลการประเมินระหว่าง 0.80 – 1.00 หลักสูตรประกอบด้วย เหตุผลและความจำเป็นของ หลักสูตร หลักการของหลักสูตร จุดมุ่งหมายของหลักสูตร เนื้อหาสาระ กิจกรรมและประสบการณ์ การเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน และการวัดและประเมินผลการเรียนการสอน การจัดการ เรียนรู้เน้นการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน 2) ชาวต่างชาติมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่า ก่อนเรียน โดยใช้หลักสูตรภาษาไทยเบื้องต้นสำหรับชาวต่างชาติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .05 และ 3) ชาวต่างชาติมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เพื่อการสื่อสารโดยใช้ หลักสูตรภาษาไทยเบื้องต้น อยู่ในระดับมากที่สุด

แนวคิดและทฤษฎีการพัฒนาชุดการเรียนรู้

ความหมายของชุดการเรียนรู้

ชุดการเรียนรู้ หรือชุดการเรียน หรือชุดการสอน มาจากคำว่า Learning Package, Instructional Package, Self Instructional Packages, Individualized Packages, หรือ Instructional Modules เป็นต้น เดิมใช้คำว่า ชุดการสอน เพราะเป็นสื่อที่ครูนำมาใช้ประกอบการสอน แต่ต่อมาได้มีการปฏิรูปการศึกษาโดยเน้นนักเรียนเป็นสำคัญในการจัดการเรียนการสอน การเรียนรู้ที่ดี ควรจะให้นักเรียนได้เรียนเองศึกษาด้วยตนเอง จึงนิยมเรียกชุดการสอนเป็นชุดการเรียนหรือชุดการ เรียนรู้ดังนั้นผู้วิจัยจึงขอใช้คำว่า “ชุดการเรียนรู้” แทน ซึ่งมีผู้ให้ความหมายที่สำคัญดังนี้

คววน (Duane, 1973:169) ได้กล่าวถึงชุดการเรียนรู้ว่า เป็นการเรียนด้วยตนเองเป็น รายบุคคลอีกรูปแบบหนึ่ง ซึ่งจะช่วยให้นักเรียนได้สัมฤทธิ์ผลทางการเรียนตามเป้าหมาย นักเรียน จะได้เรียนไปตามอัตราความสามารถ และความต้องการของตนเอง

มัวร์ (Moor, 1974:24) ได้กล่าวถึงชุดการเรียนรู้ว่า เป็นการศึกษารายบุคคลที่เป็นระเบียบ ที่นักเรียนสามารถบรรลุเป้าประสงค์ในการเรียนต่อเนื่องกันอย่างมีประสิทธิภาพ โดยใช้สื่อและ กิจกรรมที่กำหนดไว้

เวบเบอร์ (Webber, 1977:329) ได้กล่าวถึงชุดการเรียนรู้ว่า การเรียนจากชุดการเรียนรู้ นักเรียนจะต้องเป็นผู้ลงมือกระทำกิจกรรมในการเรียนด้วยตนเองตลอดเวลา ดังนั้นถ้านักเรียนยังเป็นเด็กเล็กที่ไม่บรรลุนิติภาวะและวินัยในตนเองเพียงพอแล้ว ย่อมทำให้การเรียนไร้ประสิทธิภาพ ทั้งนี้เพราะเด็กอาจจะไม่เข้าใจวัตถุประสงค์ในการเรียน ไม่เข้าใจงานที่สั่งให้ทำหรือขาดการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการเรียน เพราะมีช่วงความสนใจสั้นจึงเกิดความเบื่อหน่ายในการเรียน

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2525:185) ให้ความหมายของชุดการเรียนรู้ว่า เป็นการนำเอาวัสดุ อุปกรณ์และวิธีการเรียนการสอนในรูปแบบสื่อการเรียนแบบประสมมาช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ให้นักเรียนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

บุญเกื้อ ควรหาเวช (2530:17) ให้ความหมายของชุดการเรียนรู้ว่า เป็นสื่อประสม จัดไว้เป็นชุดๆ บรรจุในซอง กล่องหรือกระเป๋า ในการสร้างจะใช้วิธีระบบเป็นหลัก จึงทำให้มั่นใจได้ว่าชุดการเรียนจะช่วยให้นักเรียนได้รับความรู้

ศิริพงศ์ พยอมแย้ม (2533: 144) ได้ให้ความหมายว่า ชุดการเรียนรู้ หมายถึงสื่อซึ่งจัดขึ้นสำหรับหน่วยการเรียน หัวข้อ เนื้อหา และประสบการณ์ของแต่ละหน่วยจะจัดไว้เป็นชุดหรือกล่องภายในจะมีคู่มือการใช้ที่ประกอบด้วยรายละเอียดและคำแนะนำต่าง ๆ

วิชัย ดิสสระ (2535:154) ได้ให้ความหมายของชุดการเรียนรู้ว่า หมายถึง การจัดเนื้อหาให้เป็นระบบและรัดกุม มีลักษณะที่ตอบสนองความต้องการของนักเรียนจนสมบูรณ์ในตัวเองมีจุดประสงค์ของการเรียน กำหนดกิจกรรม เวลาและสื่อการเรียนไว้อย่างชัดเจน โดยมีครูเป็นผู้คอยแนะนำช่วยเหลือ

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2535: 113) ได้ให้ความหมายว่า ชุดการเรียนรู้ หมายถึง สื่อประสมประเภทหนึ่ง ซึ่งมีจุดมุ่งหมายเฉพาะเรื่องที่สอน โดยการผลิตสื่อที่สอดคล้องกับวิชา หน่วย หัวเรื่อง และวัตถุประสงค์ เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ

ชาญชัย อินทรสุณานนท์ (2538 : 39) ได้ให้ความหมายว่า ชุดการเรียนรู้ หมายถึงชุดของวัสดุอุปกรณ์ที่ประกอบกันขึ้นและใช้กระบวนการกลุ่มเข้าช่วยในการดำเนินกิจกรรมเพื่อส่งเสริมให้การเรียนรู้มีชีวิตชีวา และฝึกฝนพัฒนาการทางสติปัญญาของนักเรียนให้มากที่สุด

บุญชม ศรีสะอาด (2541: 95) กล่าวว่า ชุดการเรียนรู้ หมายถึง สื่อการเรียนหลายอย่างประกอบกัน จัดเข้าไว้เป็นชุด (Package) เรียกว่าสื่อประสม (Multimedia) เพื่อมุ่งให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ

เพ็ญศรี สร้อยเพชร (2542 : 3) ได้ให้ความหมายว่า ชุดการเรียนรู้ หมายถึงระบบการผลิตและการนำสื่อประสมที่สอดคล้องกับวิชา หน่วยการสอน และหัวเรื่องมาช่วยในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

จากการความหมายข้างต้นสรุปได้ว่า ชุดการเรียนรู้ หมายถึง เอกสาร วัสดุ อุปกรณ์ และ/หรือสื่อการเรียนรู้ มีการจัดการเนื้อหาอย่างเป็นระบบ โดยจัดทำขึ้นสำหรับหน่วยการเรียน หัวข้อ เนื้อหา และประสบการณ์ของแต่ละหน่วยและจัดทำไว้เป็นชุด ๆ ในการวิจัยครั้งนี้ชุดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาการใช้ภาษาที่สองสำหรับการสื่อสารของนักเรียนต่างชาติ โรงเรียนนานาชาติเชียงใหม่ มี

จำนวน 4 ชุด แต่ละชุดการเรียนรู้จะประกอบด้วยคู่มือจัดการเรียนรู้ แผนจัดการเรียนรู้ และสื่อประกอบการเรียนรู้

ประเภทของชุดการเรียนรู้

สำหรับประเภทของชุดการเรียนรู้วิชัย วงษ์ใหญ่ (2525:186 -187)ศิริพงศ์ พยอมแย้ม (2533: 144-146) สมศักดิ์อภิบาลศรี (2537: 5-8) ชาญชัย อินทรสุนานนท์ (2538: 41-42)ดวงพร นิ่มมา (2535:384-385) บุญเกื้อ ควรหาเวช (2542: 94-95) และเพ็ญศรี สร้อยเพชร (2542: 6-10)ได้แบ่งออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

1. ชุดการเรียนรู้ประกอบคำบรรยาย เป็นชุดการเรียนรู้สำหรับครูจะใช้สอนนักเรียนเป็นกลุ่มใหญ่หรือเป็นการสอนที่ต้องการปูพื้นฐานให้นักเรียนส่วนใหญ่รู้และเข้าใจในเวลาเดียวกัน มุ่งในการขยายเนื้อหาสาระให้ชัดเจนยิ่งขึ้น สื่อต่างๆ จะบรรจุอยู่ในกล่องขนาดใหญ่แข็งแรงเหมาะสมกับขนาดและน้ำหนักของสื่อ

2. ชุดการเรียนรู้สำหรับกิจกรรมแบบกลุ่มหรือแบบศูนย์การเรียนรู้ (Learning Center) ชุดการเรียนรู้แบบนี้ มุ่งเน้นที่ตัวนักเรียนได้ประกอบกิจกรรมร่วมกันและอาจจัดการเรียนในรูปแบบของศูนย์การเรียนรู้ ชุดการเรียนรู้เป็นแบบกิจกรรมกลุ่มจะประกอบด้วยชุดการเรียนรู้ย่อยที่มีจำนวนเท่ากับจำนวนศูนย์การเรียนรู้ที่แบ่งไว้ในแต่ละหน่วย ในแต่ละศูนย์จะมีสื่อการเรียนรู้หรือบทเรียนครบชุดตามจำนวนนักเรียนในศูนย์กิจกรรมนั้น การเรียนอาจจัดในรูปแบบของรายบุคคลหรือนักเรียนทั้งศูนย์ร่วมกันก็ได้ ผู้ที่เรียนจากชุดการเรียนรู้แบบกิจกรรมกลุ่มอาจต้องการความช่วยเหลือจากครูเพียงเล็กน้อยในระยะเริ่มเท่านั้น หลังจากเคยชินต่อวิธีการใช้แล้วนักเรียนจะสามารถช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้เอง ในขณะที่ทำกิจกรรมการเรียนรู้ หากมีปัญหานักเรียนสามารถซักถามครูได้เสมอ เมื่อจบการเรียนรู้แต่ละศูนย์แล้ว นักเรียนอาจจะสนใจในการเรียนเสริมเพื่อเจาะลึกถึงสิ่งที่เรียนรู้ได้อีกจากศูนย์สำรองที่ครูจัดเตรียมไว้เพื่อเป็นการไม่เสียเวลา

3. ชุดการเรียนรู้รายบุคคลหรือชุดการเรียนรู้ตามเอกัตภาพ เป็นชุดการเรียนรู้ที่จัดระบบขั้นตอนเพื่อให้นักเรียนใช้เรียนด้วยตนเอง ตามลำดับขั้นความสามารถของแต่ละบุคคล เมื่อศึกษาจบแล้วจะทำการทดสอบประเมินผลความก้าวหน้า และศึกษาชุดอื่นต่อไปตามลำดับ เมื่อมีปัญหา นักเรียนจะปรึกษากันระหว่างนักเรียนและครูพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือทันทีในฐานะผู้ประสานงานหรือผู้ชี้แนะแนวทาง การเรียนรู้ด้วย ชุดการเรียนรู้จัดขึ้นเพื่อส่งเสริมศักยภาพการเรียนรู้ของแต่ละบุคคลให้พัฒนาการเรียนรู้ของตนเองไปได้จนสุดความสามารถโดยไม่ต้องเสียเวลารอคอยผู้อื่น

นอกจากชุดการเรียนรู้ 3 ประเภทดังกล่าวแล้วชัยยงค์พรหมวงศ์ (2535: 115) ได้แบ่งชุดการเรียนรู้ออกเป็น 4 ประเภทด้วยกันโดยเพิ่มชุดการเรียนรู้ประเภทที่ 4 ได้แก่

4. ชุดการเรียนรู้ทางไกลเป็นชุดการเรียนรู้ที่ครูกับนักเรียนอยู่ต่างถิ่นต่างเวลากันมุ่งสอนให้นักเรียนศึกษาได้ด้วยตนเองในชุดการเรียนรู้ประกอบด้วยสื่อประเภทสิ่งพิมพ์รายการวิทยุกระจายเสียงวิทยุโทรทัศน์ชุดการเรียนรู้ทางไปรษณีย์เช่นชุดการเรียนรู้ทางไกลของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชนอกจากนี้ยังมีชุดฝึกอบรมชุดการเรียนรู้ของผู้ปกครอง ฯลฯ ซึ่งชุดการเรียนรู้ประเภททางไกลนี้เป็นรูปแบบใหม่ที่ได้จัดแยกไว้อีกประเภทหนึ่ง

สรุปได้ว่า ชุดการเรียนรู้โดยทั่วไปมี 4 ประเภทคือ ชุดการเรียนรู้ประกอบคำบรรยายชุดการเรียนรู้สำหรับกิจกรรมแบบกลุ่มหรือแบบศูนย์การเรียนรู้ชุดการเรียนรู้รายบุคคลหรือชุดการเรียนรู้ตามเอกัตภาพ และชุดการเรียนรู้ทางไกล โดยชุดการเรียนรู้แต่ละประเภทจะตอบสนองต่อการเรียนรู้ในแต่ละลักษณะที่แตกต่างกันดังนั้นการพิจารณาเลือกใช้ชุดการเรียนรู้ประเภทใดนั้นต้องคำนึงถึงผู้เรียนเนื้อหาวิชากิจกรรมการเรียนการสอน และข้อจำกัดอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การเรียนการสอนนั้นเกิดประสิทธิภาพมากที่สุด

องค์ประกอบของชุดการเรียนรู้

ชุดการเรียนรู้อาจมีรูปแบบแตกต่างกันออกไป นักการศึกษาหลายท่าน ได้แก่ศิริพงศ์ พยอมแย้ม (2533: 147-148) บุญชม ศรีสะอาด (2537: 95-96), ดวงพร นิมมา (2535: 385-387) และ บุญเกื้อ ควรหาเวช (2542: 95-97) กล่าวว่า ชุดการเรียนรู้อาจมีหลายรูปแบบที่แตกต่างกัน โดยส่วนใหญ่จะประกอบด้วยส่วนต่างๆ ที่สำคัญดังนี้

1. คู่มือครู เป็นคู่มือและแผนการสอนสำหรับครูหรือนักเรียนตามแต่นิคมของชุดการเรียนรู้ ภายในคู่มือครู จะชี้แจงถึงวิธีการใช้ชุดการเรียนรู้ไว้อย่างละเอียด ครูและนักเรียนจะต้องปฏิบัติตามคำชี้แจงอย่างเคร่งครัด จึงจะสามารถใช้ชุดการเรียนรู้ได้อย่างได้ผล คู่มือครูอาจทำเป็นเล่มหรือเป็นแผ่นพับก็ได้ แต่ต้องมีส่วนสำคัญดังนี้

- 1.1 คำชี้แจงสำหรับครู
- 1.2 บทบาทของครู
- 1.3 การจัดชั้นเรียนพร้อมแผนผัง
- 1.4 แผนการสอน
- 1.5 แบบฝึกหัด

2. บัตรคำสั่งหรือคำแนะนำ เพื่อให้ให้นักเรียนประกอบกิจกรรมแต่ละอย่างที่มีอยู่ในชุดการเรียนรู้แบบรายบุคคล บัตรคำสั่งประกอบด้วย

2.1 คำอธิบายในเรื่องที่จะศึกษา

2.2 คำสั่งให้นักเรียนดำเนินกิจกรรม

2.3 การสรุปบทเรียน อาจใช้การอภิปรายหรือการตอบคำถาม

บัตรคำสั่งจะต้องมีถ้อยคำกะทัดรัด เข้าใจง่าย ชัดเจน ครอบคลุมกิจกรรมที่ต้องการให้นักเรียนทำ นักเรียนจะต้องอ่านบัตรคำสั่งให้เข้าใจเสียก่อน แล้วจึงปฏิบัติตามนั้นเป็นขั้นๆ ไป

3. เนื้อหาสาระและสื่อ จะถูกบรรจุในรูปของสื่อต่างๆ อาจประกอบด้วยบทเรียน ตำราเรีจรูป สไลด์ เทปบันทึกเสียง फिल्मสตริป แผ่นภาพโปรงใส วัสดุกราฟิก หุ่นจำลองของตัวอย่างรูปภาพ เป็นต้น นักเรียนจะต้องศึกษาจากสื่อการสอนต่างๆ ที่บรรจุอยู่ในชุดการเรียนรู้ตามบัตรคำสั่งที่กำหนดให้

4. แบบประเมินผล (ทั้งก่อนเรียนและหลังเรียน) อาจจะอยู่ในรูปของแบบฝึกหัดให้เติมคำลงในช่องว่าง จับคู่ เลือกตอบที่ถูก หรือให้ดูผลจากการทดลองหรือทำกิจกรรม เพื่อให้การสร้าและการใช้ชุดการเรียนรู้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ขณะที่วิชัย วงษ์ใหญ่ (2525: 186 - 189) ได้จำแนกองค์ประกอบของชุดการเรียนรู้ไว้ดังนี้

1. หัวเรื่อง คือการแบ่งเนื้อหาออกเป็นหน่วย ๆ แล้วแบ่งออกเป็นส่วนย่อยเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น มุ่งเน้นให้เกิดความคิดรวบยอดในการเรียนรู้

2. คู่มือการใช้ชุดการเรียนรู้ ผู้ใช้ชุดการเรียนรู้จะต้องศึกษาก่อนที่จะใช้ชุดการเรียนรู้จากคู่มือให้เข้าใจเป็นสิ่งที่แรกที่จะทำให้การใช้ชุดการเรียนรู้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพเพราะคู่มือการใช้ชุดการเรียนรู้ประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ ดังนี้

2.1 คำชี้แจงเกี่ยวกับการใช้ชุดการเรียนรู้ เพื่อความสะดวกสำหรับผู้ที่จะนำชุดการเรียนรู้ไปใช้ว่าจะต้องทำอะไรบ้าง

2.2 สิ่งที่จะต้องเตรียมตัวก่อนสอน ส่วนมากจะบอกถึงสื่อการเรียนที่มีขนาดใหญ่เกินกว่าที่จะบรรจุไว้ในชุดการเรียนรู้ได้ สิ่งที่มีการนำเป็ย สิ่งที่แตกต่างกัน สิ่งที่ใช้ร่วมกับผู้อื่น หรือเป็นวัสดุของโรงเรียน เป็นต้น

2.3 บทบาทของผู้เรียน จะเสนอแนะว่าผู้เรียนต้องมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมอย่างไร

2.4 การจัดการเรียนควรจัดในรูปแบบใด เพื่อความเหมาะสมของการเรียนรู้และร่วมกิจกรรมของชุดการเรียนรู้นั้นๆ

2.5 แผนการสอน ซึ่งประกอบด้วย

2.5.1 หัวเรื่อง กำหนดเวลาเรียน จำนวนผู้เรียน

2.5.2 เนื้อหาสาระจะเขียนสั้น ๆ และกว้าง ถ้าต้องการรายละเอียดนำมาเขียนไว้ในเอกสารประกอบการเรียน

2.5.3 ความคิดรวบยอดหรือหลักการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นจากเนื้อหาสาระของข้อ
2.5.2

2.5.4 จุดประสงค์การเรียนรู้ หมายถึงจุดประสงค์ทั่วไปและจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม

2.5.5 สื่อการเรียน

2.5.6 กิจกรรมการเรียนการสอน

2.5.7 การประเมินผล

แผนการสอนนี้จะป็นแนวทางที่ผู้สอนจะทำการสอนได้อย่างถูกต้องตามขั้นตอนของการเรียนรู้เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ

3. วัสดุประกอบการเรียน ได้แก่สิ่งของหรือข้อมูลต่าง ๆ ที่จะทำให้ผู้เรียนศึกษาค้นคว้า เช่น เอกสารประกอบการเรียน ตำรา รูปภาพ แผนภูมิ วัสดุ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ควรจะมีอย่างสมบูรณ์อยู่ในชุดการเรียนรู้ให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้

4. บัตรงาน เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับชุดการเรียนรู้แบบกลุ่มหรือการจัดกิจกรรมแบบศูนย์การเรียน บัตรงานนี้อาจเป็นกระดาษแข็งหรืออ่อนตามขนาดที่เหมาะสมกับวัยผู้เรียนประกอบด้วยส่วนสำคัญ ดังนี้

4.1 ชื่อบัตร กลุ่ม หัวเรื่อง

4.2 คำสั่งว่าจะให้ผู้เรียนปฏิบัติอะไร อย่างไร

4.3 กิจกรรมที่ผู้เรียนต้องปฏิบัติตามลำดับขั้นตอนของการเรียน

4.5 กิจกรรมสำรอง เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับชุดการเรียนรู้แบบกลุ่ม หรือการจัดกิจกรรมแบบศูนย์การเรียน กิจกรรมนี้ต้องจัดเตรียมไว้สำหรับนักเรียนบางคนที่ทำกิจกรรมเสร็จก่อนคนอื่นจะได้มีกิจกรรมอย่างอื่นทำ เพื่อเป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ได้กว้างและลึกไม่เกิดความเบื่อหน่ายระหว่างการรอคอยศูนย์การเรียน

จากลักษณะองค์ประกอบของชุดการเรียนรู้ดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า ชุดการเรียนรู้มีส่วนประกอบที่สำคัญคือ 1) คู่มือจัดการเรียนรู้ ซึ่งมีเนื้อหา คำชี้แจง รายละเอียดต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ในเนื้อหาหรือหน่วยการเรียนรู้นั้น ๆ เช่น บทบาทของครู บทบาทของนักเรียน การจัดกิจกรรม การทำแบบฝึกหัด การประเมินผลผู้เรียน 2) แผนจัดการเรียนรู้ มีเนื้อหาและแนว

ทางการจัดการเรียนรู้ในแต่ละเรื่องหรือแต่ละคาบ 3) วัสดุอุปกรณ์หรือสื่อประกอบการเรียนรู้ เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการจัดการเรียนรู้ ซึ่งควรมีความหลากหลาย ทันสมัย น่าสนใจ เหมาะสมกับผู้เรียน

แนวคิดเกี่ยวกับชุดการเรียนรู้

ดวงพร นิ่มมา (2535 : 384) ได้กล่าวว่า ชุดการเรียนรู้ เป็นนวัตกรรมการใช้สื่อการเรียนรู้ให้มีบทบาทในการเรียนการสอน การสร้างชุดการเรียนรู้จึงต้องอาศัยแนวคิดและหลักการที่สำคัญ ดังนี้

1. การคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล นักเรียนแต่ละคนมีความแตกต่างกันในเรื่องต่างๆ เช่น ความสามารถ ความถนัด ฯลฯ วิธีการที่เหมาะสมในการให้การศึกษาเล่าเรียน คือการจัดการเรียนการสอนรายบุคคล หรือการศึกษาตามเอกัตภาพ ชุดการเรียนรู้เปิดโอกาสให้นักเรียนสามารถเรียนรู้ได้ตามความสามารถของแต่ละคน

2. การนำทฤษฎีการเรียนรู้มาใช้ คือการจัดสภาพการเรียนการสอนให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนอย่างกระตือรือร้น นักเรียนได้ทราบผลการเรียนทันที มีการเสริมแรงให้นักเรียนเกิดความรู้ตึกภาคภูมิใจ และนักเรียนได้เรียนรู้ไปทีละน้อย เป็นลำดับขั้นตอนตามความสามารถของตน ชุดการเรียนรู้มีวิธีดำเนินงานให้เกิดสภาพการเรียนดังกล่าวนี้

3. การใช้สื่อประสม หมายถึง การสื่อหลายๆ อย่าง ทั้งนี้เนื่องจากสื่อแต่ละอย่างย่อมมีคุณค่าแตกต่างกันไป และนักเรียนแต่ละคนก็อาจเรียนได้ดีกับสื่อต่างชนิดกัน ดังนั้นวิธีการที่น่าจะได้ผลดีก็คือการใช้สื่อหลายๆ อย่าง ชุดการเรียนรู้นำสื่อหลายอย่างมาใช้ให้สัมพันธ์กันอย่างมีระบบ เพื่อให้ให้นักเรียนแต่ละคนเรียนรู้ได้มากขึ้น

4. การนำเอากระบวนการกลุ่มมาใช้ เดิมการเรียนการสอนมีครูเป็นผู้นำและนักเรียนเป็นผู้ตาม นักเรียนไม่มีโอกาสฝึกการทำงานร่วมกัน เมื่อโตขึ้นจึงทำงานร่วมกันไม่ได้ จึงได้มีความพยายามที่จะเอากระบวนการกลุ่ม เข้ามาใช้ในกระบวนการเรียนการสอนให้นักเรียนประกอบกิจกรรมร่วมกัน ลักษณะดังกล่าวนี้เห็นได้ชัดเจนในชุดการเรียนรู้กลุ่มกิจกรรมหรือศูนย์การเรียนรู้

5. การนำเอาวิธีระบบมาใช้ คือ การทำให้การเรียนการสอน มีการวางแผนการดำเนินงานและการวัดผลประเมินผล ในการผลิตชุดการเรียนรู้มีการจัดเนื้อหา วิชา กิจกรรมและสื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ สภาพแวดล้อมและตัวนักเรียน รายละเอียดต่างๆ ได้นำไปทดลองปรับปรุง จนมีคุณภาพเชื่อถือได้แล้วจึงนำไปใช้ ในการใช้ชุดการเรียนรู้ก็ต้องคำนึงถึงวัตถุประสงค์ มีกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านสื่อ และมีการวัดและประเมินผล อันเป็นหลักเกณฑ์ของวิธีระบบ

แนวคิดดังกล่าวคล้ายคลึงกับแนวคิดของชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2535: 115 - 116) ที่กล่าวถึงแนวคิดที่นำมาสู่ระบบการพัฒนาชุดการเรียนรู้มี 5 แนวคิด ดังนี้

1. แนวคิดแรก คือ ทฤษฎีความแตกต่างระหว่างบุคคล ซึ่งนักการศึกษาได้นำหลักจิตวิทยามาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอน โดยคำนึงถึงความต้องการ ความถนัด ความสนใจและความสามารถของผู้เรียนเป็นสำคัญ

2. แนวคิดที่สอง คือ ความพยายามที่จะเปลี่ยนการเรียนการสอนไปจากเดิมที่เคยยึด “ครู” เป็นแหล่งความรู้หลัก มาเป็นการจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนเรียนด้วยการใช้แหล่งความรู้จากสื่อการสอนแบบต่าง ๆ ซึ่งประกอบด้วยวัสดุ อุปกรณ์ และวิธีการ การนำสื่อการสอนมาใช้จะต้องจัดให้ตรงเนื้อหาและประสบการณ์ตามหน่วยการสอนวิชาต่าง ๆ โดยนิยมจัดในรูปชุดการเรียนรู้ การเรียนวิธีนี้ ครูจะถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้เรียนเพียงหนึ่งในสามของเนื้อหาทั้งหมดส่วนอีกสองในสามผู้เรียนจะศึกษาด้วยตนเองจากที่ผู้สอนเตรียมไว้ให้ในรูปชุดการเรียนรู้ และที่ผู้สอนชี้แหล่งและชี้ทางให้

3. แนวคิดที่สาม คือ การใช้โสตทัศนูปกรณ์ ได้เปลี่ยนแปลงและขยายตัวออกไปเป็นสื่อการสอน เครื่องมือต่าง ๆ และกระบวนการอันได้แก่การสาธิต ทดลอง และกิจกรรมต่าง ๆ เดิมนั้นการผลิตและใช้สื่อการสอนมักออกมาในรูปต่างคนต่างผลิต ต่างคนต่างใช้เป็นสื่อเดี่ยว มิได้มีการจัดระบบสื่อการสอนหลายอย่างมาบูรณาการให้เหมาะสมและเป็นแหล่งความรู้สำหรับนักเรียน แทนการให้ครูถ่ายทอดความรู้แก่นักเรียนตลอดเวลา แนวโน้มใหม่จึงเป็นการผลิตสื่อประสมให้เป็นชุดการเรียนรู้อันจะมีผลต่อการใช้ของครู คือเปลี่ยนจากการใช้สื่อ “เพื่อช่วยครูสอน” คือครูเป็นผู้หยิบใช้อุปกรณ์ต่าง ๆ เองมาเป็นการใช้สื่อการสอน “เพื่อช่วยนักเรียนเรียน” คือให้นักเรียนได้หยิบและใช้สื่อการสอนต่าง ๆ ด้วยตัวนักเรียนเอง โดยจัดสื่ออยู่ในรูปชุดการเรียนรู้

4. แนวคิดที่สี่ คือ ปฏิกิริยสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน นักเรียนกับนักเรียนและสภาพแวดล้อม เดิมนั้นความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนในห้องเรียนมีลักษณะเป็นทางเดียวครูเป็นผู้นำและนักเรียนเป็นผู้ตาม ครูมิได้เปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นอย่างเสรีนักเรียนจะมีโอกาสพูดก็ต่อเมื่อครูให้พูด การตัดสินใจของนักเรียนส่วนใหญ่มักจะตามครู นักเรียนจะเป็นฝ่ายเอาใจครูมากกว่าครูเอาใจนักเรียน จึงปรากฏอยู่บ่อยครั้งว่า ครูวิจารณ์หรือพูดเยาะเย้ยนักเรียนในชั้นโดยเฉพาะกรณีที่นักเรียนตอบไม่ถูกต้องหรือกระทำ อะไรผิดพลาด แต่ถ้านักเรียนทำอะไรดีควรแก่การชมเชยครูจะนิ่งเฉยเสียเพราะ “ไม่ชอบชมกลัวนักเรียนหลงตัว” ดังนั้นนักเรียนส่วนใหญ่จึงพอกพอกประสบการณ์ที่ไม่น่าพึงใจเมื่อเติบโตใหญ่ขึ้น ในส่วนเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนต่อนักเรียนในห้องเรียนแทบไม่มีเลย เพราะครูส่วนใหญ่ไม่ชอบให้นักเรียนคุยกัน นักเรียนจึงไม่มีโอกาสฝึกฝนการทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะ ฝึกหัด และเคารพความคิดเห็นของผู้อื่น เมื่อเติบโตจึง

ทำงานร่วมกับผู้อื่นไม่ได้ แนวโน้มในปัจจุบันและอนาคตของกระบวนการเรียนรู้จึงต้องนำกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์มาใช้ในการเปิดโอกาสให้เด็กประกอบกิจกรรมร่วมกัน ทฤษฎีกระบวนการกลุ่มจึงเป็นแนวคิดทางพฤติกรรมศาสตร์ ซึ่งนำมาไว้ในรูปของชุดการเรียนรู้

5. แนวคิดสุดท้าย คือ การจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ นั้น ได้ยึดหลักจิตวิทยาการเรียนรู้ มาใช้ โดยจัดสภาพการเรียนการสอนแบบโปรแกรม ซึ่งหมายถึงระบบการเรียนการสอนที่เปิดโอกาสให้นักเรียน (1) ได้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง (2) มีการทราบว่าการตัดสินใจหรือการทำงานของตนผิดหรือถูกทันที (3) มีการเสริมแรงบวกที่ทำให้นักเรียนภาคภูมิใจที่ได้ทำถูกหรือคิดถูก อันจะทำให้พฤติกรรมนั้นซ้ำอีกในอนาคต และ (4) ได้ค่อยเรียนค่อยไปในที่ละขั้นตามความสามารถและความเข้าใจของนักเรียนเอง โดยไม่ต้องมีใครบังคับ การจัดสภาพที่จะเอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ตามนัยดังกล่าวข้างต้นนี้ จะต้องมียุทธศาสตร์ช่วยให้ง่ายต่อการจดจำ โดยการจัดการเรียนการสอนโปรแกรมในรูปกระบวนการและใช้ชุดการเรียนรู้เป็นเครื่องมือสำคัญ

ลักษณะแนวคิดและหลักการเกี่ยวกับชุดการเรียนรู้ข้างต้นสรุปได้ว่า แนวคิดที่นำมาสู่ระบบการพัฒนาชุดการเรียนรู้มี 5 แนวคิดสำคัญ ประกอบด้วย 1) แนวคิดเกี่ยวกับความแตกต่างระหว่างบุคคล 2) การใช้กระบวนการกลุ่ม 3) การใช้แหล่งความรู้และนวัตกรรม 4) การจัดสภาพการเรียนรู้ การมีส่วนร่วมและปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอน ผู้เรียน และสิ่งแวดล้อม 5) การใช้วิธีระบบที่เน้นการวางแผนการดำเนินงานและการวัดผลประเมินผล

การสร้างชุดการเรียนรู้

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2525:134-139) กล่าวถึงขั้นตอนในการผลิตชุดการเรียนรู้แบ่งเป็น 10 ขั้นตอน คือ

1. ศึกษาเนื้อหาสาระของวิชาอย่างละเอียด
2. แบ่งหน่วยการเรียนรู้ เพื่อพิจารณาว่าเป็นชุดการเรียนรู้ด้วยตนเองแบบใด โดยคำนึงถึงว่านักเรียนคือใคร นักเรียนจะได้รับความรู้อะไร จะทำกิจกรรมใด ผลที่ได้จะดีเพียงใด
3. กำหนดหน่วยการเรียนรู้เพื่อประมาณเนื้อหาสาระในการถ่ายทอดความรู้ให้กับนักเรียนได้ตามกำหนดของชั่วโมงเรียน
4. กำหนดความคิดรวบยอด ให้สอดคล้องกับหน่วยและหัวเรื่อง โดยสรุปรวมแนวคิดสาระและหลักเกณฑ์ที่สำคัญไว้ เพื่อเป็นแนวทางในการจัดเนื้อหาที่สอนให้สอดคล้องกัน

5. กำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความคิดรวบยอด โดยกำหนดจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม เพื่อให้เห็นความสามารถของนักเรียนที่แสดงออกมาให้เห็นได้ในภายหลัง

6. วิเคราะห์งาน คือการนำจุดประสงค์การเรียนรู้แต่ละข้อมาวิเคราะห์ เพื่อหากิจกรรมการเรียนรู้แล้วจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้เหมาะสมถูกต้อง สอดคล้องกับจุดประสงค์ที่กำหนด

7. เรียงลำดับกิจกรรมการเรียนรู้ นำกิจกรรมที่จัดเตรียมไว้มาหลอมรวมให้เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่สมบูรณ์ เพื่อไม่ให้เกิดการซ้ำซ้อนในการเรียน โดยคำนึงถึงพฤติกรรมพื้นฐานของนักเรียนวิธีดำเนินการให้เกิดการเรียนการสอนและการประเมินติดตามผลพฤติกรรมที่นักเรียนแสดงออกมาเมื่อได้รับการเรียนรู้แล้ว

8. สื่อการเรียนรู้ คือวัสดุอุปกรณ์และกิจกรรมการเรียนรู้ที่ครูและนักเรียนจะต้องกระทำเพื่อเป็นแนวทางในการเรียน ซึ่งครูจะเป็นผู้จัดเตรียมไว้ในชุดการเรียนรู้ด้วยตนเองให้เรียบร้อย

9. การประเมินผล สังเกตการณ์เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักเรียนหลังจากได้รับการเรียนแล้ว บรรลุผลตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่

10. การทดลองใช้ชุดการเรียนรู้เพื่อหาประสิทธิภาพ ด้วยการนำไปทดลองหาข้อบกพร่องและประสิทธิภาพกับเด็กกลุ่มเล็กๆ เพื่อนำมาปรับปรุงให้เหมาะสม แล้วจึงนำไปทดลองใช้กับเด็กกลุ่มใหญ่ หรือเด็กทั้งชั้นเรียน

ไชยยศ เรืองสุวรรณ (2526:199-200) ได้กำหนดขั้นตอนในการสร้างชุดการเรียนรู้ไว้ 10 ขั้นตอนดังนี้

1. กำหนดหมวดหมู่เนื้อหา และประสบการณ์ อาจกำหนดเป็นหมวดวิชาหรือบูรณาการเป็นแบบสหวิทยาการตามที่เหมาะสม

2. กำหนดหน่วยการเรียนรู้ โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็นหน่วยการเรียนรู้ ประมาณเนื้อหาวิชาที่จะให้ครูสามารถถ่ายทอดความรู้ให้แก่นักเรียนได้ในหนึ่งสัปดาห์ หรือสอนได้ในหน่วยละครั้ง

3. กำหนดหัวเรื่อง ครูจะต้องกำหนดประสบการณ์ที่นักเรียนควรจะได้ในการสอนแต่ละหน่วย แล้วกำหนดหัวข้อเรื่องออกเป็นหน่วยการเรียนย่อย

4. กำหนดหลักการและมโนคติ หลักการและมโนคติที่กำหนดจะต้องสอดคล้องกับหน่วยและหัวเรื่อง โดยสรุปรวมแนวความคิด สาระ และหลักเกณฑ์ที่สำคัญไว้เพื่อเป็นแนวทางจัดเนื้อหาการสอนให้สอดคล้องกัน

5. กำหนดจุดประสงค์ให้สอดคล้องกับหัวเรื่อง โดยเขียนเป็นวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมที่ต้องมีเกณฑ์การเปลี่ยนพฤติกรรมไว้ทุกครั้ง

6. กำหนดกิจกรรมให้สอดคล้องกับจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม ซึ่งจะเป็นแนวทางการเลือกและการผลิตสื่อการเรียน ซึ่ง กิจกรรมการเรียน หมายถึง กิจกรรมทุกอย่างที่นักเรียนปฏิบัติ เช่น การอ่านบัตรคำสั่ง ตอบคำถาม การเล่นเกม เป็นต้น

7. กำหนดแบบประเมินผล ต้องประเมินผลนักเรียนให้ตรงกับจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมโดยใช้แบบทดสอบแบบอิงเกณฑ์ เพื่อให้ครูทราบว่า หลังจากการเรียนรู้แล้ว นักเรียนได้เปลี่ยนพฤติกรรมการเรียนรู้ ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่

8. เลือกและผลิตสื่อการสอน วัสดุอุปกรณ์และวิธีการที่ครูใช้ ถือเป็นสื่อการสอนทั้งสิ้น เมื่อผลิตสื่อการสอนของแต่ละหัวเรื่องแล้ว ก็จัดสื่อการสอนเหล่านั้นไว้เป็นหมวดหมู่ในกล่องที่เตรียมไว้เพื่อนำไปทดลองหาประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐานที่ตั้งไว้ ส่วนมากจะกำหนดเกณฑ์ไว้ไม่ต่ำกว่า 80/80

9. หาประสิทธิภาพของชุดการเรียนรู้ เพื่อเป็นการประกันว่าชุดการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นมีประสิทธิภาพในการสอน ผู้สร้างจำเป็นต้องกำหนดเกณฑ์ขึ้นโดยคำนึงถึงหลักการที่ว่า การเรียนรู้เป็นกระบวนการเพื่อช่วยให้การเปลี่ยนพฤติกรรมของนักเรียนบรรลุผล

10. การใช้ชุดการเรียนรู้ เป็นขั้นการนำชุดการเรียนรู้ไปใช้ ซึ่งจะต้องมีการตรวจสอบและปรับปรุงอยู่เสมอ

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2535: 122) ได้พัฒนาระบบการผลิตชุดการเรียนรู้ที่มีขั้นตอนที่จัดไว้เป็นระบบแบ่งเป็น 10 ขั้นตอน คือ

1. กำหนดหมวดหมู่เนื้อหาและประสบการณ์ อาจกำหนดเป็นหมวดวิชา หรือบูรณาการเป็นแบบสหวิทยาการตามที่เหมาะสม

2. กำหนดหน่วยการสอน แบ่งเนื้อหาวิชาการออกเป็นหน่วยการสอนโดยประมาณ เนื้อหาวิชาที่จะให้ครูสามารถถ่ายทอดความรู้แก่นักเรียนได้ในหนึ่งสัปดาห์

3. กำหนดหัวเรื่อง ผู้สอนจะต้องถามตนเองว่า ในการสอนแต่ละหน่วยควรให้ประสบการณ์แก่ผู้เรียนอะไรบ้าง แล้วกำหนดหัวเรื่องออกมาเป็นหน่วยการสอนย่อย

4. กำหนดมโนคติและหลักการ มโนคติและหลักการที่กำหนดขึ้นจะต้องสอดคล้องกับหน่วยและหัวข้อ โดยสรุปรวมนแนวคิด สาระ และหลักเกณฑ์สำคัญไว้เพื่อเป็นแนวทางการจัดเนื้อหาการสอนให้สอดคล้องกัน

5. กำหนดวัตถุประสงค์ให้สอดคล้องกับหัวเรื่อง เป็นจุดประสงค์ทั่วไปและเชิงพฤติกรรมที่ต้องมีเกณฑ์การเปลี่ยนพฤติกรรมไว้ทุกครั้ง

6. กำหนดกิจกรรมการเรียนให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมซึ่งจะเป็นแนวทางในการเลือกและการผลิตสื่อการสอน กิจกรรมการเรียนการสอนหมายถึงกิจกรรมทุกอย่าง

ที่ผู้เรียนปฏิบัติ เช่น การอ่านบัตรคำสั่ง ตอบคำถาม เขียนภาพ ทำการทดลองทางวิทยาศาสตร์ เล่น เกม ฯลฯ

7. กำหนดแบบประเมินผล ต้องประเมินผลให้ตรงวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมโดยใช้แบบสอบเกณฑ์ (Criterion test) เพื่อให้ผู้สอนทราบว่าหลังจากผ่านกิจกรรมมาเรียบร้อยแล้ว นักเรียนได้เปลี่ยนพฤติกรรมการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่

8. เลือกและผลิตสื่อการสอน วัสดุอุปกรณ์และวิธีที่ครูใช้ถือเป็นสื่อการสอนทั้งสิ้น เมื่อผลิตสื่อการสอนของแต่ละหัวเรื่องแล้ว ก็จัดสื่อการสอนเหล่านั้นไว้เป็นหมวดหมู่ในกล่องที่เตรียมเอาไว้ก่อนนำไปทดลองหาค่าประสิทธิภาพ

9. หาประสิทธิภาพ หมายถึง การนำชุดการเรียนรู้ไปทดลองใช้ (Try out) ถือนำไปทดลองใช้ตามขั้นตอนที่กำหนดไว้เพื่อนำข้อมูลมาปรับปรุงแล้วก็นำชุดการเรียนรู้ไปทดลองใช้จริง (Trial run)

10. การใช้ชุดการเรียนรู้ ชุดการเรียนรู้ที่ได้ปรับปรุงและมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้แล้วสามารถนำไปจัดการเรียนรู้แก่ผู้เรียนได้ตามประเภทของชุดการเรียนรู้ (แบบบรรยาย แบบกลุ่มกิจกรรมและรายบุคคล) และระดับการศึกษา (ประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา) โดยกำหนดขั้นตอนการใช้ดังนี้

10.1 ให้ผู้เรียนทำแบบทดสอบก่อนเรียน เพื่อพิจารณาพื้นฐานความรู้เดิมของผู้เรียน (ใช้เวลาประมาณ 10-15 นาที)

10.2 ชี้นำเข้าสู่บทเรียน

10.3 ชี้นำประกอบกิจกรรมการเรียนรู้ (ขั้นสอน) ผู้สอนบรรยายหรือให้มีการแบ่งกลุ่มประกอบกิจกรรมการเรียนรู้

10.4 ชี้นำสรุปผลการสอน เพื่อสรุปมโนทัศน์และหลักการที่สำคัญ

10.5 ทำแบบทดสอบหลังเรียน เพื่อดูพฤติกรรมการเรียนรู้ที่เปลี่ยนไปแล้ว

จากลักษณะขั้นตอนการสร้างชุดการเรียนรู้ดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า การสร้างชุดการเรียนรู้นั้นจะต้องมีการวางแผนอย่างเป็นระบบมีขั้นตอนต่างๆ โดยเริ่มจากการศึกษาเนื้อหาวิชาอย่างละเอียดนำเนื้อหาแบ่งเป็นหน่วยย่อยๆ การกำหนดจุดมุ่งหมายของชุดการเรียนรู้ และกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ จากนั้นกำหนดแบบประเมินผล แล้วลงมือสร้างชุดการเรียนรู้ การให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ การนำชุดการเรียนรู้ไปทดสอบหาประสิทธิภาพ เช่น ทดลองกับนักเรียนกลุ่มเล็ก นำข้อบกพร่องมาปรับปรุงแก้ไขแล้วนำไปทดลองกับนักเรียนกลุ่ม

ที่มีขนาดใหญ่ขึ้น แล้วนำข้อบกพร่องมาปรับปรุงแก้ไขก่อนนำไปใช้ ซึ่งจะต้องมีการตรวจสอบและปรับปรุงอยู่เสมอ

การหาประสิทธิภาพของชุดการเรียนรู้

ชุดการเรียนรู้ หรือสื่อการเรียนรู้ที่นำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ควรมีประสิทธิภาพที่ดี เพื่อให้สามารถส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนได้อย่างเหมาะสม ประสิทธิภาพ ขั้นตอนหลักและเกณฑ์ในการทดสอบประสิทธิภาพของสื่อการเรียนรู้มีรายละเอียดต่าง ๆ ที่สำคัญดังนี้

วุฒิชัย ประสารสอย (2543: 39-40) กล่าวถึงประสิทธิภาพของสื่อการเรียนรู้ประเภทต่าง ๆ ว่า หมายถึง ความสามารถในการสร้างผลสัมฤทธิ์ให้ผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์ถึงระดับที่คาดหวังไว้ และครอบคลุมความเชื่อถือได้ (Reliability) ความพร้อมที่จะใช้งาน (Availability) ความมั่นคงปลอดภัย (Security) และความถูกต้องสมบูรณ์ (Integrity) อีกด้วย ซึ่งการหาประสิทธิภาพของสื่อที่สร้างขึ้นควรเริ่มต้นจากการตรวจสอบคุณภาพและหาความเชื่อมั่นให้ได้มาตรฐานก่อนที่จะนำไปใช้ด้วยการประเมินจากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้และประสบการณ์ในด้านเนื้อหาและสื่อการสอน เพื่อให้เป็นผู้พิจารณาให้ข้อมูลในการปรับปรุงหรือแก้ไขข้อบกพร่อง โดยสร้างเครื่องมือประเมินความเหมาะสมให้ครอบคลุมองค์ประกอบในทุก เช่น ด้านเนื้อหา ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ ด้านการวัดประเมินผล ฯลฯ เครื่องมือที่สร้างขึ้นนี้จะต้องผ่านกระบวนการหาความเชื่อมั่นอัลฟา (α -Coefficients) ให้มีค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นไม่ต่ำกว่า .75 ภายหลังจากที่ได้รับการประเมินในด้านความเชื่อมั่นและปรับปรุงบทเรียนตามข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญแล้ว จึงนำเอาสื่อชิ้นนั้นไปทดสอบหาประสิทธิภาพขั้นต้นในกลุ่มเป้าหมาย เรียกว่า การทดสอบ (Try Out) เพื่อตรวจสอบหาข้อบกพร่องซึ่งเป็นการตรวจสอบที่ได้ข้อมูลเสมือนจริงมากที่สุด หากพบข้อบกพร่องประการใดควรปรับปรุงและแก้ไขเพื่อจำกัดข้อบกพร่องเหล่านั้นก่อนที่จะนำไปใช้จริง เพื่อที่จะนำไปสู่การประกันคุณภาพที่เรียกว่าประสิทธิภาพของสื่อการสอน ที่สร้างขึ้นว่าสามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน

ส่วนไชยยศ เรืองสุวรรณ (อังกา นวอรแถมจำ, 2547: 27-29) กล่าวถึงการประเมินสื่อการเรียนรู้ว่า เป็นการพิจารณาประสิทธิภาพและคุณภาพของสื่อการเรียนรู้ ดังนั้น การประเมินสื่อจึงเริ่มด้วยการกำหนดปัญหาหรือคำถามเช่นเดียวกันกับการวิจัย เช่น สื่อการเรียนรู้ที่ใช้มีประสิทธิภาพเพียงใด จะสามารถปรับปรุงการสอนได้ดีเพียงใด คำนวณในแง่ผลการเรียนรู้หรือไม่ ต้องใช้เวลาในการใช้สื่อมากเพียงใด คำนวณหรือไม่ เป็นต้น การประเมินสื่ออาจทำได้หลายวิธี ที่นิยมกันมี 5 วิธี คือ

1. การประเมินโดยผู้สอน ผู้สอนที่ควรจะได้รับคัดเลือกให้เป็นผู้ประเมินสื่อควรเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการสอน เคยได้รับการฝึกอบรมจนมีความรู้ความชำนาญเกี่ยวกับการผลิตและมีประสบการณ์ในการใช้สื่อการเรียนรู้อย่างดี ผู้สอนที่มีความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับสื่อและวิธีสอน อาจจัดเป็นผู้ชำนาญได้

2. การประเมินโดยผู้ชำนาญ ผู้ชำนาญในที่นี้หมายถึงผู้ที่ชำนาญด้านสื่อการเรียนการสอนและมีประสบการณ์ในการประเมินด้วย ผู้ชำนาญอาจเป็นผู้สอน เป็นอาจารย์ในมหาวิทยาลัยที่เปิดสอนในสาขาวิชาสื่อและเทคโนโลยีการศึกษา รวมถึงคณาจารย์ด้านการวัดผลและการประเมินผลที่มีความรู้ความสามารถด้านสื่อการเรียนรู้อย่างดี

3. การประเมินโดยคณะกรรมการเฉพาะกิจ คณะกรรมการเฉพาะกิจเพื่อประเมินสื่อการเรียนรู้อาจเป็นกลุ่มบุคคลที่หน่วยงานแต่งตั้งขึ้นมาประเมินสื่อ ลักษณะของคณะกรรมการชุดนี้คล้ายคลึงกับกรรมการตรวจรับวัสดุครุภัณฑ์ ซึ่งจะมุ่งประเมินเฉพาะในด้านกายภาพที่กำหนดขึ้นมาก่อนการจัดซื้อ แต่กรรมการประเมินสื่อจะประเมินคุณลักษณะ ประสิทธิภาพการใช้ และคุณลักษณะด้านอื่น ๆ ของสื่อการเรียนรู้อย่างดี

4. การประเมินโดยผู้เรียน ผู้เรียนเป็นผู้รับรู้และเรียนรู้จากสื่อ ดังนั้นการที่ให้ผู้เรียนได้มีโอกาสประเมินสื่อจึงช่วยให้ได้ข้อคิดในการประเมินสื่ออย่างเหมาะสมกับผู้เรียน การประเมินสื่อโดยผู้เรียนควรจัดทำขึ้นทันทีเมื่อใช้สื่อแล้วและให้ประเมินเฉพาะตัวสื่อไม่ให้เอา วิธีสอนของผู้สอนเข้ามาเกี่ยวข้อง อย่างไรก็ตามการประเมินสื่อโดยผู้เรียนอาจมีปัญหาย่อยบาง ในแง่ที่ผู้เรียนอาจมีประสบการณ์น้อย ผู้สอนควรชี้แจงเกณฑ์หรือหัวข้อการประเมินให้ผู้เรียนได้เข้าใจก่อนที่จะทำการประเมิน

5. การประเมินประสิทธิภาพของสื่อ สื่อที่จะต้องได้รับการประเมินประสิทธิภาพส่วนใหญ่จะเป็นสื่อที่ผลิตขึ้นตามหลักการของแบบสอนแบบโปรแกรม เช่น บทเรียน โปรแกรมชุดการเรียนรู้อินเทอร์เน็ต และสื่อทัศนูปกรณ์โปรแกรม เป็นต้น การประเมินสื่อวิธีนี้จะคำนึงถึงจุดมุ่งหมายของสื่อการเรียนรู้อาจมีวัตถุประสงค์ทางการเรียนของผู้เรียนหลังจากที่เรียนจากสื่อนั้นแล้ว วิธีการประเมินประสิทธิภาพสื่อ ทำได้ 2 วิธี คือ

5.1 ประเมินโดยอาศัยเกณฑ์ เช่น การประเมินประสิทธิภาพของบทเรียน โปรแกรมจะอาศัยเกณฑ์มาตรฐาน 90/90 (90/90 Standard) โดย 90 ตัวแรก หมายถึงคะแนนรวมของผลทดสอบที่ผู้เรียนทั้งหมดที่ตอบถูกโดยนำมารวมเข้าแล้วคิดเป็นร้อยละ ควรได้ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ 90 และ 90 ตัวหลัง หมายถึง ข้อสอบแต่ละข้อมีผู้เรียนทำถูกไม่ต่ำกว่าร้อยละ 90 ถ้าข้อใดมีผู้เรียนทำได้ต่ำกว่าร้อยละ 90 ต้องปรับปรุงแก้ไขบทเรียน โปรแกรมนั้น แล้วทำการทดลองซ้ำอีกจนกว่าจะได้คะแนนถึงเกณฑ์มาตรฐาน 90/90

สำหรับการประเมินสื่อชุดการเรียนรู้ นั้น เป็นการตรวจสอบหรือประเมินประสิทธิภาพของชุดการเรียนรู้ที่นิยมประเมินเป็นชุดการเรียนรู้สำหรับกลุ่มกิจกรรม หรือชุดการเรียนรู้ที่ใช้ในศูนย์การเรียนรู้ โดยใช้เกณฑ์มาตรฐาน 90/90 เป็นเกณฑ์ประเมินสำหรับเนื้อหาประเภทความรู้และความจำและใช้เกณฑ์มาตรฐาน 80/80 สำหรับเนื้อหาที่เป็นทักษะ ความหมายของตัวเลขเกณฑ์มาตรฐานดังกล่าว มีความหมายดังนี้คือ 90 ตัวแรก หมายถึง ค่าร้อยละของประสิทธิภาพในด้านกระบวนการของชุดการเรียนรู้ ซึ่งประกอบด้วยผลการปฏิบัติการกิจต่าง ๆ เช่น งาน และแบบฝึกหัดของผู้เรียน โดยนำคะแนนที่ได้จากการวัดผลการกิจทั้งหลาย ทั้งรายบุคคลและกลุ่มย่อยทุกชิ้นมารวมกัน แล้วคำนวณหาค่าร้อยละเฉลี่ย ส่วน 90 ตัวหลังนั้นหมายถึง คะแนนจากการทดสอบหลังเรียน (Post-Test) ของผู้เรียนทุกคนนำมาคำนวณหาค่าร้อยละเฉลี่ย ก็จะได้ค่าตัวเลขทั้งสองเพื่อนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานต่อไป

5.2 ประเมินโดยไม่ตั้งเกณฑ์ไว้ล่วงหน้า เป็นการประเมินประสิทธิภาพของสื่อด้วยการเปรียบเทียบผลการสอบของผู้เรียนภายหลังจากที่ได้เรียนจากสื่อ นั้นแล้ว (Post-Test) ว่าสูงกว่าผลสอบก่อนเรียน (Pre-Test) อย่างมีนัยสำคัญหรือไม่ หากผลการเปรียบเทียบพบว่าผู้เรียนได้คะแนนสอบหลังเรียนสูงกว่าคะแนนสอบก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญ (ได้จากการทดสอบค่าที่ : t-test) ก็แสดงว่าสื่อ นั้นมีประสิทธิภาพ

5.3 ประเมินโดยการหาดัชนีประสิทธิผล (The Effectiveness Index) ดัชนีประสิทธิผล หมายถึง ตัวเลขที่แสดงถึงความก้าวหน้าในการเรียนของผู้เรียน โดยเปรียบเทียบคะแนนที่เพิ่มขึ้นจากคะแนนการทดสอบก่อนเรียนกับคะแนนที่ได้รับจากการทดสอบก่อนเรียน เพราะการวัดประเมินผลสื่อการสอนนั้น ตามปกติจะประเมินความแตกต่างของค่าคะแนนใน 2 ลักษณะ คือ ความแตกต่างของคะแนนทดสอบก่อนเรียนและคะแนนการทดสอบหลังเรียน หรือเป็นการทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม ค่าดัชนีประสิทธิผลมีค่าอยู่ระหว่าง - 1.00 ถึง 1.00 หากค่าทดสอบเป็น 0 แสดงว่านักเรียนไม่มีความก้าวหน้าทางการเรียน หากมีค่ายิ่งใกล้ 1.00 เท่าไร แสดงว่ายิ่งมีความก้าวหน้าทางการเรียนมากขึ้นการแสดงค่าดัชนีประสิทธิผลใหม่มักใช้การคูณด้วย 100 เพื่อให้ค่าที่ออกมาเป็นร้อยละซึ่งช่วยให้ค่าที่ออกมาได้สะดวกขึ้น (เฟซิญ กิจระการ, 2546 : 1-6)

สำหรับขั้นตอนหลักและเกณฑ์ในการทดสอบประสิทธิภาพนั้นเฟซิญ กิจระการ (2546 : 44-46)กล่าวถึงดังนี้

1. แบบ 1:1 (แบบเดี่ยว) นำไปทดลองกับนักเรียน 1-3 คน โดยทดลองกับนักเรียนอ่อนปานกลางและเก่ง เสร็จแล้วปรับปรุงให้ดีขึ้น

2. แบบ 1:10 (แบบกลุ่ม) นำบทเรียนที่ปรับปรุงแล้วทดลองกับนักเรียน 6-10 คน (นักเรียนละกัน) แล้วทำการปรับปรุงให้ดีขึ้น

3. แบบ 1:100 (ภาคสนาม) นำบทเรียนไปทดลองใช้ในชั้นเรียนกับนักเรียนทั้งชั้น 30-100 คน คำนวณหาประสิทธิภาพแล้วปรับปรุง

ส่วนโครงการการศึกษาไร้พรมแดน มหาวิทยาลัยสุรนารี (2545: 1) กล่าวถึงขั้นตอนหลักและเกณฑ์ในการทดสอบประสิทธิภาพว่า มีดังต่อไปนี้

1. ขั้นตอนหลักในการทดสอบประสิทธิภาพ การทดสอบประสิทธิภาพมีขั้นตอนหลัก 2 ขั้น ได้แก่ การทดลองใช้เบื้องต้น และทดลองใช้จริง

1.1 การทดลองใช้เบื้องต้น (Try Out) เป็นการนำสื่อที่ผลิตขึ้นไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนของผู้เรียนที่ละกันระหว่างผู้เรียนเก่ง ปานกลาง และอ่อน ในกรณีที่เป็นการสอนแบบโปรแกรม เช่น บทเรียนสำเร็จรูป บทเรียนแบบโปรแกรม บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน และชุดการสอน นิยมทดสอบ 3 ขั้นตอน คือ

1.1.1 ทดสอบแบบเดี่ยว (Individual Testing) เป็นการทดสอบกับผู้เรียนจำนวน 1-3 คน โดยใช้ผู้เรียนละกันระหว่างคนเก่ง กลาง และอ่อน

1.1.2 แบบกลุ่ม (Group Testing) เป็นการนำสื่อไปทดลองใช้กับผู้เรียนเป็นกลุ่มจำนวน 6-12 คนที่มีความสามารถละกัน

1.1.3 แบบสนาม (Field Testing) เป็นการนำสื่อไปทดลองใช้ในห้องเรียนหรือสถานการณ์จริงหรือใกล้เคียงกับผู้เรียนจำนวน 20 คนขึ้นไป

ในการทดลองแต่ละขั้นตอน จะต้องมีการประเมิน ในรูปแบบทดสอบแบบสอบถามและแบบสังเกต เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ เทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดตามประเภทของสื่อ และทำการปรับปรุงให้ดีขึ้นเรื่อยๆ จนถึงเกณฑ์ที่กำหนด จึงจะถือว่า สื่อมีประสิทธิภาพ

1.2 การทดลองใช้จริง (Trial Run) เป็นการนำสื่อที่ได้ปรับปรุงถึงเกณฑ์แล้วไปทดลองใช้ในสถานการณ์จริง คือในห้องเรียนจริง และผู้เรียนจริงในช่วงเวลา 1 ภาคการศึกษา หรือ 1 ปีการศึกษา เพื่อให้แน่ใจว่าสื่อที่ผลิตขึ้นจะยังคงมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด ในสถานการณ์จริงที่อาจมีตัวแปรที่ควบคุมได้ยาก ข้อมูลที่ได้จากการทดสอบประสิทธิภาพในขั้นทดลองใช้จริงจะช่วยให้ผู้ผลิตสามารถปรับปรุงสื่อให้ดีขึ้นก่อนที่จะผลิตเป็นจำนวนมาก

2. เกณฑ์การทดสอบประสิทธิภาพสื่อ ครอบคลุม 3 ขอบข่าย คือ

2.1 เกณฑ์ด้านความก้าวหน้าทางการเรียน เป็นการทดสอบว่าผู้เรียนมีความรู้เพิ่มขึ้นได้จากการนำผลการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน โดยต้องทำให้ผู้เรียนมีความรู้เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่น .01 หรือ .05 แล้วแต่จะกำหนด

2.2 เกณฑ์ประสิทธิภาพของกระบวนการและผลลัพธ์ เป็นการทดสอบว่า สื่อมีความสมดุลของประสิทธิภาพในด้านกระบวนการ (Efficiency of Process-E1) คือ ประเมิน การทำงาน กิจกรรม การทำรายงาน แบบฝึกปฏิบัติระหว่างการเรียนรู้ และประสิทธิภาพด้านผลลัพธ์ (Efficiency of Product-E2) คือ เมื่อการเรียนรู้ผ่านพ้นไปแล้ว โดยตั้งเกณฑ์กระบวนการ/ผลลัพธ์ หรือ E1/E2 ที่คาดหวัง ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้หรือทำได้ตามที่ผู้สอนพอใจ

2.2.1 เกณฑ์ที่นิยมตั้งไว้สำหรับด้านความรู้ (พุทธิพิสัย) คือ $E_1/E_2 = 90/90$ 85/85 หรือ 80/80 ขึ้นอยู่กับระดับพุทธิพิสัย

- 1) หากเน้นระดับความจำและความเข้าใจก็อาจตั้ง 90/90
- 2) หากเน้นการนำไปใช้และการวิเคราะห์ก็อาจตั้ง 85/85 หรือ
- 3) หากเน้นการวิเคราะห์ การสังเคราะห์และการประเมินอาจตั้งที่ 80/80

2.2.2 เกณฑ์ที่ตั้งไว้สำหรับด้านจิตพิสัยและทักษะพิสัย อาจตั้งไว้ดังนี้

- 1) 85/85 เมื่อเป็นการเปลี่ยนแปลงทัศนคติหรือความชำนาญที่ไม่ต้องใช้เวลานานนัก
- 2) 80/80 เมื่อต้องการเวลาในการเปลี่ยนแปลงทัศนคติหรือฝึกฝน
- 3) 75/75 เมื่อต้องใช้เวลาในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้านจิตพิสัยหรือทักษะพิสัยเป็นเวลานาน และผู้เรียนต้องการเวลาในการฝึกฝนมากขึ้น

อย่างไรก็ตามแม้ว่าจะเน้นเนื้อหาสาระด้านใดก็ตามไม่ควรตั้งเกณฑ์ E1/E2 ไว้ต่ำกว่า 75/75 เกณฑ์ประสิทธิภาพของสื่อเดี่ยวและสื่อประสมในโครงการการศึกษาไร้พรมแดน กำหนดให้ $E1/E2 = 85/85$ ขึ้นไป

2.3 เกณฑ์คุณภาพ เป็นการประเมินผลที่เกิดทางนามธรรม เช่น ความพึงพอใจของผู้เรียน คุณลักษณะที่เกิดขึ้นจากการใช้สื่อ เช่น การทำงานเป็นทีม การพัฒนาวินัย การรับฟังความคิดเห็นของคนอื่น เป็นต้น ทั้งนี้ต้องมีแบบประเมิน แบบสังเกต หรือแบบสัมภาษณ์ เป็นเครื่องมือ

สรุปได้ว่า การหาประสิทธิภาพของสื่อการเรียนรู้ควรเริ่มจากการตรวจสอบคุณภาพและการหาความเชื่อมั่นให้ได้มาตรฐานก่อนนำไปใช้ โดยการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้และประสบการณ์ในด้านเนื้อหา สื่อการสอนและการวิจัย หลังจากนั้นจึงนำไปทดลองและหาประสิทธิภาพตามขั้นตอนที่กำหนดตามระเบียบวิธีโดยในการวิจัยครั้งนี้ ประเมินชุดการเรียนรู้โดยการหาดัชนีประสิทธิผล เพราะกลุ่มตัวอย่างมีจำนวนน้อยและใช้คะแนนจากการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน

การบริหารจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาภาษาไทยในฐานะภาษาที่สองสำหรับการสื่อสารของนักเรียนต่างชาติในโรงเรียนนานาชาติเชียงใหม่ ต้องอาศัยกระบวนการดำเนินการจัดการเรียนรู้ที่เป็นลำดับขั้นตอน เพื่อให้ผู้เรียนเปลี่ยนแปลงขีดความสามารถที่แสดงออกเป็นพฤติกรรม อันเป็นผลที่ได้จากการฝึกฝนทักษะอย่างต่อเนื่อง ครูผู้สอนต้องจัดสรรทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้อย่างเป็นกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ ได้ฝึกฝน และนำไปใช้ได้ สถานการณ์จริงแม้ว่ารูปแบบของการบริหารจัดการเรียนรู้จะมีอย่างหลากหลาย และไม่มีหลักฐานจากงานวิจัยใดที่บ่งชี้ว่ารูปแบบการสอนใดเหมาะสมที่สุด หรือดีที่สุด จากการศึกษาวเคราะห์สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นกับการเรียนภาษาไทยในฐานะภาษาที่สองของนักเรียนต่างชาติ และจากการศึกษาวเคราะห์แนวคิดและทฤษฎี ผู้วิจัยจึงนำแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารจัดการเรียนรู้ แนวคิดการสอนภาษาที่สอง แนวคิดการจัดการเรียนรู้ภาษาไทย แนวคิดการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ และแนวคิดการพัฒนาชุดการเรียนรู้ มาใช้เป็นแนวทางในการศึกษาวิจัย โดยจัดทำเป็นกรอบแนวคิดการวิจัยได้ดังนี้

กรอบแนวคิดการวิจัย

